

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ

БРОЈ 2

ФЕБРУАР 1923

ГОД. XL

СЛУЖБЕНИ ДЕО

ВИША НАСТАВА

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 4 децембра 1922 године постављен је:

на Богословском Факултету Университета у Београду:

за сталног доцента за катедру Методике и Педагогике, Д-р Јордан Илић.

Указом Њ. В. Краља од 16 јануара ове године постављени су:

на Универзитету у Београду:

за ванредног професора на Филозофском Факултету, Д-р Хенрик Зарић, доцент истог факултета;

на Правном Факултету у Суботици:

за редовног контрактуралног професора, Глигорије Демченко, досадашњи контрактурални професор истог факултета;

за доцента Јавнога Права, Д-р Феодор Никић, досадашњи асистент Београдског Университета.

Указом Њ. В. Краља од 2 фебруара ове године постављени су:

на Богословском Факултету Университета у Београду:

за ванредног професора за катедру Литурџике, Д-р Лазар Мирковић, свештеник и редовни професор Теолошког Факултета у Загребу, по пристанку;

на Медицинском Факултету Университета у Београду:

за доцента за катедру Физикалне Терапије, Д-р Лазар Ненадовић, лекар из Београда.

ОДЛИКОВАЊА

Указом Његовог Величанства Краља од 27 јануара ове године одликовани су:

орденом Свештог Саве I реда:

Д-р Јован Цвијић, Д-р Михаило Петровић и Слободан Јовановић, редовни професори Београдског Университета; и Д-р Јарослав Хлава, професор Медицинског Факултета Университета у Прагу.

орденом Светског Саве II реда :

Д-р Живојин Ђорђевић, Д-р Никола Вулић, Д-р Станоје Станојевић, Д-р Александар Белић и Драгутин Ђорђевић, редовни професори Београдског Университета.

орденом Светског Саве III реда :

Д-р Зигмунд Марковски, ректор Ветеринарне Академије у Варшави.

СРЕДЊА НАСТАВА

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 26 јануара ове године, постављени су :

у гимназији у Улцињу :

за суплента под уговором : Пантелејмон Бугај и Павле Љвов, стални хонорарни наставници исте школе :

у IV београдској гимназији :

за суплента, Радмило Димиријевић, дипломирани студент филозофије и привремени учитељ исте школе ;

у гимназији у Скопљу :

за учитеља вештина, Пандора Чакаревићева, пређашњи учитељ вештина ;

у гимназији у Великој Кикинди :

за учитеља вештина, Десавка Косановићева, учитељ вештина гимназије у Скопљу, по службеној потреби ;

у гимназији у Гмедереву :

за професора, Светозар Спасојевић, суплент исте школе и испитани професор. кандидат ;

у гимназији у Сомбору :

за суплента — катихеду, Стјепан Вуковић, римокатолички свештеник и свршени студент теолошког факултета ;

у I београдској женској гимназији :

за суплента, Вера Јовановић, дипломирани студент филозофије ;

у гимназији у Новом Пазару :

за професора, Зоран Храњец, професор гимназије у Горњем Милановцу, по службеној потреби ;

у гимназији у Шепцу :

за суплента, Миодраг Рајчић, суплент гимназије у Новом Пазару, по молби ;

у београдској реалци :

за суплента, Радосав Тодоровић, дипломирани виђињер ;

у гимназији у Белој Цркви :

за суплента, Никола Цакић, суплент гимназије у Петровцу (Пошаревачком), по молби

у гимназији у Приштини :

за суплента, Александар Ђирковић, привремени предметни учитељ исте школе и дипломирани студент филозофије ;

у женској гимназији у Нишу :

за суплента, Љубица Бакаловићева, суплент гимназије у Берамама, по молби ;

у гимназији у Великом Бечкереку :

за суплента под уговором, Стеван Климентов, стални хонорарни наставник исте школе ;

у I београдској мушкој гимназији :

за професора, Михаило Ђорђевић, професор гимназије у Панчеву, по службеној потреби;

у гимназији у Панчеву :

за професора, Коста Петровић, професор гимназије у Крушевцу, по службеној потреби;

у гимназији у Јагодини :

за суплента под уговором, Антоније Шестопапов, привремени предметни учитељ исте школе ;

у гимназији у Бевђелији :

за директора и професора, Драгослав Илић, професор женске учитељске школе у Крагујевцу, по службеној потреби ;

у I мушкој гимназији у Крагујевцу :

за професора, Стеван Јовановић, суплент исте школе и испитани професорски кандидат;

у гимназији у Пријеполу :

за суплента, Стојан Јевтић, суплент гимназије у Пироту, по службеној потреби ;

у III Београдској мушкој гимназији :

за суплента, Франк Лошник, дипломирани философ ;

у III Београдској женској гимназији :

за професоре : Милена Ђедовић, професор у пензији и Мирослава Димитријевић, професор гимназије у Панчеву, по молби ;

за учитеље вештина : Даница Пешић и Мара Димитријевић, привремене учитељице вештина исте школе и испитани учитељи вештина ;

у гимназији у Алексинцу :

за предметног учитеља, Недељко Симоновић, предметни учитељ гимназије у Пећи, по службеној потреби ;

у II Београдској женској гимназији :

за суплента, Милева Богдановић, суплент гимназије у Куманову, по молби.

Указом Њ. В. Краља од 2. фебруара 1923 год. постављени су :

у гимназији у Скопљу :

за директора I класе : Алекса Јовановић, директор исте класе гимназије у Штипу, по службеној потреби ;

у гимназији у Шшину :

за директора I класе, Вождар Ђорђевић, директор исте класе гимназије у Скопљу, по службеној потреби ;

у гимназији у Негошину :

за професора, Владислав Сантнер, професор у пензији и за суплента, Константин Шерић, суплент у оставци ;

у IV Београдској гимназији :

за професора, Никола Војновић, директор и професор гимназије у Свилајнцу, по молби

у гимназији у Свилајнцу :

за директора и професора, Урош Грбић, професор исте гимназије, по службеној потреби

у гимназији у Великом Градишћу :

за учитеља вештина, Милица Поповић, учитељ вештина гимназије у Сурдулици, по службеној потреби ;

у женској гимназији у Крагујевцу :

за професора, Петар Андрић, професор II мушке гимназије у Крагујевцу, по службеној потреби ;

за учитеља вештина по чл. 17. Уредбе о регулисању положаја наставницима ратом ометеним у полагању државног испита од 14. фебруара 1920 године, Драга Аранђеловићева, учитељица вештина исте школе;

у другој Београдској женској гимназији:

за професора, Методије Милосављевић, професор Богословије на Цетињу, по молби.

Указом Њ. В. Краља од 19 фебруара 1923 године, постављени су:

у првој мушкој гимназији у Београду:

за професора, Д-р Драгутин Суботић, професор мушке гимназије у Нишу, по службеној потреби; и

за сунпента, Петар Поповић, дипломирани студент философије;

у другој мушкој гимназији у Београду:

за сунпента, Боривоје Поповић, дипломирани студент философије:

у четвртој гимназији у Београду:

за професора, Методије Милосављевић, професор II женске гимназије у Београду, по службеној потреби; и за учитеља вештина, Душан Јанковић, учитељ вештина у певизији;

у првој женској гимназији у Београду:

за професора по чл. 1, 4 и 6. Уредбе о регулисању положаја наставницима ратом ометеним у полагању државног испита од 14 фебруара 1920 године, Никола Ђорђевић, сунпент исте школе, са годишњом платом од 3000 динара;

у другој женској гимназији у Београду:

за професора, Радисав Ружичић, професор IV гимназије, по службеној потреби;

у Вишој Трговачкој Школи у Сомбору:

за професора, Стојан Јовичић, професор гимназије у Гор. Милановцу, по молби;

у гимназији у Великом Бечкереку:

за професора, Светозар Барајевац, професор гимназије у Суботици, по молби;

у реалци у Вршцу:

за професора, Владислав Вајферт, сунпент исте школе и испитани професор. кандидат;

у гимназији у Подгорици:

за сунпента под уговором, Василије Качурин, стални хонор. наставник исте школе;

у гимназији у Крушевцу:

за сунпента, Никола Качаник, дипломирани студент философије;

у гимназији у Прилепу:

за сунпента, Димитрије Теодосић, сунпент гимназије у Новом Пазару, по службеној потреби;

у реалци у Лесковцу:

за професора, Душан Ивановић, професор гимназије у Скопљу, по службеној потреби;

у гимназији у Ужичу:

за професора, Марко Шепаровић, професор гимназије у Приштини, по службеној потреби;

у гимназији у Лозници:

за сунпента, Христина Динић, сунпент гимназије у Ђуприји, по молби;

у гимназији у Бару:

за директора и професора, Вук Пудавић, професор женске учитељске школе у Крагујевцу, по службеној потреби;

у гимназији у Никшићу:

за професора, Д-р Јово Суфић, директор и професор гимназије у Бару, по службеној потреби;

у гимназији у Јагодини:

за професора, Милан Достанић, професор гимназије у Чачку, но без права на путне и селидбене трошкове;

у гимназији у Свилајци:

за суплента, Марко Маринчић, дипломирани студент философије;

у гимназији у Шапцу:

за суплента, Милутин Михајловић, дипломирани студент философије;

у гимназији у Бишољу:

за суплента, Душан Матковић, дипломирани студент философије;

у другој великој гимназији у Загребу:

за професора, Драган Кулик, инспектор Босанских Средњих Школа у пензији.

Указом Њ. В. Краља од 17 фебруара 1923 године, постављени су:

у Вишој Трговачкој школи у Суботици:

за директора I класе, Стеван Нешић, директор исте класе женске гимназије у Крагујевцу, по молби:

у гимназији у Приштини:

за директора I класе, Јован Алексић, директор исте класе гимназије у Куманову, по молби:

у гимназији у Куманову:

за директора II класе, Живко Јоксимовић, директор исте класе гимназије у Приштини, по молби:

ПЕНЗИЈЕ

Указом Њ. В. Краља од 19 фебруара 1923 године, а по саслушању Министарског Савета, пензионисани су:

Јосип Кожух, професор државне гимназије у Целу, на основу § 69 закона о чиновницима грађанског реда, с правом на пензију која му припада према годинама службе;

Стеван Мидор, професор гимназије у Котору, на основи § 70 закона о чиновницима грађанског реда, с правом на пензију која му припада према годинама службе.

Трандафило Јеленковић, професор гимназије у Зајечеру, по молби а на основи § 69 закона о чиновницима грађанског реда, с правом на пензију која му припада према годинама службе.

Сава Максић, професор III мушке гимназије у Београду, по својој молби, а на основи § 69 закона о чиновницима грађанског реда, и чл. 72 закона о средњим школама, с правом на пензију која му припада према годинама службе.

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Господин Министар Просвете преписом својим поставио је:

у II мушкој гимназији у Београду:

за школског лекара, Др Косту Костантиновића, лекара у Београду, — СНБр. 1887 од 6-II-1923 год.;

у II женској гимназији у Београду:

за привремену учитељицу вештина, Зорку Петровић, привремену учитељицу вештина гимназије у Пироту, — СНБр. 1786 од 6-II-1923 год.;

у мушкој гимназији у Новом Саду:

за привременог учитеља вештина, Павла Даљевића, официјала Апелационог Суда у Новом Саду, — СНБр. 16765/22 од 13-II-1923 год.; и

за привременог учитеља вештина, Светолика Пашћана, апсолвента загребачке конзерваторије, — СНБр. 1238 од 2-II-1923 год.;

у гимназији у Охриду:

за привременог учитеља вештина, Фрању Баховца, бившег наставника, — СНБр. 2055 од 9-И-1923 год.;

у гимназији у Сенши:

за привременог учитеља вештина, Бранка Лукача, соколског предњака, — СНБр. 950 од 5-И-1923 год.;

у II мушкој гимназији у Крагујевцу:

за привременог предметног учитеља, Митрофана Чајковског, привременог учитеља гимназије у Новом Саду, — СНБр. 1949 од 13-И-1923 год.;

у гимназији у Великој Кикинди:

за привременог предметног учитеља, Алексу Адамовића, привременог предметног учитеља гимназије у Великом Бечкереку, — СНБр. 2330 од 12-И-1923 год.;

у гимназији у Шапцу:

за привремену предметку учитељицу, Велу Стевановићеву, сталну хонорарну наставницу исте гимназије, — СНБр. 1290 од 29-И-1923 год.;

у гимназији у Шапцу:

за привременог предметног учитеља, Душана Будимировића, апсолвираног студента филозофије и журналисту, — СНБр. 1739 од 6-И-1923 год.;

у гимназији у Цомбољи:

за привременог предметног учитеља, Борисава Јовановића, сталног хонорарног наставника исте школе, — СНБр. 2313 од 14-И-1923 год.;

у гимназији у Крушевцу:

за сталног хонорарног наставника, Валеријана Ушакова, бившег наставника, — СНБр. 1327 од 30-И-1923 год.

РАЗРЕШЕЊА

Господин Министар Просвете одлуком својом разрешио је:

Др Карла Милера, школског лекара за све београдске гимназије, — СНБр. 1880 од 6-И-1923 год.;

Марију Никову, сталну хонорарну наставницу гимназије у Петровцу (Пошаревачком) СНБр. 1985 од 9-И-1923 год.;

Виктора Гулија, сталног хонорарног наставника гимназије у Смедереву, — СНБр. 1988 од 9-И-1923 год и

Тодора Шкљаревског, привременог предметног учитеља гимназије у Смедереву.

Господин Министар Просвете одлуком својом отпустио је:

Олгу Александровну, привремену учитељицу вештина гимназије у Алексинцу, — СНБр, 1960 од 10 И-1923 године.

ОСНОВНА НАСТАВА

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

НОСТАВЉЕЊА

Указом Њ. В. Краља од 26 јануара ове године постављен је:

у Пошиској Просветној Области у Суботици:
за инспектора, Борђе Поповић, професор гимназије у Суботици.

ПЕНЗИЈЕ

Указом Њ. В. Краља од 26 јануара ове године на предлог Министра Просвете а по саслушању Министарског Савета пензионисан је Јован Миодраговић, професор женске учитељске школе у Београду, по својој молби и на основи § 69 закона о чиновницима грађанскога реда, с правом на пензију која му припада према годинама службе.

ПОСТАВЉЕЊА

Претписом Господина Министра Просвете од 13 новембра 1922 године ОНБр. 45469 постављени су:

Евгениј Куљешк, стални хонорарни наставник учитељске школе у Неготину, за сталног хонорарног наставника учитељске школе у Алексинцу, по службеној потреби;

Даринка Ковачевић, привремена учитељица вештина женске учитељске школе у Крагујевцу, за привремену учитељицу вештина женске учитељске школе у Суботици, по службеној потреби;

Љубица С. Николајевић, привремена учитељица вештина женске учитељске школе у Београду, за привремену учитељицу вештина женске учитељске школе у Суботици, по потреби службе;

Миодраг Пешић, привремени предметни учитељ учитељске школе у Алексинцу, за привременог предметног учитеља женске учитељске школе у Сомбору, по потреби службе;

Јелена Ђерђ, привремена учитељица вештина реалке у Вршцу, за привремену учитељицу вештина учитељске школе у Вршцу, по молби;

Славомир Гранчаров, привремени учитељ вештина учитељске школе у Неготину, за привременог учитеља вештина Педагошког Одељења у Пироту, по потреби службе;

Д-р Станоје Нешић, општински лекар, за школског лекара учитељске школе у Неготину, са годишњим хонораром од 2400 динара;

Марко Патић, апсолвирани студент философије, за привременог предметног учитеља женске учитељске школе у Суботици;

Миломир Радовановић, апсолвирани студент философије, за привременог предметног учитеља женске учитељске школе у Крагујевцу;

Бождар Миленковић, апсолвирани студент философије, за привременог предметног учитеља учитељске школе у Јагодина;

Д-р Јаков Бриќ, санитарски пуковник у пензији, за школског лекара учитељске школе, у Скопљу са годишњим хонораром од 2500 динара;

Д-р Петар Илић, лекар, за школског лекара женске учитељске школе у Крагујевцу, са годишњим хонораром од 2400 динара;

Д-р Миленко Петровић, физикус жупанијски, за школског лекара женске учитељске школе у Сомбору, и да предаје Хигијену хонорарно.

ПРЕТПИСИ ГОСПОДИНА МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ

Претписом Господина Министра Просвете постављени су:

Даница С. Аксентијевићева, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Бистрици, окр. пожаревачки, — ОНБр. 31445 од 28-VIII-1922 год.;

Витомир С. Радовановић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Лесковцу, окр. београдски, — ОНБр. 27037 од 23-VIII-1922 год.;

Шандор Лухас, свршени ученик учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Старој Кањижи — Бачка — ОНБр. 12360 од 6-VIII-1922 год.;

Стеван Радоњић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Подрађе, окр. косовски, — ОНБр. 32882 од 2-IX-1922 год.;

Милорад Пешић, свршени ученик Педагошког Одељења без испита, за привременог учитеља у Кривоштару, окр. битолски, — ОНБр. 34592 од 14-IX-1922 год.;

Рада Радовић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Грнчарима, окр. битољски, — ОНБр. 32363 од 13-IX-1922 год.;

Милош Ђулафић, свршени ученик Педагошког Течаја, св испитом, за сталног учитеља у Журче, окр. битољски, — ОНБр. 31073 од 13-IX-1922 год.;

Велимир Перовић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Росоману, окр. тиквешки, — ОНБр. 25263 од 13-IX-1922.;

Здравка Рамаданска, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Бохуљи, окр. тиквешки, — ОНБр. 34986 од 14-IX-1922 год.;

Сергије Ковалевски, за вршиоца учитељске дужности у Мрзен-Ореховцу, окр. тиквешки, ОНБр. 27308 од 13-IX-1922 год.;

Милош Иванковић, свршени ученик педагошког течаја са испитом, за сталног учитеља у Русјаке, окр. тетовски, — ОНБр. 31666 од 13-IX-1922 год.;

Сотир Јевремовић, пређе стални учитељ, за сталног учитеља у Метимирцима, окр. битољски, — ОНБр. 34982 од 14-IX-1922 год.;

Јелисавета Лазаревић, свршена ученица педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Ражани, окр. ужички, — ОНБр. 34596 од 14-IX-1922 год.;

Мемед Нагић, свршени ученик Богословије без испита, за вршиоца дужности вероучитеља у Туцањ, окр. берански, — ОНБр. 24830 од 9-IX-1922 год.;

Вучета Пивер, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Рождену, окр. тиквешки, — ОНБр. 30128 од 13-IX-1922 год.;

Даринка Миловићевић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Александровцу, окр. крајински, — ОНБр. 32062 од 12-IX-1922.;

Божидар Поповић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Јединаковцу, окр. битољски, — ОНБр. 23350 од 12-IX-1922 год.;

Станка Мијовић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Грчишту, окр. тиквешки, — ОНБр. 31074 од 13-IX-1922 год.;

Милена Вацаковићева, свршена ученица Педагошког Одељења са испитом, за сталну учитељицу у Истоку, окр. метохиски, — ОНБр. 34979 од 14-IX-1922 год.;

Тодор Николић, свршени ученик Богословско-Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Бабино, окр. битољски, — ОНБр. 30364 од 13-IX-1922 год.;

Милорад Радовановић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Виковац, окр. пиротски, — ОНБр. 28282 од 12-IX-1922 год.;

Ђорђе Видановић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Кнежину, окр. кичевски, — ОНБр. 29390 од 12-IX-1922 год.;

Драгомир Марковић, свршени ученик III разреда педагошког курса без испита, за привременог учитеља у Брезовицу, окр. битољски, — ОНБр. 300777 од 12-IX-1922 год.;

Борка Цветковићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Бесуту, окр. руднички, — ОНБр. 34544 од 13-IX-1922 год.;

Лепосава Јанковићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Доњу Белу Реку, окр. тимочки, — ОНБр. 26424 од 8-IX-1922 год.;

Сава Булатовић, ђак течаја учитељске школе без испита за привременог учитеља у Бегинште, окр. тиквешки, — ОНБр. 25256 од 12-IX-1922 год.;

Василије Михајловић, свршени ученик Богословско-Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Јоханиду, окр. пожаревачки, — ОНБр. 24606 од 12-IX-1922 год.;

Косара Поповићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Гамзиграду, окр. тимочки, — ОНБр. 24164 од 8-IX-1922 год.;

Божидар А. Крстић, свршени ученик Богословско-Учитељске Школе без испита, за привременог учитеља у Церу, окр. битољски, — ОНБр. 27806 од 12-IX-1922 год.;

Миодраг Станисављевић, свршени ученик педагошког течаја са испитом, за сталног учитеља у Крушје, окр. тетовски, — ОНБр. 29700 од 12-IX-1922 год.;

Зорка Живковићева, свршена ученица педагошког течаја са испитом, за сталну учитељицу у Виспобају, окр. ужички, — ОНБр. 34155 од 11-IX-1922 год.;

- Најда М. Маринковићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Грлиште, окр. тимочки, — ОНБр 31394 од 9-IX-1922 год.;
- Зорка Вукојчићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Јасиковац, окр. крушевачки, — ОНБр. 32046 од 12-IX-1922 год.;
- Радоје Стојановић, свршени ученик педагошког течаја са испитом, за сталног учитеља у Томино Село, окр. тетовски, — ОНБр. 30917 од 12-IX-1922 год.;
- Велимир Ј. Бујишић, свршени ученик педагошког одсека са испитом, за сталног учитеља у Дубницу, окр. косовски, — ОНБр. 29670 од 13-IX-1922 год.;
- Нати Исмаиловић-Сандовић, вршиоца учитељске дужности, за вршиоца дужности вероучитеља у Арђулицу, окр. брегалинчки, — ОНБр. 24611 од 13-IX-1922 год.;
- Војислав Гајић, свршени ученик педагошког течаја са испитом, за сталног учитеља у Доњи Ливоч, окр. косовски, — ОНБр. 30079 од 12-IX-1922 год.;
- Јованка Јовановић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Топоницу, окр. крагујевачки, — ОНБр. 30426 од 13-IX-1922 год.;
- Никола Булафић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Вардину, окр. битољски, — ОНБр. 310760 од 12-IX-1922 год.;
- Валентин Крошеп, свршени ученик IV разреда учитељског течаја без испита, за привременог учитеља у Раденку, окр. пожаревачки, — ОНБр. 23694 од 13-IX-1922 год.;
- Надежда Миљковићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Дрену, окр. ваљевски, — ОНБр. 23798 од 14-IX-1922 год.;
- Анђелија Дмитријевић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Новој Кањижи, Банат, — ОНБр. 35351 од 16-IX-1922 год.;
- Ленка Миловановићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Тијању, окр. чачански, — ОНБр. 34975 од 14-IX-1922 год.;
- Касија Вуксановићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Баранди — Банат, — ОНБр. 22085 од 14-IX-1922 год.;
- Гордана Милосављевић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Паланци — Банат, — ОНБр. 34782 од 14-IX-1922 год.;
- Величко Крчевинац, свршени ученик Педагошког Одељења без испита, за привременог учитеља у Сопотницу, окр. битољски, — ОНБр. 34866 од 14-IX-1922 год.;
- Милан Перовић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Ватому, окр. тившевски, — ОНБр. 35096 од 13-IX-1922 год.;
- Леополд Тичински, студент правног факултета, за привременог учитеља у Ст. Бечеј, селаш — Бачка, — ОНБр. 33855 од 13-IX-1922 год.;
- Даница Јовићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Соли, Банат, — ОНБр. 28233 од 44-IX-1922 год.;
- Стојавка Агатовићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Равној Реци, окр. моравачки, — ОНБр. 34149 од 15-IX-1922 год.;
- Јулије Бруно, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Качфали, окр. берански, — ОНБр. 34172 од 15-IX-1922 год.;
- Ленка Вињу, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Лугавчину, окр. смедеревски, — ОНБр. 23076 од 13 IX-1922 год.;
- Вјекослав Пристав, учитељ у оставци, за сталног учитеља у Брезовици округ крушевачки, — ОНБр. 34585 од 14-IX-1922 год.;
- Милан Димитријевић, свршени ученик VIII раз. гимназије, без испита, за привременог учитеља у Берову, окр. брегалинчки, — ОНБр. 30498 од 13-IX-1922 год.;
- Марија Карчевићева, свршена ученица VIII разреда гимназије, без испита за привремену учитељицу у Берову, окр. брегалинчки, — ОНБр. 30497 од 13-IX-1922 год.;
- Антон Штоко, свршени ученик учитељске школе, са испитом, за сталног учитеља у Филипово — Бачка, — ОНБр. 30114 од 10-VIII-1922 год.;
- Крста Дедовић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Расову — окр. белопољски, — ОНБр. 34329 од 15-IX-1922 год.;

Светолик Петковић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Драчеву, окр. скопски, — ОНБр. 35069 од 15-IX-1922 год.

Богдан Вешовић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Сременину, окр. тиввешки, — ОНБр. 35092 од 13 IX-1922 год.

Олга Марићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Чибутковици, окр. београдски, — ОНБр. 34171 од 18-IX-1922 год.

Драга Гавриловићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Оснићу, окр. тимочки, — ОНБр. 34621 од 15 IX-1922 год.

Благоје Бозвић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Храни, округ битовски, — ОНБр. 35072 од 15-IX-1922 год.

Милосава Поповићева, свршена ученица Педагошког Одељења са испитом, за сталну учитељицу у Расову, окр. бјелопољски, — ОНБр. 34006 од 18-IX-1922 год.;

Даница Илићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Поточју, окр. моравски, — ОНБр. 34637 од 18-IX-1922 год.;

Владовић-Реља-Анта, свршени ученик VIII разреда гимназије без испита, за привременог учитеља у Русоново, окр. брегалнички, — ОНБр. 35092 од 19-IX-1922 год.;

Анеа Лабор, досадања учитељица, за сталну учитељицу у Жагубици, округ пожаревачки, — ОНБр. 26233 од 15 IX-1922 год.;

Стојан Девић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Добружи, окр. метохијски, — ОНБр. 33122 од 16-IX-1922 год.;

Марија Стржижићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Великом Гају, — Банат, — ОНБр. 35830 од 20-IX-1922 год.;

Драгољуб Јевтовић, привремени учитељ, свршени ђак Педагошког Одељења са испитом за сталног учитеља у Бјелуши, окр. ужички, — ОНБр. 35021 од 20-IX-1922 год.;

Иван Микељић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Моклишту, окр. пиротски, — ОНБр. 32787 од 19-IX-1922 год.;

Драгиња Поповићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Прекупце, окр. прокупачки, — ОНБр. 31958 од 16-IX-1922 год.;

Љубица Грујић, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Метришу, окр. крајински, — ОНБр. 29512 од 19-IX-1922 год.;

Светозар Вукићевић, свршени ђак Богослов. Учитељске Школе без испита, за привременог учитеља у Растелици, окр. призренски, — ОНБр. 34668 од 18-IX-1922 год.;

Добровоје Милићевић, пређе привремени учитељ, за привременог учитеља у Сењокошу, округ пиротски, — ОНБр. 84093 од 18-IX-1922 год.;

Василије-Стефан-Качандоновић, пређе бивши заступник уч. II класе за вршиоца учитељске дужности у Владимиру, округ брегалнички, — ОНБр. 31462 од 19-IX-1922 год.;

Јосип Некић, свршени ђак VIII разреда гимназије без учитељског испита, за привременог учитеља у Ратеву, окр. брегалнички, — ОНБр. 35091 од 19-IX-1922 год.;

Лаура Тот, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Темерину — Вацка, — ОНБр. 31569 од 22-IX-1922 год.;

Милојка Радојевићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Мисачи, окр. крагујевачки, — ОНБр. 35095 од 19-IX-1922 год.;

Михајло В. Ивановић, студент философије, за привременог учитеља у Ковачевцу, округ смедеревски, — ОНБр. 34115 од 8-IX-1922 год.;

Радослав Живковић, свршени ђак VIII разреда гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Мачкату, окр. ужички, — ОНБр. 25835 од 9-IX-1922 год.;

Милоје М. Карић, свршени ђак III разреда Педагошког Одељења, за привременог учитеља у Прешку, окр. битовски, — ОНБр. 34121 од 8-IX-1922 год.;

Драгољуб Ст. Поповић, досадашњи привремени учитељ, свршени ђак учитељске школе, за сталног учитеља у Вирићима, окр. моравски, — ОНБр. 34976 од 14-IX-1922 год.;

Јела Јовићева, свршена ученица Педагошког Одељења са испитом, за сталну учитељицу у Латвицу, окр. ужички, — ОНБр. 35065 од 14-IX-1922 год.;

- Александар Ђ. Наловић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Равно, окр. кумановски, — ОНБр. 34504 од 14-IX-1922 год.;
- Спасоје Орман, свршени ученик VIII разреда гимназије, за привременог учитеља у Сленче, округ битолски, — ОНБр. 32536 од 12-IX-1922 год.;
- Марија Димитријевић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Потпараћ — Банат, — ОНБр. 30957 од 13-IX-1922 год.;
- Милош Шпадијер, свршени ученик учитељске школе без испита, за привременог учитеља у В. Радовану, окр. тиквешки, — ОНБр. 33314 од 13-IX-1922 год.;
- Радован Вујић, свршени ученик VIII разреда гимназије без испита, за привременог учитеља у Доњу Белу Реку, окр. тимочки, — ОНБр. 34513 од 12-IX-1922 год.;
- Раста Станковић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Робово, окр. тиквешки, — ОНБр. 31025 од 12-IX-1922 год.;
- Александар Домановић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Јарушице, окр. крагујевачки, — ОНБр. 27067 од 9-IX-1922 год.;
- Радомир Деспотовић, свршени ученик Богослов. Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Србијаш, окр. битолски, — ОНБр. 32207 од 12-IX-1922 год.;
- Миодраг Николић, свршени ученик педагошког одељења без испита, за привременог учитеља у Барову, окр. тиквешки, — ОНБр. 35090 од 15-IX-1922 год.;
- Драга Балајева, привремена учитељица, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Гају — Банат, — ОНБр. 33888 од 8-IX-1922 год.;
- Олга Руфићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Озрену, окр. руднички — ОНБр. 34635 од 19-IX-1922 год.;
- Аиђа В. Николић, привремена учитељица са испитом, за сталну учитељицу у Врачеву, округ рашки, — ОНБр. 35039 од 19-IX-1922 год.;
- Бранислав Т. Васиљевић, свршени ђак учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Криволаку, окр. тиквешки, ОНБр. 35059 од 10-IX-1922 год.;
- Јованка Поповић, свршена ученица педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Вел. Реци, окр. подрински, — ОНБр. 24932 од 19-IX-1922 год.;
- Станјка Суанићева, свршена ученица педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Уровицу, окр. крајински, — ОНБр. 34814 од 19-IX-1922 год.;
- Давус Сабри М. Хаида, оспособ. верски наставник, за вероучитеља у муслиманској школи у Косовској Митровици, — ОНБр. 35454 од 19-IX-1922 год.;
- Даринка Арнаутовић, пређашња стална учитељица, за сталну учитељицу у Јабланици, окр. тимочки, — ОНБр. 35339 од 19-IX-1922 год.;
- Стеван Вучковић, свршени ђак учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Медвеђи, окр. врањски — ОНБр. 23086 од 19-IX-1922 год.;
- Милош Петровић, свршени ђак педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Страгову, окр. тиквешки, — ОНБр. 35088 од 19-IX-1922 год.;
- Милутин Урошевић, свршени ученик педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Риљеву, окр. битолски, — ОНБр. 35039 од 19-IX-1922 год.;
- Константин Максимовић, свршени ученик педагошког одељења, без испита, за привременог учитеља у Бојанчиште, окр. тиквешки, — ОНБр. 35098 од 19-IX-1922 год.;
- Јованка Р. Тадићева, свршена ученица женске учитељске школе, са испитом, за сталну учитељицу у Гор. Љубовићи, окр. подрински, — ОНБр. 23733 од 19-IX-1922 год.;
- Цвета Михаиловић, свршена ученица педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Брасни, окр. подрински, — ОНБр. 30088 од 19-IX-1922 год.;
- Зора Михаиловић, свршена ученица мушке учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Стаговицу, окр. топлички, — ОНБр. 33931 од 19-IX-1922 год.;
- Славко Белански, свршени ђак III разреда учитељске школе са испитом, за привременог учитеља у Гаре, окр. охридски, — ОНБр. 35325 од 19-IX-1922 год.;
- Марија Растковић, свршена ученица педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Драговицу, окр. подрински, — ОНБр. 27069 од 19-IX-1922 год.;

Миодраг Бекчић, свршени ђак педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Мелници, окр. скопски, — ОНБр. 35086 од 19-IX-1922 год.;

Марија Гојмерац, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Голобоку, окр. смедеревски, — ОНБр. 30463 од 19-IX-1922 год.;

Живадин Јавић, свршени ученик педагошког одељења, са испитом, за сталног учитеља у Сиркову, окр. тиквешки, — ОНБр. 35087 од 19-IX-1922 год.;

Јелена Пито, свршена ученица римокатоличке учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Скороновцу — Банат, — ОНБр. 33168 од 19-IX-1922 год.;

Радомир Деспотовић, свршени ђак богословско учитељске школе са испитом зрелости, за сталног учитеља у Рудно, — окр. чачански, — ОНБр. 29036 од 15-IX-1922 год.;

Тома Лаковић, свршени ђак учитељске школе са испитом зрелости, за сталног учитеља у Фаричу, окр. тиквешки, — ОНБр. 33516 од 15-IX-1922 год.;

Зарија Вуковић, свршени ђак II разреда учитељске школе, за вршиоца учитељске дужности у Призчу, окр. подгорички, — ОНБр. 34562 од 14-IX-1922 год.;

Зорка Ст. Поповић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Г. Јоханици, окр. рашки, — ОНБр. 35040 од 19-IX-1922 год.;

Нестор Дињански, свршени ђак учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Бокуљи, окр. тиквешки, — ОНБр. 34985 од 15-IX-1922 год.;

Душан Добросављевић, пређашњи стални учитељ, за сталног учитеља у Козјаку, округ битолски, — ОНБр. 34983 од 15-IX-1922 год.;

Али Јусуф, бивши вероучитељ муслиманске десе, за вршиоца учитељске дужности муслиманске десе у Зрнову, окр. брегалнички, — ОНБр. 30499 од 15-IX-1922 год.;

Петар Вујовић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Бојишту, окр. битолски, — ОНБр. 33746 од 9-IX-1922 год.;

Милован Никчевић, привремени учитељ са испитом, за сталног учитеља у Болину, окр. тимочки, — ОНБр. 34262 од 9-IX-1922 год.;

Спасоје Спасојевић, свршени ђак педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Вечевици, окр. крагујевачки, — ОНБр. 29039 од 9-IX-1922 год.;

Десанка Томићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Мајиловцу, — окр. пожаревачки, — ОНБр. 23366 од 9-IX-1922 год.;

Мехмед Чоловић, ђак II разреда скопске учитељске школе, за вршиоца учитељске дужности, вероучитељ муслиманске десе у Анпаду, срез кошански, ОНБр. 33816 од 9-IX-1922 г.

Зија Бајрамовић, за вршиоца учитељске дужности, вероучитељ муслиманске десе у Нову Малу, срез струмички, ОНБр. 22843 од 18-IX-1922 год.;

Јосиф Митровић, свршени ђак Богословско Учитељске Школе са испитом за сталног учитеља у Маргаре, окр. битолски, — ОНБр. 30379 од 9-IX-1922 год.;

Александар Стефановић, свршени ђак II разр. учитељске школе, за вршиоца учитељске дужности у Г. Љуботу, окр. врњански, — ОНБр. 34204 од 8-IX-1922 год.;

Божа Л. Николић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Маловиште, окр. битолски, — ОНБр. 33745 од 9-IX-1922 год.;

Марија Маротванка, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Смољинцу, окр. пожаревачки, — ОНБр. 35869 од 18-IX-1922 год.;

Јанко Ђурић, свршени ђак III разреда Педагошког Одељења, за привременог учитеља у Србјане, окр. битолски, — ОНБр. 34120 од 8-IX-1922 год.;

Сава Јанковић, свршени ученик III разреда Педагошког Одељења, за привременог учитеља у Карабиници, окр. битолски, — ОНБр. 34118 од 8-IX-1922 год.;

Љубомир Вукадиновић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Крљино, окр. битолски, — ОНБр. 31075 од 21-VII-1922 год.;

Букан Тулафић, свршени ђак Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Косаница, окр. плевљански, — ОНБр. 36271 од 22-IX-1922 год.;

Љубица Николићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Шанцу, окр. крушевачки, — ОНБр. 32065 од 22-IX-1922 год.;

- Тодор Добиа, свршени ђак VIII разреда гимназије, за привременог учитеља у Српском Бенеју, окр. торонталски, — ОНБр. 33255 од 23-IX-1922 год.;
- Дариња Филиповић, свршена ученица учитељске школе без испита, за привремену учитељицу у Душковцима, окр. ужички, — ОНБр. 35053 од 18-IX-1922 год.;
- Радован Милутиновић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Вреду, окр. метохиски, — ОНБр. 35598 од 19-IX-1922 год.;
- Загорка Талмачева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Мокрину — Банат, — ОНБр. 30621 од 23-IX-1922 год.;
- Наталија Вељковић, свршена ученица женске учитељске школе у Београду са испитом, за сталну учитељицу у Гучје, окр. тимочки, — ОНБр. 32013 од 21-IX-1922 год.;
- Стојанка Деретићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Трњанима, окр. крајински, — ОНБр. 28860 од 20-IX-1922 год.;
- Персида Ковачева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Србобрану, окр. бачки, — ОНБр. 33638 од 22-IX-1922 год.;
- Надежда Поповићева, свршена ученица Педагошког Одељења са испитом, за сталну учитељицу у Ждрелу, окр. пожаревачки, — ОНБр. 24648 од 16-IX-1922 год.;
- Јулијана Јовановићева, свршена ученица учитељске школе без испита, за привремену учитељицу у Ратковићу, окр. моравски, — ОНБр. 24648 од 16-IX-1922 год.;
- Цвета Шарановићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Каћу — Бачка, — ОНБр. 34281 од 22-IX-1922 год.;
- Стана Стефановић, свршена ученица Педагошког Одељења без испита, за привремену учитељицу у Рогачици, окр. ужички, — ОНБр. 35864 од 18-IX-1922 год.;
- Радомир Д. Узуновић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Слатини, окр. крајински, — ОНБр. 25247 од 16-IX-1922 год.;
- Милан А. Јовановић, свршени ђак Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Попадији, окр. скопски, — ОНБр. 35597 од 19-IX-1922 год.;
- Косара Јотовићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Гамзиграду, окр. тимочки, — ОНБр. 24164 од 8-IX-1922 год.;
- Ђура Дурањак, свршени ученик учитељске школе у Мађарској, за привременог учитеља у Враневу — Банат, — ОНБр. 36171 од 25-IX-1922 год.;
- Александар Береџи, свршени ученик учитељске школе у Мађарској, за привременог учитеља у Враневу — Банат, — ОНБр. 37144 од 26-IX-1922 год.;
- Љубица Шаштарићева, свршена ученица учитељске школе без испита, за привремену учитељицу у Куманима — Банат, — ОНБр. 29940 од 29-IX-1922 год.;
- Јелка Вуковићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Меленцима — Банат, — ОНБр. 27479 од 24-IX-1922 год.;
- Јелена Ралићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Десп. Сент-Ивану — Бачка, — ОНБр. 26787 од 24-IX-1922 год.;
- Миодраг Јовановић, свршени ученик мушке учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Коновништу, окр. тившевски, — ОНБр. 36069 од 24-IX-1922 год.;
- Јелена Шушњарац, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Милетићу — Бачка, — ОНБр. 28484 од 24-IX-1922 год.;
- Олга Кнежевнићева, свршена ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Новом Бечеју — Банат, — ОНБр. 30143 од 23-IX-1922 год.;
- Вукашин Вилимоновић, за сталног учитеља у Рудну, окр. чачански, — ОНБр. 29788 од 7-VIII-1922 године;
- Петар Тодоровић, привремени учитељ у Ст. Грацу, свршени ђак мушке учитељске школе за сталног учитеља у Ст. Грацу, окр. скопски, — ОНБр. 35320 од 25-IX-1922 год.;
- Драгослав Марић, свршени ученик Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Циошу, окр. моравски, — ОНБр. 36398 од 23-IX-1922 год.;
- Драгиња Савковићева, свршена ученица мушке учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Округлици, окр. врањски, — ОНБр. 24891 од 25-IX-1922 год.;

Милун Бабовић, свршени ђак Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Рачанима, окр. тетовски, — ОНБр. 37216 од 26-IX-1922 год.;

Вучета М. Бабовић, свршени ђак Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Вругоку, окр. тетовски, — ОНБр. 37217 од 26-IX-1922 год.;

Милован Вучетић, свршени ђак Педагошког Одељења без испита, за привременог учитеља у Баковицу, окр. тетовски, — ОНБр. 37215 од 26-IX-1922 год.;

Вукатин Томовић, свршени ђак Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Главачици, окр. метохиски, — ОНБр. 36157 од 23-IX-1922 год.;

Новак Тмуша, свршени ђак VIII разреда гимназије без испита, за привременог учитеља у Новаковиће, окр. никшићски, — ОНБр. 36152 од 23-IX-1922 год.;

Миљко Т. Миленковић, свршени ученик мушке учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Црнолевини, окр. нишки, — ОНБр. 36320 од 26-IX-1922 год.;

Злата Пешићева, свршена ученица мушке учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Врбовцу, окр. тимочки, — ОНБр. 36320 од 26-IX-1922 год.;

Светозар Ђ. Поповић, свршени ученик VIII разреда гимназије без испита, за привременог учитеља у Сливницу, окр. пиротски, — ОНБр. 34326 од 23-IX-1922 год.

Љубица Р. Карамарковић, пређашња учитељица, за сталну учитељицу у Великој Кикинди, окр. горонталски, — ОНБр. 32537 од 29-IX-1922 год.

Блажа Радовић, свршени ђак Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Полчиште, окр. битолски, — ОНБр. 36887 од 28-IX-1922 год.;

Исврија Ханум Али Усеновић, свршена ученица женске грађанске школе, за вероучитељицу у Приштини, окр. косовски, — ОНБр. 35542 од 28-IX-1922 год.;

Ибраим Жекић, бивши имам са положеним испитом, за вероучитеља у Коратима, окр. бјелополски, — ОНБр. 35362 од 27-IX-1922 год.;

Мукарем Селмановић, свршени ученик турске гимназије, за вршиоца вероучитеља у Слатини, окр. косовски, — ОНБр. 37686 од 27-IX-1922 год.;

Даница Мандићева, свршена ученица II теча мушке учитељске школе, за вршиоца учитељске дужности у Ђиланцима, окр. кумановски, ОНБр. 37679 од 26-IX-1922 године.;

Радила Бивовић, ученица женске учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Брезовици, окр. ваљевски, — ОНБр. 26763 од 29-IX-1922 год.;

Јордана Јерговићева, свршена ученица женске учитељске школе, са испитом, за сталну учитељицу у Зри. Кларију — Банат, — ОНБр. 37399 од 25-IX-1922 год.;

Милић Лабан, ђак Учитељске Школе са испитом за сталног учитеља у Селду, округ тетовски, — ОНБр. 37427 од 28-IX-1922 год.;

Аница П. Поповићева, досад. привремена учитељица са испитом, за сталну учитељицу у Бунарцик, окр. скопски, — ОНБр. 40572 од 16-X-1922 год.;

Радивој Репић, оспособљени учитељ, за сталног учитеља у Делиблат — Банат, — ОНБр. 33593 од 14-X-1922 год.;

Кавина Јовановићева, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Габару, окр. кумановски, — ОНБр. 38180 од 13-X-1922 год.;

Ружица Аритоновићева, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Трнову, окр. Кумановски, — ОНБр. 38181 од 13-X-1922 год.;

Марко С. Ђуришић, свршени ученик Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Кориту, окр. тетовски, — ОНБр. 38039 од 13-X-1922 год.;

Велимир Дреџун, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Бољетину, окр. тетовски, — ОНБр. 38156 од 13-X-1922 год.;

Љубица Мирковићева, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Кули, окр. пожаревачки, — ОНБр. 38521 од 13-X-1922 год.;

Софија Натевићева, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Лукама, окр. кумановски, — ОНБр. 38170 од 13-X-1922 год.;

Вукашин Масловарић, оспособљени учитељ за сталног учитеља у Валином Долу, окр. тетовски, — ОНБр. 38035 од 13-X-1922 год.;

Велимир Јочић, свршени ученик Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Бистрици, окр. колашински, — ОНБр. 39293 од 15-X-1922 год.;

Милан Ђ. Драговић, свршени ученик Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Доброво, окр. кумановски, — ОНБр. 39833 од 17-X-1922 год.;

Радомир Јукић, свршени ученик педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Средској, окр. призренски, — ОНБр. 39786 од 17-X-1922 год.;

Љубица Живановићева, свршена ученица педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Сиву, окр. крајински, — ОНБр. 32995 од 12-X-1922 год.;

Љубица Вујићева, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Дуб, окр. ужички, — ОНБр. 23799 од 4-X-1922 год.;

Катица Ђурчићева, свршена ученица Учитељске Школе без испита, за привремену учитељицу у Перлез — Банат — ОНБр. 40569 од 16-X-1922 год.;

Милена Ружица, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Новом Футогу — Бачка — ОНБр. 33828 од 15-X-1922 год.;

Гавра Комненов, оспособљен учитељ са испитом, за сталног учитеља у Старом Сивцу — Бачка — ОНБр. 40568 од 14-X-1922 год.;

Анка Бertiћева, оспособљена учитељица са испитом, за сталну учитељицу у Српску Црву — Банат — ОНБр. 30410 од 14-X-1922 год.;

Анка Комарова — Николановна, студент философије, за привремену учитељицу у Ботошу — Банат — ОНБр. 40113 од 14-X-1922 год.;

Терка Витезова, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Гложане — Бачка — ОНБр. 39115 од 10-X-1922 год.;

Миљко Равчевић, свршени ученик Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Жировници, окр. тетовски, — ОНБр. 40076 од 15-X-1922 год.;

Миленко Чамовић, свршени ученик Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Пашиној Води, окр. никшићски, — ОНБр. 38034 од 13-X-1922 год.;

Алфонз Матковић, свршени ученик Учитељске Школе без испита, за привременог учитеља у Стојакову, окр. тившевски, — ОНБр. 30886 од 17-X-1922 год.;

Абдул Кадор, за вршиоца учитељске дужности у Жеровници, округ звечански, — ОНБр. 39454 од 15-X-1922 год.;

Благоје Вујичић, свршени ученик педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Оранов-До, окр. скопски — ОНБр. 39785 од 17-X-1922 год.;

Миладин Милатовић, свршени ученик Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Беклићима, окр. цетињски, — ОНБр. 38032 од 13-X-1922 год.;

Јулија Кереш, свршена ученица Учитељске Школе без испита, за привремену учитељицу у Нађарош-Салаш код Хојзама — Бачка — ОНБр. 31294 од 5-X-1922 год.;

Зорка Крајиновић — Костић, студент философије, за привремену учитељицу у Горњи Душник, окр. нишки, — ОНБр. 40107 од 13-X-1922 год.;

Љубомир Лекић, свршени ученик Учитељске Школе са испитом, за привременог учитеља у Врутоку, окр. тетовски, — ОНБр. 38428 од 13-X-1922 год.;

Милан Секулић, свршени ученик Учитељске Школе без испита, за привременог учитеља у Пожарану, окр. тетовски, — ОНБр. 38538 од 13-X-1922 год.;

Димитрије Р. Лазаревић, досад вршиоца учитељске дужности, за привременог учитеља у Манастирици, окр. тетовски, — ОНБр. 35834 од 5-X-1922 год.;

Шефи Мустафа, свршени ученик турске Учитељске Школе, за привременог учитеља у Кривој Паланци, окр. кумановски, — ОНБр. 35315 од 7-X-1922 год.;

Видосава Ивковићева, свршена ученица Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Ратар, окр. смедеревски, — ОНБр. 31946 од 5-X-1922 год.;

Зорка Анђелковићева, свршена ученица III разр. Учитељске Школе, за привремену учитељицу у Ново Село, окр. тившевски, — ОНБр. 38502 од 5-X-1922 год.;

Јован Димовић, умировљен учитељ из Панчева, за вршиоца дужности у Овчу-Банат — ОНБр. 39519 од 9-X-1922 год.;

Јован Шлица, свршени ученик учитељске школе, за привременог учитеља у Сададу-Банат — ОНБр 36055 од 6-X-1922 год.;

Лоренц Ланга, свршени ученик учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Катарини-Банат — ОНБр. 36345 од 4-X-1922 год.;

Петар Хан, оспособљени учитељ а приврем. учитеља у Мали Кар-Бачка — ОНБр. 36632 од 7-X-1922 год.;

Јожеф Кесега, свршени ученик учитељске школе, за привременог учитеља у Пачиру-Бачка, — ОНБр. 37500 од 5-X-1922 год.;

Василија Поп-Димовићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Блатец, окр. брегалнички, — ОНБр. 38277 од 5-X-1922 год.;

Василија Јовановићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Блатец, окр. брегалнички, — ОНБр. 38277 од 5-X-1922 год.;

Ђорђе Дубљевић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Власини, окр. врањски, — ОНБр. 39461 од 11-X-1922 год.;

Бектеш Заџировић-Мустаџић, пређ. вршиоц учитељ. дужности, за вршиоца учитељске дужности у Тујну, окр. битољски, — ОНБр. 39021 од 10-X-1922 год.;

Миленко Митровић, свршени ученик педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Градац, окр. тетовски, — ОНБр. 38151 од 4-X-1922 год.;

Хаџиз Бизиковић, оспособљени вероучитељ, за вероучитеља у Маркојевићима, окр. барски, — ОНБр.38579 од 9-X-1922 год.;

Босилка Протићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Тутину, окр. рашки, — ОНБр. 36837 од 3-X-1922 год.;

Радојка Богићевићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Труборевац, окр. нишки, — ОНБр. 32547 од 5-X-од 1922 год.;

Даница Станковићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Маритовац, окр. кумановски, — ОНБр. 38636 од 7-X-1922 год.;

Персида Дишковићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Александровцу, окр. крајински, — ОНБр. 38202 од 4-X-1922 год.;

Милош Ђукић, свршени ученик VIII разреда гимназије, за привременог учитеља у Неготину, окр. тившевски, — ОНБр. 37389 од 2-X-1922 год.;

Петар Димитровић, свршени ученик VIII разред гимназије, за врш. учитељске дужности у Рогачеву, окр. тетовски, — ОНБр. 38140 од 3-X-1922 год.;

Јован Губеринић, досад. привремени учитељ са испитом, за сталног учитеља у Сутовану, окр. бјелополски, — ОНБр. 37112 од 5-X-1922 год.;

Василије Величковић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Драмице, окр. врањски, — ОНБр. 37963 од 2-X-1922 год.;

Полексија Мандићева, пређ. учитељска заступница II класе, за учитељску заступницу II класе, у Лабуништу, — ОНБр. 36522 од 4-X-1922 год.;

Велиша Драговић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Чемерско, окр. тившевски, — ОНБр. 39783 од 17-X-1922 год.;

Адем Јопуновић, оспособљени вероучитељ, за вероучитеља у Кориљу, окр. звечански, — ОНБр. 34884 од 16-X-1922 год.;

Сара Радак, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Перлезу-Банат, — ОНБр. 37156 од 16-X-1922 год.;

Трифа Шакајар, свршени ученик учитељске школе, за привременог учитеља у Уздињу-Банат. — ОНБр. 40570 од 16-X-1922 год.;

Десанка Поповићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Вањи, окр. брегалнички, — ОНБр. 88478 од 4-X-1922 год.;

Сава Марковић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Мождивљаку, окр. кумановски, — ОНБр. 38459 од 5-X-1922 год.;

Милан Радаковић, пређашњи учитељ из Босне, за сталног учитеља у Враћевшници окр. руднички, — ОНБр. 37932 од 30-IX-1922 год.;

Параскева Јанићијевићева, свршена ученица учитељске школе без испита, за привр. учитељицу у Драчеву, окр. скопски, — ОНБр. 38187 од 4-X-1922 год.;

Јованка Миловановићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу, у Љубави, окр. крушевачки, — ОНБр. 36276 од 30-IX-1922 год.;

Радован Калић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Љубодрагу, окр. кумановски, — ОНБр. 36610 од 5-X-1922 год.;

Бока Пејовић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Седларце, окр. тетовски, — ОНБр. 33198 4-X-1922 год.;

Василка Булатовићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Ваџи, окр. брегалнички, — ОНБр. 38976 од 4-X-1922 год.;

Вранко С. Илић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Халову, окр. крајански, — ОНБр. 37983 од 2-X-1922 год.;

Милован Ивовић, свршени ученик педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Ровцана, окр. берански, — ОНБр. 33121 од 26-IX-1922 год.

Милица Миладиновићева, свршена ученица педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Костојнику, окр. подрински, — ОНБр. 38228 у 2-X-1922 год.;

Јулијана Ђ. Јовановићева, свршена ученица учитељске школе без испита, за приврем. учитељицу у Растопицу, окр. топлички, — ОНБр. 38096 од 3-X-1922 год.;

Миливоје Милић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Извору, окр. пиротски, — ОНБр. 39830 од 17-X-1922 год.;

Хализ Абдулах Качатора, оспособљени вероучитељ, за вероучитеља у Новом Пазару, окр. рашки, — ОНБр. 37224 од 12-X-1922 год.;

Восилка Максимовић, досад. приврем. учитељица са испитом, за сталну учитељицу у Брснићу, окр. ваљевски, — ОНБр. 39788 од 17-X-1922 год.;

Софија Рауш, оспособљена забавиља, за забавиљу у Статару — Бачка, — ОНБр. 41808 од 22-X-1922 год.;

Никола Андоновић, свршени ученик III разр. учитељске школе, за привременог учитеља у Струмици, окр. тиквешког, — ОНБр. 42598 од 20-X-1922 год.;

Адела Чајакова, свршена ученица учитељске школе у Чехословачкој, за приврем. учитељицу у Петровцу — Бачка, — ОНБр. 42018 од 22-X-1922.;

Драгица Шилићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Стапар — Бачка, — ОНБр. 41023 од 14-X-1922.;

Сабри Ђавим Алидовић, за вероучитеља у Росману, окр. тетовски, — ОНБр. 40179 од 16-X-1922 год.;

Аранка Ковалук, свршена ученица учитељске школе, за привремену учитељицу у Падину — Банат, — ОНБр. 40687 од 20-X-1922 год.;

Небо Муслим, бивши вероучитељ, за вероучитеља у Елевцима, окр. охридски, — ОНБр. 40047 од 18-X-1922 год.;

Ђорђе ДЕРЕБАНОВИЋ, свршени ученик гимназије без испита, за вршиоца учитељ. дужности у Делогошју, окр. охридски, — ОНБр. 40674 од 18-X-1922 год.;

Бахтијар Шафир, оспособљен вероучитељ, за вероучитеља у Баре, окр. звечански, — 34882 од 18-X-1922 год.;

Љуз Абаја Садик, оспособљени вероучитељ, за вероучитеља у Вел. Папрадику, окр. охридски, — ОНБр. 40661 од 20-X-1922 год.;

Душанка Ристићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Тибурџи, окр. врањски, — ОНБр. 41365 од 2-X-1922 год.;

Даница Јосифовићева, свршена ученица учитељске школе без испита, за привремену учитељицу у Гареву, окр. пожаревачки, — ОНБр. 22027 од 18-X-1922 год.;

Стеван С. Пошовић, свршени ученик VIII разр. гимназије са испитом, за привременог учитеља у Виљачи, окр. кумановски, — ОНБр. 25221 од 18-X-1922 год.;

Милојка Вогићевићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Лазац, окр. чабански, — ОНБр. 23351 од 17-X-1922 год.;

- Бождар Д. Борђевић, свршени ученик богословско-учитељске школе без испита, за приврем. учитеља у Вел. Лукањи, окр. пиротски, — ОНБр. 41583 од 20 X-1922 год.;
- Десанка Бранковић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Буковик, окр. пријеполски, — ОНБр. 41581 од 18-X-1922 год.;
- Благоје Андоновић, досад. приврем. учитељ са испитом, за сталног учитеља у Метковићу, окр. подрињски, — ОНБр. 41038 од 20 X-1922 год.;
- Мирослав Верговић, свршени ученик педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Годетево, окр. ужички, — ОНБр. 37256 од 19-X-1922 год.;
- Боривој Нецевић, свршени ученик VIII разр. гимназије са испитом, за приврем. учитеља у Просениково, окр. тиквешки, — ОНБр. 40896 од 20-X-1922 год.;
- Јелисавета Недићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Завлазу, окр. подрињски, — ОНБр. 29992 од 18-X-1922 год.;
- Вдастимир Поповић, свршени ученик II разр. педагошког одељења, за вршиоца учитељске дужности у Круцац, окр. подрињски, — ОНБр. 39193 од 10-X-1922 год.;
- Блажа Ђуровић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Горње Јеловце, окр. тетовски, — ОНБр. 39784 од 18-X-1922 год.;
- Петар Кораћ, свршени ученик VIII разр. гимназије са испитом, за привременог учитеља у Горње Добриње, окр. ужички, — ОНБр. 39787 од 18-X-1922 год.;
- Јелисавета Мождрићева, оспособљена учитељица, за привремену учитељицу у Бездан — Бачка, — ОНБр. 37744 од 7-X-1922 год.;
- Милош Гшовић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Горажде, окр. берански, — ОНБр. 40511 од 17-X-1922 год.;
- Влајко Ђурчић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Боговини, окр. тетовски, — ОНБр. 32892 од 5-X-1922 год.;
- Тодор Јовановић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Узатовцу, окр. пиротског, — ОНБр. 34009 од 9 X-1922 год.;
- Милутин Жикић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Мокрању, окр. скопски, — ОНБр. 37762 од 5-X-1922 год.;
- Станоје Павловић, свршени ученик педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Св. Николи, окр. брегалнички, — ОНБр. 294475 од 6-X-1922 год.;
- Миладин Марковић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Кочане, окр. брегалнички, — ОНБр. 38501 од 5-X-1922 год.;
- Милав Борђевић, свршени ученик богословско-учитељске школе, за привременог учитеља у Шешково, окр. тиквешки, — ОНБр. 37453 од 6 X-1922 год.;
- Арсен Трајковић, свршени ученик VIII р. гимназ. и две године педагошког курса, за привременог учитеља у Међуани, окр. топлички, — ОНБр. 37715 од 6-X-1922 год.;
- Миодраг Милосављевић, свршени ученик богословско-учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Срезовце, окр. кумановски, — ОНБр. 35708 од 5-X-1922 год.;
- Десанка Човићева, свршена ученица II разр. учитељске школе без испита, за привремену учитељицу у Зрновце, окр. брегалнички, — ОНБр. 38183 од 4-X-1922 год.;
- Димитрије Илић, бивши учитељ, за вршиоца учитељске дужности у Врањској Бањи, окр. врањски, — ОНБр. 37053 од 6-X-1922 год.;
- Радован Милутиновић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Мургашу, округ кумановски, — ОНБр. 36207. од 5-X-1922 год.;
- Ана Козулић, свршена ученица II течаја грађанске школе, за вршиоца учитељске дужности у Крушеву, окр. битолски, — ОНБр. 37476 од 13-X-1922 год.;
- Ана Брајићева, свршена ученица гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Штуоцима, окр. косовски, — ОНБр. 41870 од 25-X-1922 год.;
- Милица Вуксановићева, свршена учитељица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Опово — Банат, — ОНБр. 42231 од 30-X-1922 год.;
- Глигорије Ристић пређашњи учитељ из Црне Горе, за сталног учитеља у Пећи, окр. метохијски, — ОНБр. 42217 од 25-X-1922 год.;

Јелена Николаић, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Букуровац, окр. пиротски, — ОНБр. 38660 од 21-X-1922 год.;

Вилфани Максо, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Крљево, окр. смедеревски, — ОНБр. 42571 од 27-X-1922 год.;

Милана Стојадновићева, оспособљена забавиља у Б. Пешти, за вршиоца учитељ. дужности у Чуругу — Бачка — ОНБр. 34191 од 25-X-1922 год.;

Надежда Ђ. Ставрићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Бразди, окр. скопски, — ОНБр. 41574 од 23-X-1922 год.

Драгослав Ст. Бошковић, пређ. вршилац учитељске дужности, за вршиоца учитељске дужности у Косјерићу, окр. ужички, — ОНБр. 42773 од 27-X-1922 год.

Митар Србић, свршени ученик VIII разр. гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Павлешенце, окр. брегалнички, — ОНБр. 41132 од 27-X-1922 год.;

Демир Али Садиковић, бивши учитељ, за вероучитеља у Рељану, окр. кумановски, — ОНБр. 42038 од 25-X-1922 год.;

Милан Михајловић, свршени ученик гимназије са испитом, за приврем. учитеља у Стојакову, окр. тившевски, — ОНБр. 42225 од 25-X-1922 год.;

Александра Продановићева, оспособљена учитељица, за сталну учитељицу у Пударцима, окр. београдски, — ОНБр. 42772 од 25-X-1922 год.;

Јаков П. Пејовић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Д. Бањицу, окр. посавски, — ОНБр. 42068 од 28-X-1922 год.;

Петар Гулија, пређашњи привремени учитељ, за привременог учитеља у Лазцу, окр. чабански, — ОНБр. 41310 од 26-X-1922 год.;

Миса Халуш Бурдевић, оспособљени вероучитељ, за вероучитеља у Азанима, окр. бјелопољски, — ОНБр. 40813 од 21-X-1922 год.;

Олга Никодићева, свршена ученица учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Божевац, окр. пожаревачки, — ОНБр. 38823 од 23-X-1922 год.;

Анка Секулићева, свршена ученица III године педагошког одељења, за привремену учитељицу у Славковицу, окр. ваљевски, — ОНБр. 40142 од 21-X-1922 год.;

Љубица М. Петковићева, свршена ученица, учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Моравце, окр. руднички, — ОНБр. 33826 од 23-X-1922 год.;

Трајко М. Превдовић, досад. вршилац учитељ. дужности, за привременог учитеља у Костуру, окр. пиротски, — ОНБр. 41155 од 21-X-1922 год.;

Радивоје Зечевић, свршени ученик III раз. педагошког одељења без испита, за привременог учитеља у Блаце, окр. тетовски, — ОНБр. 37437 од 28-XI-1922 год.;

Ђорђе Милић, свршени ученик учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Зрзање, окр. битолски, — ОНБр. 36774 од 28-XI-1922 год.;

Александар Карчаков-Сивички, свршени ученик VIII разреда гимназије, за привременог учитеља у Стар. Леду-Банат, — ОНБр. 37683 од 27-IX 1922 год.;

Јелена Покрановићка, свршена ученица VIII разреда гимназије, за привремену учитељицу у Мокрин-Банат, — ОНБр. 32841 од 26-IX-1922 год.;

Блажо Ђуровић, свршени ученик учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Бати, окр. цетињски, — ОНБр. 36888 од 28-IX-1922 год.;

Војислав Митровић, пређашњи учитељ са испитом, за сталног учитеља у Кривељу окр. тившевски, — ОНБр. 36280 од 28-IX-1922 год.

Марка Ђурановића, свршени ђак учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Дочар-Ракош, окр. метохиски, — ОНБр. 36889 од 28-IX-1922 год.;

Владислава Лазаревићева, свршени ученик VIII разреда гимназије, за привремену учитељицу у Крављем Долу, окр. пожаревачки, — ОНБр. 37682 од 29-IX 1922 год.;

Милчка Марјановића, свршеног ученика Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Урвичу, окр. тетовски, — ОНБр. 36222 од 29-IX-1922 год.;

Мухжара Османовића, бившег вероучитеља, за вршиоца учитељске дужности у Бистреници, окр. тившевски, — ОНБр. 35702 од 27-IX-1922 год.;

Рамадана Редеповића, свршеног ђака муслиманског медреса, за вршиоца учитељске дужности у Одрима — окр. тетовски — ОНБр. 35279 од 27-IX-1922 год.;

Милицу Поповићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Штрцима — окр. косовски — ОНБр. 37462 од 29-IX-1922 год.;

Сабита Садријевића, оспособљеног вероучитеља, за вршиоца учитељске дужности вероучитеља у Рамановцу — окр. кумановски — ОНБ. 36282 од 29-IX-1922 год.;

Милоша М. Мијанловића, свршеног ђака Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Конопишту — окр. тиквешки — ОНБр. 36790 од 29-IX-1922 године;

Јованку Касову, свршену ученицу мађарске Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Тителу — Бачка — ОНБр. 29997 од 29-IX-1922 године;

Ану Гуштин — Хећмовић, пређашњу учитељицу, за сталну учитељицу у Војски — Бачка — ОНБр. 33640 од 29-IX-1922 године;

Браниславу Рајићеву, свршену ученицу VII разреда гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Сиге — окр. пожаревачки — ОНБр. 37680 од 29-IX-1922 године;

Михаила Херолда, бившег учитеља, за привременог учитеља у Иванову — Банат — ОНБр. 37684 од 27-IX-1922 године;

Михаила Матовића, свршеног ђака VIII разреда гимназије, за привременог учитеља у Пашивом Селу — окр. тетовски — ОНБр. 37163 од 28-IX-1922 године;

Корнелија Петровића, румунског свештеника, за вршиоца учитељске дужности у Јабланци (Јабуди) — Банат — ОНБр. 38225 од 4-X-1922 године;

Франца Хајрића, свршеног ђака Учитељске Школе, за привременог учитеља у Ујвару — Жомбољ — ОНБр. 37685 од 27-IX-1922 године;

Зорку Копечин, пређашњу учитељицу, за сталну учитељицу у Острову — Банат — ОНБр. 27919 од 4-X-1922 године;

Петра Киманова, свршеног ученика Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Теранцу — окр. брегалички — ОНБр. 26213 од 5-X-1922 год.;

Милана Петрића, свршеног ученика Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Пирок — окр. тетовски — ОНБр. 32572 од 5-X-1922 год.;

Ђорђа Јорга, свршеног ученика румунске Учитељске Школе, за привременог учитеља у Луцулашу — Банат — ОНБр. 33205 од 4-X-1922 год.;

Виктора Траиловића, румунског свештеника, за вршиоца учитељске дужности у Крићу — Банат — ОНБр. 33206 од 4-X-1922 године;

Невену Петровићеву, свршену ученицу Учитељске Школе са испитом, за сталну учитељицу у Богојеву — Бачка — ОНБр. 27467 од 2-X-1922 године;

Бранислава Константиновића, свршеног ученика Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Г. Јеловце — окр. тетовски — ОНБр. 36762 од 5-X-1922 године;

Ивана Стојшина, свршеног ученика Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Оризаре — окр. брегалички — ОНБр. 26212 од 5-X-1922 године;

Серафима Јовановића, свршеног ученика Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Дебрешо — окр. тетовски — ОНБр. 86029 од 5-X-1922 године;

Роберта Блашка, свршеног ученика Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Добрушево окр. битолски — ОНБр. 35687 од 5-X-1922 године;

Пирошку Сабо, свршеног ученика Учитељске Школе без испита, за привременог учитеља у Ади — Бачка — ОНБр. 28924 од 4-X-1922 године;

Марију Тари, свршену ученицу Учитељске Школе без испита, за привремену учитељицу у Мољу — Бачка — ОНБр. 33154 од 6-X-1922 године;

Арсу Харалампјевића, свршеног ђака Учитељске Школе без испита, за привременог учитеља у Витковци — окр. крагујевачки — ОНБр. 37302 од 5-X-1922 год.;

Миленка Спиридоновића, свршеног ђака Учитељске Школе без испита, за привременог учитеља у Сузурковцу, окр. тимочки — ОНБр. 34658 од 5-X-1922 год.;

Радомира Лазовића, свршеног ученика Педагошког Одељења са испитом, за сталног учитеља у Грмову — окр. косовски — ОНБр. 21774 од 5-X-1922 године;

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Богдана Вошњаковића, свршеног ученика Учитељске Школе са испитом, за сталног учитеља у Речане, окр. тетовски — ОНБр. 36797 од 5-X-1922 године;

Даријак Мршевићеву, свршену ученицу педагошког одељења са испитом, за сталну учитељицу у Маковишту, окр. ужицки — ОНБр. 37181 од 6-X-1922 год.;

Ненку Александровићеву, свршену ученицу VIII разреда гимназије без учитељског испита, за привремену учитељицу у Дрену, окр. ваљевски — ОНБр. 38100 од 5-X-1922 год.;

Јакова Хофмана, оспособљеног учитеља, за сталног учитеља у Немачку Паланку — Бачка — ОНБр. 33547 од 7-10-1922 године;

Радослава Живковића, свршеног ученика гимназије, за вршиоца учитељске дужности у Мачкат, окр. ужицки — ОНБр. 37771 од 6-X-1922 године

Катицу Бабић, привремену учитељицу за сталну учитељицу у Куриш-Салану — Бачка — ОНБр. 27040 од 5-X-1922 године;

Леополда Вебера, свршеног ученика учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Јасенову — Банат — ОНБр. 33337 од 7-X-1922 године;

Филипа Хајдуковића, свршеног ученика педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Вељеш Брду, окр. тетовски — ОНБр. 36009 од 5-X-1922 године;

Јосифа Берки, оспособљеног учитеља, за сталног учитеља у Жабљу — Бачка — ОНБр. 26550 од 6-X-1922 године;

Славка Црнојечког, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Гарус, окр. тетовски — ОНБр. 32571 од 5-X-1922 године;

Матију Туцакова, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Зрноvcу, окр. брегалички — ОНБр. 26643 од 4-X-1922 године;

Марију Радину, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Меленцима — Банат — ОНБр. 28517 од 4-X-1922 године;

Радмилу Милосављевић, привремену учитељицу са испитом, за сталну учитељицу у Гор. Јошавици, окр. рашког — ОНБр. 36225 од 5-X-1922 године;

Пировку Сабо, свршеног ученика учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Малом Хећешу — Бачка — ОНБр. 31905 од 5-X-1922 године;

Ладислава Пенингера, свршеног ученика учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Бисек-Пустару — Банат — ОНБр. 27125 од 5-X-1922 године;

Јозефа Мундлог, свршеног ученика учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Срп. Костуру — Банат — ОНБр. 30411 од 7-X-1922 године;

Живојина Раденковића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Драговишту, окр. пиротски — ОНБр. 39099 од 9-X-1922 године;

Милутина Протића, свршеног ученика педагошког одељења са испитом, за сталног учитеља у Струци, окр. охридски — ОНБр. 38610 од 9-X-1922 године;

Меланију Жебељак, свршену ученицу учитељске школе, за привремену учитељицу у Св. Михајлу — ОНБр. 36357 од 9-X-1922 године;

Маргиту Табаковићеву, дипломирану забавиљу, за забавиљу у Срп. Падсју — Банат — ОНБр. 36668 од 7-X-1922 године;

Раду Н. Реџића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Госкиљу, окр. подгорички — ОНБр. 39026 од 11-X-1922 године;

Мила Вујовића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Чивлику, окр. тетовски — ОНБр. 38036 од 4-X-1922 године;

Драгомира Б. Стојковића, пређашњег сталног учитеља, за сталног учитеља у Дојкинци, окр. пиротски — ОНБр. 38201 од 5-X-1922 године;

Надежду Стефановићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Градњу, окр. врашки — ОНБр. 23340 од 6-X-1922 године;

Загорку Илићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Душановцу, окр. крајински — ОНБр. 39414 од 10-X-1922 године;

Братислава Јанковића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Белгожду, окр. охридски — ОНБр. 37732 од 20-X-1922 год.;

Јулијана Шилл, свршеног ученика мађарске учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Свигојеу — Бачка — ОНБр. 29516 од 9-X-1922;

Франу Колара, — свршеног ученика, за привременог учитеља у Сероњу — Бачка — ОНБр. 38457 од 5-X-1922 године;

Миленка В. Козарска, привременог учитеља, за сталног учитеља у Кулпину — Бачка — ОНБр. 30988 од 4-X-1922;

Јелену Николчеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Петровом Селу — Банат — ОНБр. 30959 од 4-X-1922 године;

Ружицу Миладићску, свршену забавиљу, за забавиљу у Обилаћеву — Банат — ОНБр. 31764 од 5-X-1922 године;

Захарија Шамц, бившег вероучитеља, за привременог учитеља у Битољу, окр. битољски — ОНБр. 36233 од 9-X-1922 године;

Зорку С. Радосављевићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Бошњаку, окр. врањски — ОНБр. 30263 од 10-X-1922 године;

Јосипа Милетаћа, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Бродцу, окр. тетовски, — ОНБр. 39241 од 10-X-1922 год.;

Серафима Јовановића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Дебрешу, окр. тетовски, — ОНБр. 36029 од 5-X-1922 године;

Антуна Доминика, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Брестовцу — Бачка, — ОНБр. 39468 од 10-X-1922 год.;

Параскеву Илићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Новом Селу, — окр. тиквешког, — ОНБр. 33503 од 6-X-1922 год.;

Стевана Фејша, оспособљеног учитеља, за привременог учитеља у Лудаш-Косу — Бачка, ОНБр. 39091 од 13-X-1922 год.;

Јулијану Спасојевићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Вишевцу, окр. крагујевачки, — ОНБр. 23781 од 6-X-1922 год.;

Тому Шугића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Галичнику, вкр. тетовски, ОНБр. 37976 од 1-X-1922 год.;

Драгута Хоуспу, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Битољу, окр. тетовски, — ОНБр. 39239 од 10-X-1922 год.;

Николу Мијурковића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Рор. Стубљу, окр. кумановски, — ОНБр. 34302 од 5-X-1922 год.;

Миодрага Живковића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Шивцу, окр. тиквешког, — ОНБр. 35754 од 30-X-1922 год.;

Струкак Шимуна, пређашњег учитеља, за сталног учитеља у Локтињу, окр. охридски, — ОНБр. 37920 од 7-X-1922 год.;

Лутвија Ченгића, свршеног ђака медреса, за вршиоца учитељске дужности у Милешеву, окр. пријеполски, — ОНБр. 30486 од 7-X-1922 године;

Саву Чобанова, свршеног ђака IV разр. учитељске школе, за привременог учитеља у Чеграну, окр. тетовски, — ОНБр. 36284 од 5-X-1922 год.;

Милутина Милошевића, свршеног ђака IV разреда учитељске школе, за припременог учитеља у Трещи, окр. вишишки, — ОНБр. 33227 од 5-X-1922 год.;

Рахамина Израела, за вршиоца учитељске дужности у Битољу, окр. битољски, — ОНБр. 36232 од 7-X-1922 год.;

Живана Љ. Берџа, свршеног ученика педагошког одељења без испита, за привременог учитеља у Велешту, окр. охридски, — ОНБр. 38841 од 7-X-1922 год.;

Јелену Светану, оспособљену учитељицу без испита, за привремену учитељицу у Кнежевцу, окр. барањски, — ОНБр. 31630 од 6-X-1921 год.;

Јована Срђанова, свршеног ђака учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Бајши, Бачка, — ОНБр. 31290 од 5-X-1922 године;

Емилију Чукурову, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Честелек-Торонта, — ОНБр. 33827 од 5-X-1922 године;

Десанку Толићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Кучићу, окр. пожаревачки — ОНБр. 32989 од 5-X-1922 год;

Тереску Видицу, свршену ученицу учитељске школе, за привремену учитељицу у Ст. Ечку, Банат, — ОНБр. 36343 од 4-X-1922 године;

Маргиту Гал, свршену ученицу учитељске школе, за привремену учитељицу у Батини, Бачка, — ОНБр. 37132 од 4-X-1922 године;

Етелку Матхес, ученицу III разреда учитељске школе, за привремену учитељицу у Телечки—Бачка — ОНБр. 37551 од 6-X-1922 године;

Марију Хидани, свршену ученицу учитељске школе, за привремену учитељицу у Мађар. Црњу—Банат, — ОНБр. 38008 од 6-X-1922 године;

Тихомира Филиповића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Власе, округ пиротски — ОНБр. 39100 од 9-X-1922 године;

Верону Мадарас, дипломирану забавиљу у Орловату—Банат — ОНБр. 38829 од 11-X-1922 године;

Антуна Гуљаша, свршеног ђака мађарске учитељске школе без испита, за привременог учитеља у Бајму — Бачка, — ОНБр. 29453 од 5-X-1922 год.;

Павла Пудло, свршеног ученика Богословије „Св. Саве“ без испита, за привременог учитеља у Падини — Банат, — ОНБр. 27496 од 7-X-1922 год.;

Петка Виденовића, свршеног ученика учитељске школе са испитом, за сталног учитеља у Босиљграду, окр. врањски, — ОНБр. 34200 од 4-X-1922 год.;

Јелицу Николићеву, свршену ученицу учитељске школе са испитом, за сталну учитељицу у Опарићу, окр. моравски, — ОНБр. 38206 од 4-X-1922 године

УМЕТНИЧКО ОДЕЉЕЊЕ

УКАЗИ Њ. В. КРАЉА АЛЕКСАНДРА I.

ОДЛИКОВАЊА

Указом Њ. В. Краља од 16 јануара 1923 године одликовани су:

орденом Св. Саве I степена:

Богдан Поповић, професор Универзитета и Бранислав Ђ. Нушић, књижевник;

орденом Белог Орла IV степена:

Риста Одавић, народни посланик и Станислав Бинички, директор опере;

орденом Светог Саве III степена:

Бранко Лазаревић, саветник Посланства, Боривоје Поповић, професор у пензији, Милан Предић, директор драме и Драгутин Покорни, референт војних музика;

орденом Белог Орла V степена:

Душан Ђокић, правозаступник, Петар Крсгић, композитор и Милоје Милојевић, композитор;

орденом Светог Саве IV степена:

Коста Луковић, Владимир Станимаровић, Д-р Војислав М. Јовановић, Петар Петровића-Пеција, Јован Максимовић, Милан Димовић, Велимир Живојновић и Сима Пандуровић;

орденом Св. Саве V степена:

Драгослав Ненадић, Миливој Предић, Јован Бијелић, Д-р Ранко Младеновић, Живко Милићевић, Тодор Мапојловић и Момчило Милошевић.

орденом Белог Орла V степена:

Михаило Исаиловић, редитељ Народнoг Позоришта и Петар Добриновић, члан Народнoг Позоришта;

орденом Светшог Саве IV степена:

Стеван Христић, капелник Народнoг Позоришта, Леонид Бранловски, сликар, Теофан Павловски и Јурије Раквић, редитељ, Перса Павловић, Мара Таборска, Добривој Милутиновић, Димитрије Глић, Драгољуб Гошић и Војин Турински, чланови Народнoг Позоришта и Витомир Боглић, члан Народнoг Позоришта и председник Месног Одбора Удружења Глумаца;

орденом Светшог Саве V степена:

Иван Брезовшек, капелник, Жанка Стокићка, Јелена Ловшинска, Драга Спасићка, Георгије Јурењев, Теодора Арсеновићка, Ана Параносова, Ксерија Роговска, Јелисавета Попов, Неоцил Болевач, Рудолф Ерл, Евгеније Маријашец, Светозар Писаревић, Александар Тудакковић, Лепосава Тодоровић, Никола Гошић и Божидар Николић, чланови Народнoг Позоришта, Клаудија Исаченко, чланица Народнoг Позоришта;

Медаљом за грађанске заслуге:

Светозар Игњачевић, чиновник Народнoг Позоришта, Јелена Ђурђевићка и Јован Милошевић, чланови Народнoг Позоришта, Тешимир Беговић, члан хора Народнoг Позоришта, Момир Вичевић и Лудвиг Немечек, чланови оркестра Народнoг Позоришта;

Карађорђевоm Звездом IV степена:

Јосиф Буковац, архитект;

орденом Светшог Саве IV степена:

Тихомир Мацаревић, архитект и Филип Стојановић, технички шеф Народнoг Позоришта у Београду;

Медаљом за грађанске заслуге:

Васа Ђирић, шеф декоратер Народнoг Позоришта и Драга Христићка, гардеробарка Народнoг Позоришта у Београду;

орденом Белог Орла V степена:

Милка Гргурова, чланица Народнoг Позоришта у Београду у пензији, ослобађајући је од плаћања таксе;

орденом Светшог Саве III степена:

Јулка Јовановићка, чланица Народнoг Позоришта у Београду у пензији, ослобађајући је од плаћања таксе:

На предлог Министра Просвете, од 2. фебруара 1923. године одликовани су:

Орденом Св. Саве III степена:

д-р Јулије Бенешвић, управник Народнoг Казалишта у Загребу.

На предлог Нашег Министра Просвете, од 19. фебруара 1923. године одликовани су:

орденом Св. Саве IV степена:

Ива Рајић, главни редитељ драме и опере Народнoг Казалишта у Загребу;

орденом Св. Саве V степена:

Александар Гавриловић, члан Народнoг Позоришта у Осеку.
Илија Вучићевић, члан Народнoг Позоришта у Сарајеву.

О УНИВЕРСИТЕТСКОМ ЖИВОТУ¹⁾

На Светосавској Свечаности, пре мало дана, чули смо да је један млађи члан нашега Университета изјавио да је главни циљ тој установи давати држави чиновнике. Та изјава ме је дубоко узбудила. Она је вероватно непосредни узрок те се у овом тренутку налазим пред вама са темом „О универзитетскоме животу“. Јер у колико сматрам за част припадати једноме универзитету који има оне узвишене циљеве које ја замишљам, у толико бих се мало дичио припадати једној фабрици чиновника у једној земљи где је „редукција чиновника“ на дневном реду. Не, није то главни циљ једнога университета. Не само да му то није главни циљ, већ то не спада у опште међу многобројне његове циљеве. Да наш Университет друкчије схвата свој задатак него што је на његовој слави проглашено, најбоље сведочи ово наше мезимче, наш Народни Университет, који је за кратко време стекао тако много пријатеља и ревносних посетилаца. Данас свако у нас осећа да Университет није нека затворена школа у коју се долази само да би се полагали испити и добиле дипломе. Још у доба Велике Школе, са ове установе зрачила се светлост интелектуалнога живота, умовања, широких схватања, племенитих настојања омладине једнога младог народа. У нас је одмах схваћен значај који ће имати у животу нашега народа она скромна Доситејева установа у оној источњачкој кући са високим димњацима на којима су роде свиле своја гнезда. Стога видимо да Велика Школа има многобројне добротворе који јој често завештавају своје добро. Таквих добротвора има и данас, и ако смо показали како умемо бити незахвални, не урезавши чак ни у једну мермерну плочу имена оних који су плод свога рада дали овој установи.

Намера ми је да изложим своје схватање о томе шта мора бити један университет, да вам изложим нека своја опажања о нашем Универзитету. Помислио сам да је таквоме предмету место управо овде на Народном Универзитету, који је највиднија спона између Университета и интелектуалне публике.

¹⁾ Предавање држано на Народном Универзитету 8 фебруара о. г.

Не знам како бих друкчије почео да говорим о универзитетском животу него једном апологијом идеализму. У толико пре што се говори да никада није било мање идеализма него данас. Али то се у свако доба говорило. Има идеализма и данас, јер без њега не би могле постојати установе као што су универзитети.

Бити идеалиста за многе значи бити нека врста сањалице који гради куле у ваздуху, који не зна за стварност живота, који није спреман да издржи животну борбу, који није у стању да нешто створи до неостварљиве снове. Међутим, ништа није стваралачко као идеал. Ништа није стварније, ништа није моћније, ништа не припрема за живот као идеализам. Погледајмо материјалне тековине човечанства око себе, нашу технику, нашу индустрију. Мислите ли да је то дело тако званих материјалиста, то јест оних који не могу да се одушеве за какву вишу човечанску идеју, оних који не верују да човечанство може и мора постати боље и срећније, оних који не верују да подстрек људским делима може бити нешто друго до уски егоизам? Не, такви материјалисти нису никада ништа ни материјалнога допринели човечанству. Ништа није стерилније од материјализма. Идеализам је погодба свакоме напретку, свакоме животу. Та шта би нас подржавало у животу и раду кад не бисмо веровали да постоји неки циљ који је изнад нас, до кога се вероватно никада неће доћи, али коме се можемо приближити и који ће нам указати правац у коме морамо деловати у земаљским долинама. Не гледа ли поморац у небо да би знао како да се управља на земљи? Идеал мора бити нешто неостварљиво, али то не значи да ништа не стварају они који њему стреме. Треба циљати високо да бисмо се за једну стопу уздигли. Бити идеалиста не значи варати се у погледу вредности људске. Бити идеалиста значи познавати све слабости људске, али веровати да поред зла има и добро, и да је човек у стању усавршавати се. Бити идеалиста значи волети умни живот, значи волети правду и истину, значи одушевити се за узвишене идеје. Идеализам није један душевни луксуз, већ насупна потреба без које је плодан живот немогућан.

Универзитет има управо циљ да нас снабде извесном количином идеализма, са којим ћемо се отиснути у живот. Универзитет мора да створи ведру атмосферу умности, интелектуализма, благих нарави, љубави за истином и правдом, дружељубља и поштења. Универзитет има да нас упозна са отменошћу идејнога света, са лепотом истине, са истинитошћу лепоте. Универзитетска омладина има да понесе собом у живот ту душевну отменост којом ће се одликовати у својој средини. Универзитетски живот мора бити такав да неколико година тога живота буду онима који су њиме проживели непресушан извор врлина, снаге и интелектуалног полета. Универзитет мора бити такав да његова слика одмах изиђе пред очи његовим бившим ученицима кад у животу њихова

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

савест, њихов идеализам, њихова снага дођу у искушење. Морамо сви, ученици и наставници, бити прожети тим високим задатком универзитета. Универзитет нам се мора указати нечим неодређенијим у својим циљевима, али и узвишенијим од једне школе за производњу бирократа. И ако, можда, већина наше универзитетске омладине пригрљује доцније чиновничке кариере, то не значи да је универзитет школа за производњу чиновника, већ школа којој је циљ да чиновници не буду само чиновници.

* * *

Од како постоје, универзитети су сматрани нарочитом врстом установа које се разликују од осталих школа, а студенти посебном врстом ђака. Већ први универзитети у средњем веку имају своје аутономије, своје привилегије. Већ тада студенти нису обични ђаци, већ универзитетски грађани, и то врло еманциповани грађани. У Болоњи, у дванаестом веку, студенти су махом били имућни, а професори сиромашни. Студенти су плаћали професоре, па су отуда закључили да имају права и да им заповедају. У томе циљу студенти су се удружили и бирали су једног од својих другова који ће контролисати професоре. Тај шеф над професорима звао се ректор. Први ректори су дакле били студенти, али су морали бити стари бар 24 године, тј. морали су бити „старе фирме“. Студенти су били у положају послодавца, а професори су били удружени као радници. Професори су полагали заклетву младоме ректору да ће га слушати и да ће се покоравати студентским одлукама што се тиче испита, под претњом извесних глоба. Универзитети су од свога постанка узимали учешћа у великим политичким борбама. У томе је чувен париски универзитет, стара Сорбона, која је видела многе борбе, које су често биле и кржаве, и на којој су вођене дуге теолошке препирке. Ни тамо студенти нису били обични ђаци. Па и до данас су студенти у Паризу сачували неки ауторитет: на име, када иду у групама које зову „мономи“, фиакеристи их поздрављају својим цилиндром у знак поштовања — или из страха да им га они не скину. Тако је било пре рата, а сада не знам како је, јер је рат многе ауторитете оборио, па може бити и студентски ауторитет код кочијаша. У средњем веку париски студенти су имали многе привилегије. Били су врло многобројни у Латинскоме Крају, сакупљени из целог света. Они су приморали Парламенат и краљеве да им даду што су захтевали, „и ако није било право“, како је записано из тога доба. Радило се много у Латинскоме Крају средњег века, али су се тадашњи студенти и поштено забављали. Било их је много, као што вели један ондашњи писац, „који су врло умерено радили да не би покварили вид“. Много муке су задавали ноћним стражарима својим несташлуцима. Али Филип-Август је био донео одлуку да студентима може судити само универзитет, који их је предавао суду само онда када би пали *in profundum malorum*. Уз

то, вели хроника, „имали су празан желудац, суво грло и жесток апетит“. Један добар папа био је донео одлуку да студенти не смеју бити узнемирени ради дугова. То им, у осталом, није повећало кредит који су уживали.

Таквих привилегија данас више нема. Студенти морају плаћати своје дугове као и остали смртни. Али ипак су студенти универзитетски грађани који нису обични грађани. Наш Универзитет се такође разликује од осталих државних установа: имамо своју аутономију, ми смо господари у својој кући, слободни смо у излагању својих идеја; универзитетски наставници не могу бити премештени без свога пристанка, заштићени су од партијских утицаја којима су изложени други чиновници. Наши законодавци су дакле схватили да Универзитет има неке више циљеве. На нама је да искористимо тај изузетни положај наших школе.

* * *

Данас се много понавља да је у нашем друштву пресушио сваки идеализам. Нарочито се истиче одсуство идеализма у наше универзитетске омладине, и родољупци се забринуто питају шта ће бити са нашом будућношћу. Нека се умире добри патриоти! Има идеализма, данас као и некада, у наше универзитетске омладине.

Идеали су се променили, то се разуме. Њихов идеал није више да освете Косово и да уједине Српство. Богу и старијима хвала те им то није више идеал. Замерке учињене нашој омладини често су бесмислене. Пребацује им се врло озбиљно што нису више одушевљени „Обилићевци“. Не знам колико има у томе истине. Али знам да на Светосавској Прослави ни једна тачка није успела као певање Обилићеваца. Па и да су данас више одушевљени играњем него певањем, ко би им то могао озбиљно замерити? Времена се мењају, мењају се и песме и игре. Нема смисла да певају данас као некада: „Падајте, браћо, плините у крви!“ и никоме није више до певања о тим стварима. Омладина је увек волела играње, данас више него никада. Па шта ће играти него савремене игре, фокстрот, ванстеп, шими, игре које су свет поплавиле и које, буди узгред речено, нису ништа ружније од старијих игара.

Велика је заблуда мислити да данашња омладина заостаје за старијим нараштајима својим врлинама. Неки су помислили да могу извући неке врло неповољне закључке што међу нашом омладином има и тако званих „крајњих елемената“. Па увек их је било. Из примера старијих нараштаја знамо да ће ти крајњи елементи, којима сада ништа није довољно напредно, кроз коју деценију бити први који ће кочити точак напретка....

Ко то сме рећи да наша омладина нема идеала? Ја знам за један њен идеал који се зове *рад*. Тврдим да се никада није толико радило на нашем Универзитету као данас. Наши ученици дају научно оно што од њих

захтевамо. Где је некадашњи тип великошколца који аматерски посећује часове, — кад их посећује, — који не зна шта је то хватати белешке на предавањима, који пред Университетом проводи добар део дана окрећући свој матурантски штап који је права опасност по пролазнике? Тај тип студента-аматера редак је данас. Данас имамо ученике који хитају на часове са једног краја Београда на други, из Палилуле на Велику Пијацу. Наше учионице су препуне. Видећете како на неким предавањима слушаоци с врата, одржавајући равнотежу стојећи на столицама, с писаљком у руци покушавају да штогод докуче од те науке до које је тако тешко доћи, ваљда што је бесплатна. Па зашто чујемо и читамо само непријатне ствари о нашој школској омладини, која је, у осталом, добро учинила што на то није обратила пажњу? Све што је донесено о тобоже рђавом владању наших студенткиња, није друго до инфамија. Не мислим представљати нашу омладину сву позлаћену светитељском врлином. Биће и међу њом изузетака који потврђују правило. Нико не мисли да је Университет узео монопол на врлине. Али велим да можемо бити задовољни нашом универзитетском омладином, која не заостаје, уз своје расне одлике и мане, за универзитетским омладинама других познатих ми народа.

Па ипак, поред свега тога, наша универзитетска омладина није оно што би требала бити на основу својих врлина, и наш универзитетски живот, и поред свих особина наше омладине, није оно што би требало да је. Има једно зло које се укоренило на нашем Университету, једно зло које је нарочито у последње доба ухватило дубоког корена. То је зло узрок те необавештени имају тако рђаво мишљење о нашој универзитетској омладини. То је зло узрок те међу наставницима и ученицима не постоје они тесни односи, она непрекидна интелектуална веза, која мора постојати. То је једно зло које нико други, никаква власт, не може уклонити до сама омладина. А она ће то учинити онога часа кад буде видела да је то једно зло, кад буде увидела да је то нешто ње недостојно, кад буде увидела да је она оруђе којим се у ниске сврхе служе управо они који јој сваком приликом замерају да нема идеализма, а истичу свој некадашњи омладински идеализам.

Университет није само школа у којој се учи оно што се предаје са разних катедара. Университет је и школа слободног мишљења, школа слободоумља. Претресати идеје, бранити их и нападати подједнаким уверењем и бујношћу која је својствена двадесетим годинама, то је оно чега мора бити у животу универзитетске омладине. Нека се претресају међу универзитетском омладином свакојака дневна социална и политичка питања. Нека међу њима буду заступљене присталице разних политичких и социалних идеала. Али оно што хоћемо, јесте да омладина мисли и ради *својом главом*, да буде у служби својих сопствених убеђења и начела, без икаквих задњих намера. Хоћемо да са Университета

избијају струје које ће наговештавати нешто ново, нешто боље, у нашем националном и социалном животу.

А шта видимо на месту тога? Видимо нашу универзитетску омладину упрегнуту у служби разних политичких странчарских клубова. Видимо је да бедно подражава безначаелне партијске борбе нашег политичког живота. Уместо да наша омладина предњачи својим идејама које ће приметити једнога дана нове правце, нова схватања у нашем јавном животу, ми је видимо да чека од политичких клубова на директиву за своје делање. Уместо да је наша омладина необузdana у спонтаности својих идеја, она је данас играчка чији се конци налазе у рукама оних који су од политике начинили занат. На Универзитету имамо исте клубове као у парламенту, и само те политичке клубове. Поцепали ли се један клуб у парламенту, сутра се у својој слепој потчињености цепа и студентски клуб истога имена наших студената. Наш Универзитет, који би требао да стоји на челу идејнога покрета, постао је филиалом политичкога безидејнога партизанства!

Ето, то треба да увиди наша омладина. Треба сама да открије то зло и да му жигосе извор. Најмање је она крива томе стању ствари. Треба знати да је наша омладина на бестидне начине увлачена у партијске замке, и да је за многе омладинце питање опстанка и могућности школовања да се изјасне за извесну странку и да на Универзитету пропагирају странчарство.

Наша омладина треба да схвати да јој њени пријатељи не замерају на њеним идејама, већ јој замерају да нема никаквих идеја. Пријатељи јој не пребацују да је непослушна, већ жале што је ропски послушна онима који се њоме служе у сврхе које немају ничега узвишенога.

Бедан је приказ пружао Универзитет приликом последњих избора управе „Побратимства“. Побратимство! Да лепога имена. Сећам се шта је све лепога изазивала та реч у машти младога гимназисте који је са страхопоштовањем пролазио мимо Капетан-Мишино Здање. То узвишено поштовање које сам осетио такође када сам једнога јесењег дана први пут угледао у јутарњој магли Латинскога Краја монументалну Сорбону, то узвишено поштовање сачувао сам до данас у потпуној свежини. И не могу да се помирим с тим да би стварност могла бити друкчија него што сам је до сада замишљао. Не, нека вели шта ко хоће, Универзитет ће остати прибежиште младога идеализма једнога народа, док буде било идеала у томе народу, т.ј. док буде тога народа. Наша ће се омладина пренути и постидеће се да је могла играти тако бедну улогу. Избори „Побратимства“! Дан жалости нашега Универзитета, дан туге његових пријатеља, дан триумфа у извесним политичким клубовима. Састали смо се тога дана неколико наставника у једну седницу. Били смо утучени. Било нас је стид протрчати аулом прекривеном објавама са насловом свих политичких странака којима је наш јавни живот растрзан. Тога

дана, улазећи у ову кућу која је идеал мога живота, имао сам, морам вам то рећи, имао сам утисак као кад сам једнога дана, пошавши да гласам за ову данашњу блатаву општину, ушао у Чубурску Кафану. Није та сличност утисака случајна. Има ту једна иста узрочност. Треба да знате да неки у својој партијској заслепљености раде на томе да Универзитет постане једна велика Чубурска Кафана. За ону срамоту коју је наш Универзитет доживео приликом последњих избора у „Побратимству“, најмање сте ви криви. Ви сте само били несвесно оруђе у бестидним рукама. Јесте, морам употребити ту реч, јер, кажите, нису ли наше студенткиње које нису довољно одушевљене за партизанство, довођене *en masse* аутомобилима на биралиште и примамљиване цвећем и чоколадом? Те злогласне вечери пред Универзитетом је било пуно државних аутомобила, као пред Парламентом кад се влада бори за свој опстанак.

*

Помишљао сам често шта би се све могло постићи кад бисте само један део своје снаге коју расипате у туђој служби, уложили на уређење универзитетскога живота, тј. свога живота, умнога и физичкога. Ако данас живите у тако бедним приликама, ви сте добрим делом за то криви. Колико сам пута сањао о студентским становима, о студентскоме дому: у сред цветнога врта, кућа веселога изгледа, светле собе, купатило, сала за гимнастику, читаоница, сала за концерте и забаве, весела трпезарија, кухиња сва обложена белим порцеланом, кухарица сва у беломе платну, мириси здраве и чисте хране, отмена омладина за дугим белим столом, весео разговор између колега и колегиница... Али то је само један сан. Јава је мање лепа, није ни мало лепа, ви то добро знате. Међутим, само од вас зависи да се тај сан оствари. Кад бисте ви у томе правцу уложили своје снаге, цео би свет био с вама и за вас. Али ви немате времена да о томе мислите. Народни Универзитет даје своје скромне приходе за будући Студентски Дом. Али то није ваша идеја, већ идеја нашега декана Г. Вулића, а сумњам да сте му на томе захвалили. Ви живите у бедним становима који су савршенство антихиgiene. Стога готово свакога дана читамо по београдским плотовима објаве у црноме оквиру: тај и тај студент Универзитета испустио је своју душу у цвету живота, после дуге и тешке болести... Знамо која је то бољка која сатире нашу омладину. А јесте ли штогод учинили да вам се притекне у помоћ? Кад би неко дошао да нешто учини својом иницијативом, ви бисте га запитали у име кога клуба говори, а када би вам одговорио: у име своје савести и љубави према вама, ви бисте нашли да вас то питање не интересује. Кад бисте покренули и питање о студентској болници, о опоравилишту за студенте, та ко вам не би притекао у помоћ? Треба ли да вам кажем шта вас чека, сиромашне студенте, — а то сте готово сви, — ако се разболите? Да

лежите у неуређеној болници, где је моме једном ученику лекар рекао да што пре оде куда зна, ако неће да пропадне. Недавно смо сахранили једнога вашег друга, а мога ученика. Кад је болан лежао у болници у Видинској улици, рекао је племенитој супрузи једнога мога колеге, која га је обилазила: „Не жалим да умрем, само да одем из ове прљавштине“. Зашто не изнесете бедне прилике у којима живите, зашто не тражите начина да се оне побољшају? Добити стипендију, то није ништа, то је тек средство да се бедно живи. Оно што треба, јесте организован рад, да вам се осигурају хигиенске погодбе за ваш универзитетски живот. Да сте само једну реч рекли у своје доба, ви бисте данас у подземљу ове зграде имали своје душеве под којима бисте се могли освежавати и одржавати чистоту тела. Па зашто не привучете пажњу универзитетских власти на бедне прилике у којима радите у школи? Зашто не напоменете универзитетској управи да вам је тешко и даље радити без универзитетске библиотеке? — Такве представке, учињене у најучтиввијем облику, добро би дошле, јер би помогле Универзитету да савлада инерцију наше администрације. Универзитетска библиотека! И о њој сам често сањао. У толико више што не могу себи представити своје школовање без тих библиотека, које су право уточиште за сиромашне студенте. Библиотека на Сорбори и библиотека Свете Женевје! У њима смо живели. Отворене су од 10 часова изјутра до 10 часова у вече. Седам година студентскога живота у Паризу, и ниједне купљене књиге. Седам париских зима, и свега два пута запаљења ватра у камину мансарде. Заклон, топлоту, књиге, све то даје универзитетска библиотека, у којој једно поред другог раде ученици и наставници. То је оно што вама треба. Зграда је већ ту, благодарећи дарежљивости једнога Американца, који нам није само дао новаца, већ нас је, — а то је у нас много важније, — приморао да се новцем и користимо. Колико ћемо чекати да та библиотека проради? Кад ћемо видети ону велику салу уређену, са удобним наслоњачама за читаоце, тако да ће наши студенти све своје слободне часове проводити у њој, све своје испите спремати у мирној атмосфери своје библиотеке? Надајмо се да нећемо на то дуго чекати.

Затим, треба и на томе да радите да Универзитет буде у правој смислу ваша кућа. Своје концерте и забаве требало би да држите на Универзитету, а не да се потуцате по којеквим локалимa. Ваљда ће озбиљно лице Универзитета пре поднети једну веселу омладинску игранку, него политички збор на коме се бој бије књигама из Српског Семинара. Треба да имате осећај да је ово ваша кућа и да сте ви одговорни за њену част, и да ви имате да се разрачунате с онима који покушавају да је испрљају.

Најзад бих хтео привући вашу пажњу на један правац у коме би се ваша активност могла са много успеха развијати. За време свог универзитетскога живота морате се што више упознати са својом земљом.

У већим или мањим групама, пођите на све стране наше отаџбине. То је сада потребније него икада. Треба да знате да у многим нашим крајевима, после четири године ове нове заједнице, једине посете које је Београд до сада учинио, јесу политички агенти који долазе у изборну агитацију. Никаква друга веза, никакав други одјек није до њих доспео. Пођите са торбом о рамену, са путничким штапом у руци, пођите на север и на југ, на исток и на запад, упознајте се са народом, који је сасвим друкчији него што мислите; нека народ осети да постоји нешто што нас везује, што је изнад свих политичких партија, нека народ види да постоји неко који га воли и онда када од њега не тражи куглице, већ да заједнички поигра с нама једно коло и испије чашицу. Знате ко је припремио идеју уједињења: певачке дружине, уметничке изложбе, соколци, песници, ђаци и учитељи. Нико не може као ви да шири ту идеју с одушевљењем, да покаже њену величину, и да обавести народ о његовим правима и дужностима. Пођите у народ, упознајте се са Македонцима, Далматинцима, Хрватима, Словенцима, тако да, кад им се спомене Београд и српско име, да им намах не изиђу пред очи само политички агенти и жандарми, — јер им је до сада Београд само то послао, — већ да им изиђе пред очи и симпатична омладина са својим идеализмом.

Време је да наш Универзитет оживи новим животом. Све су погодбе ту. Научним радом својих ученика и наставника, наш млади Универзитет је заузео место међу својим светским друговима. Нека се у свакоме погледу наш Универзитет дигне на висину која му је намењена. Нека се новим животом успоставе тешњи односи између ученика и наставника. Нека једни знају за жеље других, да би могао владати међу њима идеалан склад и да би се на време могле задовољити ваше оправдане жеље, за које смо до сада дознавали тек када бисте прогласили штрајк. Искористите своје врлине, употребите своју снагу, и нека ваш мото буде: хоћемо да живимо својим животом.

Д-Р ИВАН БАЈА

ОДРЕЂИВАЊЕ ПОЗИВА У ШКОЛАМА ¹⁾

Једна од првих потреба модерног привредног живота је у томе да свака личност ради посао за који има највише подобности. Тако ће њен рад доносити највише користи и људима појединачно и целом друштву. Произвођачке снаге којима располаже данашња индустрија стварно су много веће но што изгледа кад се види збир богатстава произведених

¹⁾ Из пищевог дела на француском: *Le Rendement optimum du travail ouvrier*, Париз, Payot, 1923.

за једну годину. То долази махом од анархије која влада у расподели зацата и занимања, и од нереда у одређивању позива. Ништа није деликатније од избора професије. Тај избор је, међутим, остављен скоро увек случају. Користи које представљају извесни занати нису довољно познате, те младићи наваљују у „слободне професије“, и ту се злопате, док други занати, које би они успешно вршили, остају без особља или су попуњени неспособнима.

То жалосно стање потиче из два узрока. Прво, људи не познају довољно саме себе, као што не познају ни способности које изискује свака професија.¹⁾ Друго, ни индустрија, ни државне власти, ни заинтересовани, не труде се у опште да створе један центар за одређивање позива који би скупљао тачне податке о људима и професијама и који би их објављивао. Занатске школе које снабдевају индустрију и трговину, администрације и банке многобројним особљем, нису ништа урадиле да би њихови ученици лакше дошли до места. Изисавши из школе, млади људи морају тражити посла сами и на срећу. Са своје стране, послодавци су чекали и још чекају да радници дођу њима на ноге и траже службу. Уреди за налажење посла тако су несавршено организовани, да више лиферују неспособне и неквалификоване раднике него квалификоване и припремљене за једну одређену струку. Губитци у времену и снази који произилазе из тога нереда у запославању, исто тако су знатни као они које проузрокује слепи избор позива.

Та двогуба тешкоћа на путу је да добије једно решење у научној организацији одређивања позива код младих људи. Установа је скорашња, али даје највеће наде. Ми имамо у њу неограничену веру, али нам обазривост налаже да не тражимо од ње оно што она не може дати. Питање рационалног распореда способности је одвећ тешко, те се не усуђујемо веровати да садашња наука има у својим рукама његов кључ, и да ће још колико сутра сваки човек бити на свом месту. Али није ли прва дужност човека да тражи самог себе, да посматра своје личне способности, да упознаје своје личне навике и страсти, све то да би могао „успешно да дела“? „И када нам се, по Croce-у,²⁾ наше сопствено биће открива, када јасно гледамо у свој живот, тада уместо неспокојства долази мир редовног и сигурног рада, са поразима и победама, са радостима и горчинама, али са сталним погледом на циљ, то јест на главни правац којим треба ићи“.

¹⁾ Већина људи и жена, каже Н. G. D. Cole, нису никада имали среће да одлуче шта треба да буду или да раде, којим начином живота да живе, нити да сазнају коју врсту рада треба изабрати. То би, међутим, био подстрек првога реда за произвођаче оба пола. — Н. G. D. Cole, *Labour in the Commonwealth*, стр. 218, 219; Лондон, 1919.

²⁾ В. Croce, *La philosophie de la pratique*, стр. 145, 147; Париз, Alcan, 1911.

Важност правила „познати самога себе“ није умакла ни нашим претцима, и било би врло занимљиво истраживати средства којима су се они служили да пронађу циљ свога живота. Од пророштава до врачара, и до циганки које гледају у длан љубопитних да би им прочитале добру или рђаву судбину, људи су увек тражили који послови ће им најбоље поћи за руком, а којих се ваља клонити.¹⁾

Наше доба ставља себи у задатак да та врачања претвори у науку. Опити за одређивање позива се врше тек од пре десетак година систематски, али резултати су толико повољни да је, може се рећи, нова наука на добрим основима. Разне земље које су почеле са методичком расподелом личних способности и позива, одмакле су више или мање на томе путу, али изгледа да целокупни покрет оцртава довољно јасну линију, те се још од сада може видети његов историјски правац.²⁾

Као и у [другим појавама друштвене делатности, услови средине утичу на развиће ових установа. Методе за одређивање позива разликују се према народима, али ће се, изгледа, развијати у једном и истом смислу. За сада, можемо разликовати четири облика одређивања позива, поређаних, један за другим, како су се јављали у појединим земљама:

- 1) Позивно одабирање одраслих;
- 2) Обавештавање и савешовање деце приликом изласка из школе;
- 3) Посматрање и студирање деце за време њихова боравка у школи, и
- 4) Стварање нарочитих институција за одређивање позива.

Ове установе, које су биле местимичне и емпиричке у почетку, добијају све више општи и научни карактер. Њихове методе се усавршавају, њихова средства се множе, и оне врше све благотворнији утицај на привредну делатност и друштвени живот.

1. ПОЗИВНО ОДАБИРАЊЕ ОДРАСЛИХ

Скоро у свима земљама где се данас примењује одређивање позива, оно се обично односило на раднике и чиновнике извесне старости, пре него што би служило за позивно упућивање деце.

У *Сједињеним Државама*, одређивање позива служило је регрутовању техничког особља које је било потребно извесним индустријским и трговачким предузећима, транспортним друштвима, итд., а и када је продрла у школе, ова установа је сачувала у тој земљи своју првобитну природу: још увек има за циљ да брзо снабдева индустрију особљем

¹⁾ У неким крајевима Србије, жене из народа стављају испред детета, о „преступници“, разне предмете (напрстак, чашу, новац, парче сукна или какав суд), да виде његове наклоности, према предмету кога се најпре маши. — Видети занимљиве појединости о fortune-tellers-има, врачарима из Средњег века, и о „еволуцији од мађије до науке“: Н. L. Hollingworth, *Vocational Psychology*, стр. 11 и 12; Њу-Јорк, 1918.

²⁾ Вид. историјски преглед покрета: John M. Brewer, *The Vocational Movement*, Њу-Јорк, Macmillan, 1918.

које она тражи, најчешће на штету науке, уметности и књижевности. Уместо да служи људима и друштву, одређивање позива као да много жртвује интересима индустриалаца. Од тога пати интелектуални ниво земље, док америчка индустрија има најбољи технички и људски материјал. Од како је основан Vocational Bureau у Бостону 1908, према теоријама Frank Parson-a, створили су се по свима великим градовима небројени институти за Vocational Guidance (позивно упућивање), школе за саветнике позива, прављони за физиолошки преглед, институти за испитивање и мерење по методи тестова (tests), итд. У многим високим школама и универзитетима један нарочити одељак спрема учитеље за саветнике позива (vocational counselors). Професори експерименталне психологије, као Hugo Münsterberg, P. P. Hanus, J. M. Brever и други, састављају листе питања (*упитнике*), сами регрутују особље за разне занате: кондуктере трамваја, жандарме, железничаре, шофере, типографе, трговачке путнике, банкарске чиновнике, итд. — Најозбиљнијем раду научника прикључује се, у Америци, блеф астролога свих врста који се нуде људима за вође. Зато сопственици великих предузећа узимају у службу стручњаке за експерименталну психологију, лекаре и социалне инжењере који врше позивно одабирање њиховог особља.¹⁾

Са своје стране, државне власти су организовеле одељке за одређивање позива који упућује децу пошто сврше школу. Подаци о ђачким подобностима добијају се помоћу лекарског прегледа, попуњавањем упитника и разговорима, о чему ће бити речи даље. — Што се тиче одраслих, стручњаци су израдили листе особина које изискује сваки занат, и тим листама се служе како радници тако и послодавци и њихови инжењери.

Од европских земаља Немачка је, може се рећи, прва следовала америчком примеру. И ту је *Berufsberatung* (позивно упућивање) најпре примењено, око 1910 год., од стране послодаваца, занатлијских еснафа и комора с једне, и од уреда за налажење посла с друге стране. Учитељи и чиновници специјалисти давали су, на скуповима радника и шегртских родитеља, обавештења о разним позивима. Доцније (1916/17), створени су нарочити курсеви за спремање саветника позива. Класирање заната по Lipmann-у помогло је у многоме одрасле раднике да изаберу или промене занат. 1918/19 године власти су енергично интервенисале у стварању једног повољног мишљења за одређивање позива. У свима немачким државама издате су уредбе које стварају уреде за налажање посла и уводе психопрофесионалне листиће (фише) по школама. Професори психологије, као Wundt, Stern, Weigl, Max,

¹⁾ „Специјалисти“ о којима је реч често пута су само врло вешти шарлатани. Доказало се да у Америци, на 10 социјалних инжењера, њих 9 немају никакве стручне спреме. Вид. белгијску званичну анкету о *Индустријском раду у Сједињеним Државама*, том I, стр. 284; Брисл, Lesigne, 1920.

Brahn, Moede, Piorkowski, вршили су, са своје стране, експериментална испитивања подобности које захтевају поједини занати. Они су израдили једну чисто психолошку методу која је много дубља од америчких.

Може бити да Немци придају много важности психичким појавама недовољно испитаним, али и чисто физиолошка истраживања нису занемарена. За време рата, Немци су се користили тим новим начинима одабирања за избор авиатичара и посаде на подморницама. Од тога доба, велики број предузећа подвргавају сваког радника, приликом ступања на посао, психофизиолошком прегледу. Употреба упитника при свршетку основне школе и увођење личних листића по свима васпитним заводима, у многоме ће допринети стварању способне и стручне радне снаге.¹⁾

Француска је почела одређивање позива (*orientation professionnelle*) за време рата, када је морала учити новим занатима своје многобројне инвалиде. Створене су за ту сврху практичне школе у више градова (Бордо, Монпеље, Лион, Туркоен, Пор-Вилиес, итд.), и оне су дале врло добре резултате. Трговачка Комора у Бордоу и Занатска Комора за Жиронду и Југозапад посматрале су ово питање са једне друге стране: спремати будућу индустријску и земљорадничку радну снагу на тај начин што ће школској омладини олакшати избор заната водећи рачуна о подобностима сваког детета. Изгледа да Француска жели ставити у покрет првенствено школе, не задржавајући се на одраслим и здравим радницима. Као и у многим другим областима, она држи да мора прескочити неке ступње и ударити на саму срж питања: претходно одабирање и упућивање деце према главним способностим откривеним од дванаесте и четрнаесте године. На тај начин би Француска избегла штетне последице пребрзе специјализације и сачувала све користи које доноси права стручна спрема.²⁾

Енглеска је у главном усвојила америчко схватање: снабдети индустрију великим количинама људске снаге подесне за разне послове.

¹⁾ Обавештења о првим покушајима за одабирање одраслих у Немачкој, види у *Bulletin de la Société de protection des apprentis et des enfants employés dans les manufactures*, бр. од априла до јуна, стр. 207—308; Париз, 1912. Вид. још: W. Stern, „Veranstaltungen und Veröffentlichungen zur Psychologie des Berufseignung in Deutschland“ у *Zeitschr. f. Päd.-Psychol.*, бр. 3, 4, 11 и 12 за 1917; — O. Lipmann, *Psychologische Berufsberatung*, Лајпциг, 2. изд. 1919; — E. Bernhard, *Organisation und Tätigkeit d. Berufsberatungsstellen in Berufswahl u. Berufsberatung*, Берлин, 19.0. — О скорашњим напрецима одређивање позива вид. *Bullet. internat. de la protection de l'enfance*, јули 1922. — За разне занате видети монографије Tramm-a, Schackwitz-a и др., наведене у библиографији књиге: Julien Fontègne, *Orientation professionnelle*, стр. 165—195; Париз—Нешател, 1921.

²⁾ Часопис *L'Orientation professionnelle* (директор Fréd. Ozil) излази од 1919. — C. Caillard, *Chambres de métiers et Conseils de métiers*, Париз, 1920, и *Revue internat. de travail*, септ. 1921. — Roger Picard, „Les Chambres de métiers“ у *Documents du travail*, мај 1922, стр. 145—160.

И ту је као и у Америци систематско одабирање особља било изазвано потребом за квалификованим радницима. Зато се највећа пажња обраћа одраслим радницима и шегртима. Од 7 фебруара 1910 стављено је у задатак „специалним саветодавним одборима“ да нађу места младићима који желе да буду рудари. Један закон од 28 новембра исте године наређује школским властима да подстичу децу на продужење школовања и на избор заната који би најбоље одговарао њиховим личним способностима. Тек доцније су организовани, нарочито у Бирмингену, школски заштитни одбори, који имају за дужност да шаљу у школе обилазаче (*helpers*) на три месеца пред крај школске године, да би олакшали ученицима избор позива. Али ти обилазачи нису ни специјалисти ни саветници позива. Као и учитељи, ови добровољни сарадници могу давати само савете који су више или мање умесни.¹⁾

Друге европске државе почеле су или почињу обраћати пажњу на одређивање позива. Оне ће се користити искуством Француске, Енглеске и Америке са одраслим радницима, али ће вероватно одмах ићи даље. Неће чекати ученике и шегрте на прагу фабрике и канцеларије, него ће им ићи у сусрет, било то у тренутку када ови напуштају школске клупе, било у самој школи, са свима оруђима за психо-физиолошко испитивање и посредством нарочито спремљених саветника. Аустрија, Белгија, Луксембург, Чехословачка и друге земље, изразиле су жељу да иду тим путем. И поред своје економске беде, можда баш због те беде, и да би је лечила, Аустрија је организовала широку заштиту радничке омладине и установе за одређивање позива које се интересују децом, не само при изласку из школе, већ и за време школовања. За нове средњо-европске, за јужно-европске као и за скандинавске државе, покрај њихова богатства у радној снази) биће од користи да повећају њену квалитативну вредност, и оне неће оклевати да се почну служити научним одређивањем позива.²⁾

2. УПУЋИВАЊЕ ДЕЦЕ ПРИ ИЗЛАСКУ ИЗ ШКОЛЕ

Главно место делања *саветника позива* без сумње је школа. Помоћу школе, а посредством саветника позива, индустрија долази у додир са производном енергијом на самом извору њеном. На тај начин она

¹⁾ За Енглеску, вид. документовано дело Е. А. G. Christiaens, *L'orientation professionnelle des enfants*, стр. 33 и даље; Брисл, 1914. — Henri C. Devine, *Choosing a Boy's Career*, Лондон, 1914 (2. изд.). — F. M. Brevet, *The Vocational Guidance Movement*. Њу-Јорк, 1921. — В. Muscio, *Vocational guidance* (библиографија), Лондон, 1921.

²⁾ За Аустрију и остале поменуте земље, вид. изврсно дело: J. Fontègne, *Orient. prof. et la détermination des aptitudes, passim*. — Meyer Bloomfield, *School and the Start in Life* (Енглеска, Шкотска, Немачка), Вашингтон, U. S. Educ. Bureau, 1914. — Maria Gasca-Diez, „L'orientamento professionale in Italia“ у *Ufficio munic. del lavoro di Roma*, јуни 1921. — „L'orient. profes. en Autriche“, у *Rev. internat. du travail*, дец. 1922.

регрутује будуће раднике још од детињства, не с намером да их извуче из школе пре времена, већ да их обавести и припреми за њихову друштвену функцију. У културним земљама одавно се изишло из периода када су индустријалци заробљавали у ђумезима децу од 8 и 10 година. Учињен је велики напредак од времена када је радно време било, као у почетку 19. века, по 14 и 16 часова, чак и за младиће и девојке школског узраста. Ако и оставимо на страну промену схватања о тим стварима у јавном мишљењу, може се лако утврдити да се и код самих индустријалаца извршила читава револуција у појмовима.

Индустријалци се не само све више интересују малолетним радницима и не спречавају шегрте да посећују школу, они чак подстичу све своје раднике да се просвећују и усавршавају, и излазе у сусрет деци помажући им да открију своје праве подобности. Далеко смо од тога да тврдимо како је напредак у томе смислу општи; још увек фабричка експлоатација угњетава велики број даровите деце, али се еволуција већ од сада јасно оцртава. Можемо веровати у будућност. Људи који буду својевољно изабрали један занат и који буду могли остварити савесним радом свој животни идеал, ти људи неће моћи остати изван бујице цивилизације и културног живота. Школа ће, притичући у помоћ занату, улити индустријском раду много од своје младићске свежине и стваралачке веселости.

Методe употребљене по школама за упућивање деце варирају до у бескрај, како с погледом на доба када почиње позивно упућивање, тако и што се тиче реда којим се иде. Американци и Немци почели су, видели смо, са испитивањем деце по свршетку школовања. Тек доцније се ушло и у саму школу, свакако да би се искористило искуство учитеља. Испитивање деце, а нарочито њихових психолошких и моралних подобности, било би необично тешко без несебичне сарадње учитеља. Тога ради саветници позива долазили су да испитују будуће раднике последњих дана школске године.

Додир саветника позива са ђацима трајао је у почетку сат, два сата, највише четири сата. Од пре неколико година ти испити се продужавају и обнављају за време од три и четири месеца, шест месеца, па и годину дана. Деци се говори о свему што је у вези са њиховим будућим позивом, приређују се састанци и предавања уз пристанак родитеља и наставника, раздају се летци и брошуре да би се ови последњи обавестили о хигијенским условима и о награђивању у сваком занату, и т. д. Ученици често имају да попуњују упитнике, и њихови одговори се саопштавају Институту или Кабинету за одређивање позива. Упитнике попуњавају било сами ђаци, било учитељ или саветник. Дечји позив је изабран у заједничком споразуму, а на основу жеље детета и према његовим подобностима. Тада Уред за одређивање позива чини што треба да се дете упусти.

Шта је предмет анкете саветника позива? Упознати физичке и психичке подобности детета и распознати, у колико је то могућно, његове моралне особине. Тога ради било је употребљено неколико метода које су више или мање ефикасне. Ваља имати на уму да свако истраживање у смислу одређивања позива претпоставља познавање, скоро савршено, свих позива са техничког, економског и психолошког гледишта.

Техничка страна подразумева: ставове и покрете радника, ритам и трајање рада; — *економска страна*: могућност образовања и напредовања, сразмеру беспослице, рашћење надница, хигијенске услове; — *психолошка страна*: психичке и умне особине које су нужне за један занат, врсту пажње и маште, дисциплину рада и владања.

Једном добављене од стране Уреда за одређивање позива, ти податци улазе у *монографије заната* сличне онима које издаје бостонски *Vocational Bureau*. Ове монографије су подједнако корисне учитељима, саветницима позива и родитељима. Када су добро састављене, украшене сликама и проткане забавним причама, оне могу бити дате и самим ученицима.

1) Да би се упознале *физичке подобности* детета, приступа се троструком испитивању: физиолошком, антропометријском и лекарском. Физиолошко испитивање одређује коме типу дете припада: дигестивном, мускуларном, грудном или нервном; ¹⁾ сваки тип пружа потребне способности за овај или онај занат или чак за један одређен посао. Антропометријско испитивање одређује облик, дужину и издржљивост удова детета. (Ови податци су необично важни за неке занате, као за телеграфију, дактилографију, fine радове итд.). Лекарско испитивање, којим се некад задовољавало, даје појединости о саставу и функционисању органа, о недостатцима чула (вида, слуха, мириса) који могу да учине немогућним обављање извесних заната.²⁾

2) *Психичке подобности* је много теже одредити. Како се пак одређивање позива ослања што се тиче података те врсте на експерименталну психологију, оно навлачи на себе многобројне примедбе, па чак и подсмехе. Али покрај свих њених садашњих лутања, психологија позива се учвршћује на својим положајима и напредује мало по мало.

¹⁾ За опис ових разних физиолошких типова, вид. J. Amar, *Le moteur humain*, стр. 115—157 (Париз, 1914) и његов чланак „Méthodes d'examen des aptitudes professionnelles“, у *Exportateur français* од 15 маја 1919. — V. Cambon, *L'industrie organisée*, стр. 106—112, Париз; 1920; — чланак о мускуларном типу: Dr. Regnault у *Revue scientifique* од 12 окт. 1912, стр. 453—462. — F. B. и Lilian Gilbreth, „Measurement of the Human Factor in Industry“, у *National Conference of the Western Efficiency Society*, Филадельфија, мај 1917.

²⁾ Вид. класификацију заната професора Трис-а према захтевима вида (додатак 9. наведене књиге Fontegne-а, стр. 256) и путе које добијају ученици у Цириху приликом изласка из основне школе (*ibidem*, стр. 56—57).

Можда то долази нарочито отуда што се она користи не само резултатима лабораторијских опита, који су наравно ограничени, већ исто тако и великим искуством људи који раде, стручњака и подузетника. У Америци, а нарочито у Немачкој и Аустрији, психо-физиолози претендују да од експерименталне психологије начине тачну науку, а од индустријске и економске психологије створе једно систематско и непогрешиво оруђе. Та два средства би допустила да се са сигурношћу влада људима и да се принос њихова рада доведе до максимума.¹⁾

Ма колико нам се ова наука чинила удаљеном, мора се у најмању руку признати да експериментална психологија узима на себе у овој области једну много лакшу дужност него у патологији. Њу овде помажу инстинкт и снажни здрав разум самих заинтересованих, и прилагодљивост младих интелигенција које лако налазе свој пут ако им је само дат добар правац.²⁾

Психологија позива се служи за своја испитивања: унутрашњим посматрањем (интроспекцијом), експерименталним и не-експерименталним посматрањем. У ову последњу врсту треба урачунати документарна испитивања као што су: тестови, анкете, упитници, усмени и писмени испити, итд. Ова разна средства још нису употребљена у великом обиму, и не може се за сада рећи какве ће резултате дати у будућности. Пошто саветници позива обично располажу са мало времена, то они бирају онај начин истраживања који даје брзе реакције и помоћу кога се једна личност може класирати за најкраће време.

Тако, испитивачи на крају школовања употребљавају скоро искључиво два средства: непосредни *разговор* са дететом и *шештове*. Често пута, и ако су већ ова два средства по себи недовољна, све се своди само на *уписник* који попуњује ђак или његови родитељи. Слободан разговор између саветника позива и ђака може дати врло драгоцених обавештења. Г. Fontègne, који се служио тим средством у институту Jean-Jacques Rousseau у Женеви и у Страсбургу, тврди да је разговор од три четврти сата сасвим довољан да се добију одговори на сва питања која садржи један упитник.³⁾

¹⁾ Вид Н. L. Hollingworth, *Vocational Psychology* (проблеми и методе), Њу-Јорк, D. Appleton, 1918. — Henry G. Link, *Employment Psychology*, Њу-Јорк, Macmillan, 1920. — У Немачкој постоји Институт за психологију позива и за економску психологију, и Институт за примењену психологију. Вид. W. Stern O. Weigmann, *Methodensammlung zur Intelligenzprüfung von Kindern u. Jugendlichen*, Лајпциг, 1922, и R. Beter — W. Stern, *Die Auslese befähigter Volksschüler in Hamburg*, Лајпциг, 2. изд., 1922.

²⁾ Вид. о улози коју играју инстинкти у избору заната: Pierre Bovet, *L'instinct combatif*, стр. 175—192, нарочито стр. 177; Париз—Нешател, 1917.

³⁾ Г. Fontègne ипак признаје да би требало да једно дете проведе око четири до пет часова у Кабинету за одређивање позива, ако се хоће доћи до потпуних обавештења. Ту подразумева и време потребно за тестове. Cf. *Op. cit.*, стр. 62.

Ми смо мишљења да је помоћ учитељева неопходна ако школска лична листа (*fichier scolaire individuel*) није уредно вођена бар годину дана.

Много већа важност придаје се *шесшовима*. Ови опити, вођени брзо и често пута у привидном нeredу, стављају на пробу детињу пажњу, машту, памћење, ручну окретност, па чак и његове моралне особине. Детету се показују речи, слова, бројеви, сложени на разне начине: оно има да их запамти или да их објасни. У овом случају мери се нарочито његово памћење и пажња. Неки писци предлажу да се подобности једног човека одређују помоћу френологије, киломантије, окултних наука, графологије. То прибегавање интуицији имало би за циљ да нас помогне у недостатку времена. Ми поричемо овоме вредност једног сигурног средства. У области психологије и интелигенције, ствари се не могу радити на пречац ако се нећемо излагати тешким погрешкама.¹⁾

3) *Моралне особине* не могу се, такође, пронаћи брзим испитивањем ни упитником који би испунио сам ученик. Зар се могу озбиљно поставити једном детету питања каква садрже упитници жирондске занатске коморе или извесних американских установа.²⁾

Човеков карактер се формира доста позно, и ваља га видети у најразличнијим околностима да би се могле открити његова права природа. Једино су родитељи и учитељи у могућности да даду неке ближе појединости о томе. Саветници позива могу испунити ту рубрику само ако је лична листа била вођена више година. Реформе општег карактера (смањење школских програма, појачана пажња о уредности у раду и о моралном понашању детета, итд.), треба да олакшају посао и једнима и другима.

(Свршиће се)

ДРАГОЉУБ ЈОВАНОВИЋ

¹⁾ Вид. о тестовима, сем наведених дела: В. Ruml, „The Extension of Selective Tests to Industry“, у *Annals of the Amer. Acad. of Polit. and Soc. Science*, јануар 1919, стр. 38-46; и одлично дело Charles Cestre, *Production industrielle et justice sociale en Amérique*, Париз, Garnier, 1921.

²⁾ „Јесте ли обично искрен?“ — „Разликујете ли боје по њиховим правим ниансамач?“ и др. питања наведена у делу Г. Fontègne-а, стр. 145. Иста примедба вреди за листе „врлина“ које захтевају извесни амерички психофизиолози од трговачких путника, трговачких помоћника итд. — Ch. Cestre, *Production industrielle de la Gironde*, број од јуна 1920.

Д-Р ЂОРЂЕ НАТОШЕВИЋ У СРБИЈИ¹⁾
(1867—1868)

— Прилог историји српских школа —

(Крај)

V

Основне школе у Крагујевцу и Пожаревцу. — Ђура Јакшић као учитељ. — Школске зграде по селима. — Намештај. — Изоспајање од школе. — Српске основне школе у влашким селима.

У Крагујевцу је нашао школу пренатрпану децом. Из извештаја се не види колико је било свега деце, али дознајемо да је на мушкој школи било свега два учитеља. Да би се у школи олакшао рад и постигао бољи успех, Натошевић је предложио да се отвори још једна четвороразредна школа и да се поставе још два учитеља, јер ни у једном разреду не би смело да буде више од 60 деце. Исте оне сметње које су отежавале добар успех у београдским школама, налазиле су се у потпуном броју, чак још и више, и овде, а тако исто и у Пожаревцу. У Петровцу је једна школа била смештена у бившој апсани, а друга у суду. Призоре које су деца у овим школама имала прилику да виде, сам Натошевић описује овако: „Још у авлији где стоје сва 4 разреда женске и 2 разреда мушке школе стоје разапете кладе на које се окивају и бију неваљали људи и жене, па туда морају сваки дан по 4 пута да прођу сва женска и многа мушка деца у школу; у такој је околини узалуд сав васпитавајући рад у школи, ту један поглед убије у деци сав понос, грдно их саблазни и деморализује. Чудни родитељи и чудније власти, што мисле да се ту могу деца васпитавати“.

У то време када је Натошевић обилазио ове школе, био је у Пожаревцу учитељ и Ђура Јакшић. Из истог извештаја у коме Натошевић говори о школама у Пожаревцу, дознајемо какав је био Јакшић као учитељ. Ево што вели Натошевић о Јакшићу: „Успеси у свима овим школама су мали; и што је најгоре баш најслабији је у једном одељењу I разреда мушке школе код учитеља Марјановића и у IV разреду код учитеља Јакшића. Особито је греота за ову најстарију децу, јер ни једно се не спреми за прелаз у гимназију. Учитељ Јакшић слаб је за ову школу и сам се моли да се премести куда за учитеља цртања за које је ваљан, а ако му се то не би могло дати, онда да се премести у II разред где неће од толике штете бити“. Исто то и на једном другом месту стоји. У акту у којем Натошевић тражи од министарства премештај за неке учитеље, између осталог, стоји и ово: „Учитељ IV разреда основне школе у Пожаревцу Ђура Јакшић жели да се постави где за учитеља цртања, па да се основне школе остави. Ово ако је можно требало би му дати, тим пре што је особито за учитеља IV ра-

зреда основне школе доста слаб“. Годину дана касније потписао је тадашњи министар просвете и црквених дела Димитрије Матић указ којим се Ђура Јакшић поставља за привременог учитеља цртања и краснописа у јагодинској гимназијској реалци, која је исте године отворена¹⁾).

Ништа боље школске зграде није нашао Натошевић ни по селима него што су биле у Београду, Крагујевцу и Пожаревцу. У селима Грошници, Камендолу, Борчу, Стојнику, Сараорцима, Ракинцу, Осипаоници, Липама, Шапини, Арнаутпоповцу, Книћу и Дубравици, школске зграде су биле већ толико трошне да им је претила опасност да се од првог јачег ветра сруше. Свима овим општинама ваљало би заповедити да одмах пренесу школе у привремене боље зграде и да, најдаље за годину дана, сазидају нове. Поред сваке школе има да се подигне и учитељски стан са једном већом и једном мањом собом, кујном, комором, шупом и шталом; исто тако да се ископа бунар, подрум и нужник. Уз учитељски стан треба да је и једна соба за одседање чиновника који долазе у село. Двориште око школе да се засади племенитим воћкама, и треба водити обзира и о дечјем игралишту и башти коју ће учитељ са децом да обрађује.

У једном акту пише Натошевић министарству и о школском намештају, као и школским зградама. И намештају има да се много примети. Скамија нема довољно, а и оно што има, обично не ваља. Због тога треба издати наредбу да се свуда набави довољан број zgodних скамија, да се скамије тако положе да светлост пада деци с леве стране, и да се свуда у скамије углаве мастионице; треба, даље, набавити сат и орман, исто тако сто за учитеља, подигнут на узвишено постоље, да би лакше могао да прегледа децу, особито у школама где их је много.

И ако је уредно долажење у школу први услов за добар успех, из тужби учитеља и пописа што их ови воде, Натошевић је приметио да деца изостају од школе у огромном броју. Колико је могао код овог прегледања да види, изостајања ова у главном су била из ових разлога. Неким случајевима изостајања криви су баш сами учитељи. Они или не држе часове уредно, или поступају са децом тако строго да се деца силом прилика отпаде од школе. Неке школе у које долазе деца из околних села немају за конак те деце одређених соба, те деца морају сваки дан да по читав сат и два иду од школе и натраг. Један од разлога што деца радо изостају од школе, јесте и оно јадно стање школских просторија, које су за децу право мучилиште. А кад се ове просторије још зими и не ложе честито, онда није чудо што су и учитељи

¹⁾ Вероватно је да је Јакшић дошао у Јагодину поводом овог извештаја и молбе Натошевићеве, а не по казни, као што то суди Г. Е. Ј. Цветић у *Српском Књижевном Гласнику*, књига XXVIII, стр. 522, у чланку *Ђура Јакшић у Јагодини*.

приморани били да распуштају децу кући. На неким местима и сами родитељи, кад су им деца потребна код куће, задржавају их од школе. Старатељи школа и полицијске власти, које би баш требале да пазе на редовно похађање школе, не пазе на то, нити позивају родитеље да децу редовно шаљу у школу. Криве су донекле овоме и саме наредбе које не предвиђају обавезно похађање школе за све¹⁾; деца која морају, чим виде да нека не морају да полазе у школу, не маре ни она да иду. Код оваке неједнакости закона, тешко је и прописане казне строго примењивати. Да би се полагање школе тачно одржавало, Натошевић предлаже да позвани што чешће истичу родитељима какву корист пружа школа; да се пази да учитељи хумано поступају са децом; да полицијски органи, према онима који своју децу неуредно шаљу у школу, прописане казне извршују; општинама наредити да спреме потребан огрев за школу најкасније до 15 септембра; за време пољских послова треба децу распустити на три или четири дана, и тиме онемогућити да изостају кад ко хоће.

У пожаревачком округу у основним школама влашких села нашао је Натошевић потпуно слаб успех. Узрок оваком успеху, као и у београдској школи на Јалији, лежи у томе што ова деца не знају језика на којем се предаје. Задатак ових школа треба да је у првом реду да деца науче српски. Зато би у распореду предмета за ове школе ваљало учинити измене, и то тако да се нешто из млађих разреда пренесе у старије, да би се онда више времена добило за учење језика, а из старијих разреда да се све оно што није јако важно потпуно изостави. У сва четири разреда да се, осим црквеног појања, учи још и певање српских народних песама. Да ова деца што боље науче српски језик, имала би да се што више вежбају у српском писању, и то најпре кратких изрека, затим кратких песама и приповедака, и да се што више вежбају у најпростијим писменим задаћама, рецитовању песама и приповедању приповедака. Свака непозната реч имала би се претходно протумачити. Очигледна настава је овде још од веће користи. На послетку, примењује Натошевић, пошто је Влахиња она која влаши, потребно би било, бар у већим селима, и женске школе отворити, а у мањим селима присилити и женску децу да иду у школу заједно са мушком, да и она науче српски језик.

VI

Конаци и храна деце код школа. — Предлог за отварање нових школа. — Женске школе.

У неким школама нашао је Натошевић деце која, због удаљености својих кућа од школе, морају код ове да ноћивају и да се хране. Такве

¹⁾ По закону од 11 септембра 1863 дужне су биле само имућне и задружне куће да шаљу децу у школу.

деце било је те године у Грчарици 32, Грошници 20, Камендолу 30, Закути 40, Драчи 31, Борчу 12, Рамаћи 15, Чумићу 20, Тополи 58, Шаторњи 20, Брезовцу 31, Стојнику 27, Јагњилу 6, Жабарима 20, Новом Селу 20, Јарушици 33, Домуспотоку 10, Паланци 12, Баточини 17, Церовцу 5, Хаџибеговцу 7, Осипаоници 25, Скобаљу 11, Друговцу 3, Липама 3, Брежанима 10, Петки 20, Великом Селу 60, Ореховици 7, Четерелну 16, Кушиљеву 10. Сви ти конаци су у тако јадном стању да деца, с обзиром на њихово здравље, не би смела у њима више да станују. У некима од тих села деца су сва шугава и вашљива, а стенице им не дају мирна сна. Деца собом доносе храну, која се врло често уквари, а топлу једу у недељу дана једаред, кад дођу својим кућама. Сва та деца су кржљава и болешљава. Да се и овом злу стане на пут, требало би преудесити досадашње конаке да одговарају хигијенским правилима, а за исхрану деце позвати општине да се саме брину за храну и да једна жена сваки дан зготовљава за ову децу јела.

Још би боље било да се отворе у неким општинама нове школе. На тај начин би се смањио број деце у свима оним школама у које она долазе из неколико села, и учинила би се обука сношљивијом у и онако тесним школским просторијама. Неке општине, н. пр. Миријево, Топола, Пољани, дале би још и већи број деце у школу, кад би је имали у својим селима. У Аранђеловцу постоје три учитеља за мушку децу, а ни једна учитељка за женску. Сама општина жели да има и женску школу, а готова је да подигне и зграду за ову школу и стан за учитељку, само чека одобрење од власти. У Јовановцу, Десимировцу, Копљарима, школе још нису јавне. Учитеља не плаћа општина, него свако дете; и те би школе требало прогласити за јавне.

Учење и васпитање женске деце затекао је Натошевић грдно занемарено. У преко 80 сеоских школа које је прегледао, није нашао у школи нигде ни једнога женског детета. Школа за женску децу било је само у шест вароши. Кад је мати прва дечја учитељка, онда ваља у свему њу још пре и боље научити него мушкарца. Васпитана жена је најснажнији штит породице; подићи њу науком и васпитањем, значи подићи на културан степен цео народ. Жена је код Срба у опште јако запостављена; у Србији, учинило му се да је још и више него у крајевима које је дотле видео. У погледу рада, вреднија је од жене у Војводини, али у туђим, тешким мушким пословима. Зато Натошевић предлаже да се изда наредба да и женска деца морају ићи у школу, и то у школама где није велики број деце заједно са мушкима, а где то не би могло, нека се отворе засебне женске школе. То ће подићи образовање у Србији већма него све друго, јер је жена природни васпитач народа. При обради наставног материјала треба да се нарочита пажња обрати на оно што је за женску децу најприкладније. Из библијских приповедака да се одаберу обрасци у којима главну улогу играју женска лица. Певање је за

ову децу важније него за мушку. Код природних наука да се више пази на оно што је најближе женском животу и дужностима. Обука у држању куће и ручним радовима овде је најважнија и најкориснија.

VII

Учишeљска спрема. — Предлог за ошварање учишeљске школе. — Учишeљске плаше. — Надзор над школама.

Да би основна школа испуњавала свој задатак онако како треба, потребно је да има спремне учитеље. Без ваљаних учитеља не могу се замислити ни ваљане школе. У доба боравка Натошевићевог у Србији, учитељи су се спремали за свој позив у богословији, а спрема коју су добијали у њој беше „сасвим никаква“. Уз ту слабу спрему нису имали учитељи никаквих ни помоћних књига, да би се у својој струци даље усавршавали. Још године 1855 министарство је издало упутство учитељима, да се при предавању управљају по „Педагогичко-методичком Настављенију“ Д-ра Мил. Спасића.¹⁾ Ова књига је била награђена од школске комисије и доживела је, врло брзо за оно време, и друго издање. Натошевић, који је дотле постигао велики успех са својим методичким књигама у српским школама у Аустрији, није делио мишљење комисије о овој Спасићевој књизи. За њега је она „недотупавна и испод сваке критике, да би далеко боље било да никад није света ни угледала“. По његовом мишљењу, свака школа би морала да набави по један примерак од свију књига које се тичу страних језика, и по један примерак од неких што су одређене за Велику Школу, даље: Матићев превод о васпитању деце, Караџићев и Даничићев превод Св. Писма, избор житија светих, библијску повест, тумачење црквених песама и литургије — све од Вукићевића; библијске приче од Даничића, мапу за црквену историју коју је издала државна штампарија, народне песме, приче и пословице од Караџића, општу историју од Бошковића, атлас за јестаственицу од Маринковића, диететику од Валенте, дела Доситејева и још неке књиге из економије и хигијене; поред тога, да држи стручне часописе: сомборски *Школски Лист* и Милићевићеву *Школу*. Потребно је, даље, да се распишу награде за превод *Учишeљске праксе* од Кера, *Основа васпиштања и науке* од Дитеса и *Антропологије и психологије* од Дрекелера, — као најбољих ствари у овим струкама. Да се бољи успех у школи постигне, ваљало би да се, као и у другим земљама, редовно одржавају учитељски састанци, који су признати као једно од најбољих средстава за даље образовање учитеља и напредак школе. На тим састанцима би се учитељи упутили на који начин да се уведе рационалнији метод учења у школи, на место досадашњег шаблонског, којим се постизавало само учење на памет, а никако и разумевање онога што се научи. Ови састанци се

¹⁾ М. Ђ. Милићевић, *Школе у Србији од почешка овог века до краја школске 1867 године*. Београд, 1868, стр. 24.

одржавају и у свима већим српским местима у Аустрији, и успех је био добар. У једном извештају Натошевић се жали да је о овоме предлагао министарству и много раније, али без резултата: учитељи и учитељке остадоше и даље онако неприправни као и досад, да и даље исто онако несвесно уче децу као што су и раније чинили.

Као најбољи начин да се дође до добрих учитеља, служи учитељска школа. Без учитељске школе не би требала Србија више да остане, пошто је она по народ најкориснија установа, а не мора много да стаје. Срби у Аустрији имају учитељску школу у Сомбору, и не троше на њу годишње више од 1100 талира. На учитељску школу у Србији не би морало да се издаје ни оволики издатак, јер, кад би се она отворила у Београду, неки наставници са гимназије, реалне школе и богословије, могли би да предају и у учитељској школи.

Да би се на учитељски позив одавало оно што је најбоље у народу, треба да се учитељима да и најбоља плата. Међутим, плате учитеља су у нас најгоре, а „нигде није тврдичење ни по народ убитачније ни по државу срамније него у трошковима за просвету. Само у нас има 10 класа учитеља с повишицом од 20 талира!“

Ни тадашњим надзором над школама није био Натошевић задовољан. Све друге струке имају га боље организованог него просвета, где је надзор највише потребан. Општински старатељи о надзору ништа не разумеју, па га никако и не воде. Срески, као и окружни надзор, постоји само на папиру. Врховни надзор, овакав као што је у нас, више је на штету школе него на корист. За извештаје о прегледу школе које су подносили министарству школски надзорници, Натошевић вели да су неискрени, и да би требали да буду јавни; хвалећи се стањем школа или затварајући очи пред правим стањем, варамо сами себе на своје велико зло. Власти које издају наредбе не воде контролу да се те наредбе и изводе, нити се воде спискови да се зна за њих.

VIII

Натошевићев предлози пред комисијом. — Буквар за школе у Србији. — Натошевић преслаја биши референт.

Извештај Натошевићев од 30 јануара, — који погрешно носи наслов извештај о стању београдских основних школа, јер се у њему говори о наставном градиву и методу у основним школама, о учитељској школи, учитељској плати и надзору над школама, — предао је министар Црнобарац једној стручној комисији да га проучи и са својим примедбама врати. Како је овај извештај био у комисији дочекан, видели смо из недавно изишле књиге Г. Милана Шевића.¹⁾ Од поднетих Натошеви-

¹ Милан Шевић, *О Борђу Натошевићу* (1821—1887), приликом стогодишњице од његова рођења. Београд, 1922. Стр. 18-20.

ћевих предлога комисија је усвојила¹⁾ да се заведе спојено учење читања са писањем, и да се писање мора учити по казивању а не по прегледу. Уз читање и писање да се почне у II разреду са објашњавањем најглавнијих граматичких појмова. У граматику која се буде написала, да се метну и обрасци писмених састава, какви су се дотле налазили у засебној књизи. Комисија се сложила с тиме да се гимнастика само препоручи учитељима да је предају за време одмора између часова, а из певања да деца уче „и коју народну патриотску песму“. Да настава буде очигледна, треба да се набаве слике из природне историје: За женске школе комисија је усвојила предлоге онако како их је Натошевић изнео, а за учитељску школу тражила је и она да се што пре отвори. Пошто ће се, поводом ових предлога, изменити досадашњи начин учитељског рада у школи, и комисија је предложила министру да се одрже на неколико места у Србији практични течајеви на којима би се упутили учитељи у нови метод, и да се одржавају учитељски зборови. У питању учитељске плате, комисија је била мишљења да дотадашњих 10 класа треба свести на 5, и да се учитељима после сваких 5 година проведених у служби даје повишица, а у питању надзора над школамаа већина комисије је хтела да он буде онакав какав је заведен и за школе у карловачкој митрополији по Натошевићевим предлозима.

Исто тако комисија се сложила и у томе да уџбеници у основној школи не ваљају и да би требало нове написати. Овај посао би поверен Натошевићу, и он изради Буквар са Читанком и предаде га министарству већ у априлу 1868 године. Да би се могао одмах штампати и још почетком идуће школске године у школе увести, пошаље министар овај Буквар школској комисији да га прегледа и да донесе о њему суд. После дужег чекања и пожуривања од самог Натошевића, комисија је 9 јула известила министра да је Буквар са Читанком прегледала и да га препоручује да се уведе као школска књига у наше основне школе, а писцу као награда да се да 60 дуката.²⁾

¹⁾ Види *Школски Лист* за год. 1868, број 10 и 11.

²⁾ Оцена школске комисије о Натошевићевом Буквару гласи: „Господине Министре! Буквар са Читанком, који је г. Министар просвете и црквених дела са својим писмом од 19 априла т. г. бр. 1072 послао школској комисији на преглед и оцену, иста комисија прегледала је, и како је нашла да је речено дело тако написано, да ће деца поред изучења читања уједно из њега врло много моћи научити за живот, јер је свака врста његова намењена томе да децу учи ономе што је добро, корисно и племенито, и у свима његовим реченицама и причама излаже се наука о човеку, природи и богу, која пробуђује осећање за врлину, моралност и религиозност, а и језик му је уопште добар, а неке погрешке у слогу које су се нашле или су већ исправљене или ће се, ако је где која остала, поправити при самом штампању, почем је члан школске комисије г. проф. Јован Бошковић обећао да ће драговољно коректуру дела овог вршити, — за то се комисија сагласила препоручити речено дело

Као школски референт Натошевић је прегледао и средње школе. О овом раду упознао нас је Натошевићев биограф Варађанин.

Министар Цукић је тражио од Државнога Савета да Натошевић буде примљен у службу привремено, па кад се упозна са приликама у Србији и њеним уређењима, да му се да сталан положај. Зато је и склопљен уговор између Натошевића и министарства на годину дана. Када је Цукић престао бити заступник министра просвете, у току Натошевићевог боравка у Србији, у министарству просвете се изменило неколико министара. На неколико дана пред истеком уговора, тадашњи министар просвете извештава Натошевића да од 12 септембра, када рок уговору истиче, престаје бити школски референт при министарству просвете, „пошто правитељство није намерно исти уговор с г. Натошевићем понављати“. Разлог што Натошевић није и даље задржан у служби, као што је то Цукић хтео, можемо да тражимо једино у оном нерасположењу које је Натошевић изазвао против себе строгим судом и оштрим изражајима што их је изнео у извештајима. У комисији састављеној од министра Црнобарца било је људи који су, као надзорници, имали непосредног утицаја на развиће школства. Милован Спасић, Сава Сретеновић и Милан Ђ. Милићевић били су и сами школски надзорници, а сада су ушли као чланови у комисију за претрес Натошевићевих предлога за реформисање школа. Натошевићева оштра критика стања школа увредила је ове људе, а Спасића већ и зато што се Натошевић изразио врло неповољно о његовом *Методичко-дидактичном насављенију*. За рђаво стање школа у Србији, Натошевић често криви и саме власти, па и министарство, и назива их пустима и глупима. Без сумње, то је био разлог што се Натошевић морао да уклони са референтског положаја, „али свакојако долазак овога човека и његова оштра критика била је од велике користи српској школи“ — као што је морао да призна касније баш онај који је, свакако, био један од оних који су тражили ово уклањање.¹⁾

ДИМИТРИЈЕ КИРИЛОВИЋ

г. Министру, као таково, које у највећој мери заслужује да се о државном трошку штампа, и као школска књига уведе у наше основне школе, — па како је г. писац при израђивању овога дела велики труд положио, то школска комисија мисли да заслужује да му се за уступљење истог дела призна и достојна награда, и то да му се да најмање 60 ₰, то јест шездесет комада царских дуката. У Београду, 9-ог јула 1868. Школ. ком. бр. 732. За председника члан школ. комисије Јосимовић. За дело-вођу члан школ. комисије Д-р Шафарик*.

¹⁾ М. Ђ. Милићевић, *Историја Педагогије*. Београд, 1871, стр. 540.

ГОДИШЊАК СРЕДЊИХ ШКОЛА ЗА ШКОЛСКУ 1921—1922 ГОДИНУ

— Један покушај —

(4)

2. Нижи течајни испити

Насупрот својим старијим друговима и другарицама, кандидатима са вишег течајног испита, овогодишњи ученици и ученице IV разреда средњих школа који су полагали нижи течајни испит, имали су редовно гимназијско школовање. Отуда је готово једногласно мишљење министарских изасланика који су присуствовали овим испитима, да су они били добри. То се уосталом може видети и из табела на с. 92—96, и из поређења статистике в. и н. течајног испита. Тако, док је в. т. испит положило 69,08%, дотле је овај испит положило 80,66% ученика.

3. Испити разредни, по чл. 89. и 42., и приватни

В. табеле на с. 97—101.

IX. УЧЕНИЧКЕ ЕКСКУРСИЈЕ

Ове школске године нису се средње школе могле похвалити да су изводиле у оноликој мери екскурсије ради упознавања домовине и утврђивања и проширивања ученичког знања, колико би требало. Узрок је томе био чисто економски: било је воље за екскурсијом и у наставника и у ученика, али није било новчаних средстава. Због велике скупоће нису могли ни наставници ни ученици помишљати на путовања о свом трошку, а по школама није било никаквих фондова за екскурсије. Према томе све су школе, правећи план о путовању, рачунале на помоћ Министарства Просвете. Министарство је одиста на тај циљ и предвидело у своме буџету суму од 30000 динара, али, како буџет није био прошао кроз Народну Скупштину, морало се буџетирати према дванаестинама, и Министарство је из њих могло тек по неку школу да помогне. У мају и јуну, месецима најпогоднијим за ученичке екскурсије, јавило би се много гимназија за помоћ, и стога је Министарство, знајући да не може дванаестинама тих месеца помоћи честито ни две-три школе, обавестило једним циркуларом све школе да се у опште и не обраћају за помоћ у екскурсијама.

Па ипак, било је школа које су умеле доћи до потребних средстава и извршити дуже екскурсије. Најдужа екскурсија је била ученика и наставника гимназије у Параћину. У њој се „одмах по св. савској прослави приступило изради детаљног плана, прикупљању новца за извођење екскурсије, уписивању и обавештавању ђака о њој“... „Пошто од Министарства није добивена никаква помоћ, то су приређена три концерта (певање, декламовање, соколске вежбе, три позоришна комада) у корист екскурсионог фонда: у Сењском Руднику, Варварину и Параћину.“

СРБИЈА

	пријавило се за испит				одустало од испита			
	редовних		приватних		Свега	м.	ж.	Свега
	м.	ж.	м.	ж.				
Алексинач	11	11	2	—	24	—	—	—
Аранђеловац	2	11	—	—	13	—	—	—
I мушка Београд	—	—	2	—	2	—	—	—
II " "	59	—	—	—	59	—	—	—
III " "	48	—	3	—	51	—	—	—
IV " "	50	—	8	—	58	—	—	—
I женска "	—	92	—	2	94	—	—	—
II " "	—	69	—	2	71	—	—	—
III " "	—	24	—	2	26	—	—	—
реалка "	33	—	2	—	35	—	—	—
Витољ "	20	5	—	—	25	—	—	—
Ваљево	30	17	1	1	49	2	1	3
Велес	15	11	2	—	28	—	—	—
Велико Градиште	8	4	—	—	12	—	—	—
Врање	26	6	—	—	32	—	—	—
Гњилане	13	6	—	—	19	—	—	—
Горњи Милановац	17	8	3	—	28	—	—	—
Ђевђелија	9	2	1	—	12	—	—	—
Зајечар	18	7	—	—	25	—	—	—
Јагодина	6	6	—	—	12	—	—	—
Кавадар	11	—	3	—	14	—	—	—
Књажевац	11	1	—	—	12	—	—	—
Косовска Митровица	17	7	1	1	26	—	—	—
I мушка Крагујевац	20	—	—	—	20	1	—	1
II " "	7	8	—	—	15	1	—	1
женска "	—	30	—	—	30	—	—	—
Краљево	17	3	—	—	20	—	—	—
Крушевац	31	10	1	2	44	—	—	—
Куманово	25	13	—	—	38	—	—	—
Лесковац	11	4	—	—	15	—	—	—
Лозница	8	5	—	—	13	—	1	1
Неготин	22	—	—	—	22	—	—	—
мушка Ниш	44	—	—	—	44	—	—	—
женска "	—	56	—	—	56	—	—	—
Нови Пазар	11	3	—	—	14	—	—	—
Охрид	8	6	—	—	14	—	—	—
Параћин	14	2	—	—	16	—	—	—
Пирот	16	5	—	—	21	—	—	—
Пољаревац	14	13	—	—	27	1	—	1
Призрен	19	5	—	—	24	—	—	—
Пријенополе	9	1	—	1	11	6	—	6
Прилеп	21	2	—	—	23	—	—	—
Приштина	23	10	—	—	33	—	—	—
Прокупље	8	10	—	—	18	—	1	1
Свилајнац	6	—	1	—	7	—	—	—
Скопље	40	9	—	—	49	2	1	3
Смедерево	21	8	1	1	31	2	—	2
Ђурђија	10	4	—	—	14	—	—	—
Ужине	23	5	1	—	29	—	—	—
Чачак	13	14	—	—	27	—	—	—
Шабац	43	26	—	2	71	4	5	9
Штип	7	3	—	—	10	—	—	—
женска Београд	—	14	—	—	14	—	—	—
Паланка	10	4	—	—	14	—	—	—
Свега	905	560	32	14	—	19	9	—
Укупно	1465	—	46	—	1511	28	—	28
о/о	96,95	—	3,05	—	—	1,12	—	—

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

п о л о ж и л о и с п и т						о д б и ј е н о с а и с п и т а						о с л о б о ђ е н о у с м е н о г и с п и т а и з с р п . ј е з и к а		
одлично		врло добро		добро		Свега	на 1 годину		на 3 месеца		Свега	М.	Ж.	Свега
М.	Ж.	М.	Ж.	М.	Ж.		М.	Ж.	М.	Ж.				
—	—	6	6	2	2	16	2	1	3	2	8	1	3	4
—	2	1	6	1	3	13	—	—	—	—	—	—	1	1
—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	19	—	27	—	54	—	—	5	—	5	11	—	11
3	—	11	—	24	—	38	3	—	10	—	13	—	—	—
5	—	6	—	18	—	29	4	—	25	—	29	13	—	13
—	11	—	35	—	35	81	—	5	—	8	13	—	22	22
—	20	—	25	—	18	63	—	1	—	7	8	—	33	33
—	3	—	12	—	11	26	—	—	—	—	—	—	—	—
9	—	8	—	15	—	32	—	—	3	—	3	16	—	16
3	—	4	1	6	4	18	5	—	2	—	7	2	1	3
3	3	2	5	7	1	21	10	2	7	6	25	1	5	6
—	—	3	2	12	5	22	—	2	2	2	6	—	—	—
3	—	1	3	2	1	10	—	—	2	—	2	3	1	4
1	—	10	—	10	2	23	2	3	3	1	9	2	—	2
5	2	5	4	3	—	19	—	—	—	—	6	3	—	9
2	2	6	—	10	8	26	1	—	1	—	2	4	2	6
3	1	2	—	2	—	8	—	—	3	1	4	1	—	1
—	—	12	4	6	3	25	—	—	—	—	—	—	—	—
3	—	3	4	—	2	12	—	—	—	—	3	3	—	6
4	—	3	1	3	1	12	—	—	2	—	2	4	—	4
2	—	4	1	5	—	12	—	—	—	—	2	1	—	3
4	—	4	1	9	6	24	1	1	—	—	2	—	—	—
5	—	7	—	3	—	15	3	—	1	—	4	8	—	8
—	1	1	2	3	1	8	—	—	2	4	6	—	1	1
—	8	—	11	—	2	21	—	8	—	1	9	—	9	9
—	—	8	2	7	1	18	—	—	2	—	2	5	1	6
4	1	11	1	9	4	30	2	—	6	6	14	11	3	14
6	—	12	8	4	4	34	—	—	3	1	4	10	11	21
2	—	6	3	3	1	15	—	—	—	—	5	1	—	6
1	1	5	1	1	2	11	—	1	—	—	1	2	2	4
1	1	5	—	5	2	14	5	1	1	1	8	3	—	3
—	—	8	—	19	—	27	10	—	7	—	17	3	—	3
—	5	—	11	—	11	27	—	13	—	16	29	—	9	9
5	—	3	1	1	—	10	1	1	1	1	4	—	—	—
2	—	3	3	1	3	12	—	—	2	—	2	—	—	—
—	1	7	1	2	—	11	1	—	4	—	5	3	1	4
3	1	4	3	9	1	21	—	—	—	—	—	5	4	9
1	4	2	1	9	6	23	2	—	—	1	3	3	7	10
3	—	6	3	1	1	14	—	—	9	1	10	3	1	4
—	—	2	—	1	2	5	—	—	—	—	—	—	—	—
1	1	14	—	6	1	23	—	—	—	—	—	4	1	5
8	2	11	4	3	3	31	—	—	2	—	2	9	3	12
—	—	3	2	5	7	17	—	—	—	—	—	3	2	5
4	—	2	—	1	—	7	—	—	—	—	—	5	—	5
2	—	11	2	3	2	20	10	2	12	2	26	6	2	8
—	—	7	1	9	2	19	1	3	4	2	10	4	1	5
—	2	3	1	7	—	13	—	1	—	—	1	—	—	—
2	—	4	2	14	1	23	—	—	4	2	6	—	—	—
2	2	6	6	5	6	27	—	—	—	—	—	—	—	—
7	3	16	6	10	8	50	—	—	5	7	12	13	3	16
1	—	2	1	4	1	9	—	1	—	—	1	1	—	1
—	4	—	2	—	4	10	—	—	—	4	4	—	6	6
1	—	1	—	8	4	14	—	—	—	—	—	1	—	1
119	79	280	188	317	182		63	46	133	76		176	143	
198		468		499		1165	109		209		318	319		319
13,36		31,55		33,65		78,56	7,35		14,09		21,44	21,50		

ЦРНА ГОРА

	пријавило се за испит						одуस्ताо од испита			положило испит						одбијено са испита			ослобођено усменог испита из српског језика				
	редовних		при-ватних		Света		м.	ж.	Света	одлично		добро		Света	на 1 годину		на 3 месеца		м.	ж.	Света		
	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.				м.	ж.	м.	ж.		м.	ж.	м.	ж.					
	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.	Света	м.	ж.	м.	ж.	Света	м.	ж.	м.	ж.	Света	м.	ж.	Света	
Бераје	29	4	3	—	—	36	—	—	—	1	11	2	12	1	27	1	—	7	1	5	—	5	
Данилов Град	28	—	7	—	—	35	—	—	—	1	9	—	8	—	18	9	—	8	—	4	—	4	
Колашин	19	—	1	—	—	20	3	—	3	—	7	—	9	—	16	—	—	1	—	—	—	—	
Никшић	46	7	2	—	—	55	—	—	—	6	8	4	24	3	45	4	—	6	—	7	—	7	
Пећ	15	7	1	—	—	23	—	—	—	—	1	1	2	9	16	3	—	3	1	—	—	—	
Плевље	1	4	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	3	1	5	—	—	—	—	2	—	2	
Подгорица	57	4	5	—	—	66	2	—	2	3	15	—	23	2	43	10	—	9	2	—	—	27	
мушка Цегље	24	—	3	—	—	27	—	—	—	—	8	—	16	—	24	1	—	2	—	3	1	1	
женска „	—	8	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	2	—	8	—	—	—	—	—	—	—	
Света	219	34	22	—	—	—	5	—	—	11	1	59	13	102	16	28	—	36	4	—	—	44	3
Укупно	253	—	22	—	—	275	5	—	5	12	72	118	202	28	202	28	—	40	—	68	47	47	
%	92,—	—	8,—	—	—	—	1,81	—	—	4,44	26,66	43,70	74,80	10,38	74,80	10,38	—	14,81	—	25,19	17,40	17,40	

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

	пријавило се за испит	одустало од испита	ПОЛОЖИЛО ИСПИТ				ОДБИЈЕНО СА ИСПИТА			одложено полагања уследног испита из наставног језика
			одлично	врло добро	добро	Света	на једну годину	на три месеца	Света	
Србија	1511	28	198	468	499	1165	109	209	318	319
Црна Гора	275	5	12	72	118	202	28	40	68	47
Б. В. В.	274	21	119	233	262	614	21	68	89	116
Укупно	2510	54	329	773	879	1981	158	317	475	482
%	—	2,11	13,39	31,48	35,79	80,66	6,43	12,91	19,34	19,62

3. Испитни разред, по чл. 89. и 42. закона о средњим школама, и приватни

СРБИЈА

	разреди (чл. 41) у августу прошле године			по чл. 39			по чл. 42			у августу прошле године			у току школског рада (2. линија чл. 53)			у мају и јуну ове године		
	ПОСТАВАЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОСТАВАЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОСТАВАЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОСТАВАЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОСТАВАЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОСТАВАЛО	ПОЛОЖИЛО	ПОЛОЖИЛО
Алексинац	123	120	3				21	3	18	18	13	5	1	1	18	5	5	5
Аранђеловац	4									5	17	6	30	23	6	5	1	1
I мушка Београд	155	88	67	1	1	1	1	1	1	23	32	25	7	7	42	17	12	25
II "	173	140	33	4	3	1					71	50	21	1	26	14	12	39
III "	227	193	34				46	2	44	44	67	47	8	1	63	24	39	47
IV "	183	148	35								6	4	2	7	96	49	47	44
I женска "	159	110	49	7	4	3					15	13	2	6	26	22	4	9
II "	196	158	38	10	10	5	2	1	1	1	7	8	4	1	40	31	12	12
III "	191	135	56	6	7	4	1	1	1	1	10	7	3	19	24	12	12	12
Реалка "				11	7	4	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Витољ "	80	69	11	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	17	15	2	2
Ваљevo	205	142	63				3	2	1	1	1	1	1	1	16	10	6	6
Велес	54	45	9								3	2	1	2	8	1	7	7
Вел. Градинте	56	51	5								5	4	1	1	5	3	2	2
Врање	168	148	20								14	11	3	10	42	37	5	5
Ѓилане	7	5	2	4	2	2									8	1	3	3
Гор Милановац	102	75	27								5	2	1	7	5	4	4	4
Ђефелџија	12	12					1	1	1	1	5	2	1	1	5	1	4	1
Зајечар	138	116	22				1	1	1	1	3	1	3	1	5	4	1	1
Лагодина	149	133	16				1	1	1	1	12	11	1	3	36	26	10	10
Кавдар	8	8												1	7	6	1	1
Књажевац	64	45	19	5	5	5	5	5	5	2	2	2		6	6	5	1	1
Кос. Митровица	28	26	2								2	2		6	10	9	1	1
I мушка Крагујевац	227	199	28	4	3	1	1	1	1	1	6	5	1	6	9	3	6	6
II "	64	55	9	5	4	1	6	6	6	2	2	2		11	9	2	2	2
женска "	180	147	33	12	8	4	1	1	1	1	4	3	1	7	6	1	5	5
Краљево	31	31												5	9	8	1	1
Крушевац	248	224	24	3	3		18	1	17	17	12	2	10		8	3	3	3
Куманово	61	39	22				6	5	1	1	1	1	1		6	4	2	2
Лесковац	196	160	36	3	2	1	1	1	1	1	5	3	2	8	11	6	4	5
Лозница	77	64	13								1	1	1	3	8	5	3	3

	разредни (чл. 41) у августу прошле године			по чл. 39			по чл. 42			у августу прошле године			у току школског рада (2 алинея чл. 53)			у мају и јуну ове године		
	полагало	попустило	није	полагало	попустило	није	полагало	попустило	није	полагало	попустило	није	полагало	попустило	није	полагало	попустило	није
Неготин	112	108	9	-	-	-	3	2	1	11	5	6	1	1	-	4	2	3
мушка Нин	248	204	14	-	-	-	22	-	22	26	22	4	-	-	-	15	10	5
женска "	171	126	45	-	-	-	7	-	7	11	8	3	-	-	-	3	2	1
Нова Пазар	32	23	9	6	3	-	8	1	7	2	2	-	-	-	3	2	1	
Охрид	59	54	5	-	-	-	2	1	1	1	1	-	-	-	9	9	-	
Параћин	77	63	14	-	-	-	-	-	-	6	6	-	-	-	4	4	-	
Петровац	26	21	5	3	3	-	-	-	-	3	3	-	-	-	12	10	2	
Пирот	95	73	22	-	-	-	4	1	3	11	7	4	7	5	25	18	7	
Пожега	200	162	38	1	1	-	30	20	10	14	8	6	5	5	10	3	7	
Призрен	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5	1	
Припоље	5	5	0	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	3	2	1	
Прилеп	49	41	8	-	-	-	4	4	4	2	1	1	-	-	11	7	4	
Приштина	53	40	13	-	-	-	1	-	1	4	4	-	-	-	6	1	5	
Прокупље	89	48	41	-	-	-	2	-	2	11	8	3	-	-	2	1	1	
Ресав	68	54	14	-	-	-	4	1	3	15	11	4	3	3	7	3	4	
Свилајнац	210	181	29	5	5	-	7	1	6	16	11	5	1	1	9	5	4	
Скопље	121	109	12	3	2	-	-	-	-	14	11	3	11	11	46	21	25	
Смедерско	10	9	1	-	-	-	-	-	-	7	2	5	-	-	-	-	-	
Струмица	16	14	2	4	3	-	1	1	1	3	3	1	5	4	8	5	3	
Тетово	86	58	28	-	-	-	9	7	2	3	3	1	-	-	30	16	14	
Ђурђија	148	124	24	5	5	-	8	3	3	3	2	3	1	1	30	16	14	
Ужиче	225	216	9	3	1	-	-	-	-	3	3	-	-	-	11	4	7	
Чаџак	251	175	76	17	7	-	3	-	3	75	65	10	12	12	75	59	16	
Шабач	68	56	12	-	-	-	-	-	-	5	4	1	2	1	3	2	1	
Штит	14	13	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
женска приват. Београд	40	37	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Паланка	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Краљево " (V, VI и VII)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Гаџи "	11	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Свилајнац " (V и VI)	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Укупно	6055	4909	1146	127	85	42	236	54	182	586	421	165	175	131	44	886	543	343
%	81,07	18,93	-	66,93	33,07	-	22,88	77,12	-	71,84	28,16	-	74,86	25,14	-	61,28	38,72	-

ЦРНА ГОРА

	разредни (чл. 41) у			чл. 39.			чл. 42.			П Р И В А Т Н И								
	аугусту прошле			чл. 39.			чл. 42.			у аугусту прошле		у току школског рада		у мају и јуну ове				
	године			чл. 39.			чл. 42.			године		(2 данна чл. 53)		године				
	полагало	поживљено	није	полагало	поживљено	није	полагало	поживљено	није	полагало	поживљено	није	полагало	поживљено	није	полагало	поживљено	
Бар . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	3	6	
Беране . .	315	163	152	8	3	5	—	—	—	11	7	4	—	27	27	12	15	
Дан. Град	—	—	—	—	—	—	14	1	13	—	—	—	3	1	41	17	24	
Колашин .	125	99	26	91	60	31	7	1	6	7	6	1	—	13	6	7	7	
Никшић .	78	76	2	—	—	—	7	5	2	10	8	2	—	41	21	20	20	
Пећ . . .	59	44	15	3	—	3	—	—	—	5	4	1	4	12	3	9	9	
Плавље .	27	16	11	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	
Подгорица	120	68	52	1	—	1	40	7	33	34	34	20	6	44	44	20	24	
Улиць . .	17	16	1	—	—	—	2	2	—	6	6	—	5	10	7	3	3	
Мушка Цетиње .	144	131	13	—	—	—	31	7	21	25	24	1	—	37	10	27	27	
Укупно	885	613	272	103	63	40	101	23	78	119	89	30	18	234	99	135	135	
% . . .	—	69,26	30,74	—	61,66	38,84	—	22,77	77,23	—	74,79	25,21	—	61,11	38,89	—	42,30	57,70

*—

Б. Б. Б.

	П Р И В Л А Т И И																			
	разредни (чл. 41) у августу прошле године				по чл. 39.				у августу прошле године				у току школског рада (2. алинея чл. 53).				у мају и јуну ове године			
	ПОСТАЛО		ПОЗОЖЛО		ПОСТАЛО		ПОЗОЖЛО		ПОСТАЛО		ПОЗОЖЛО		ПОСТАЛО		ПОЗОЖЛО		ПОСТАЛО		ПОЗОЖЛО	
	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО	ПОСТАЛО	ПОЗОЖЛО
Бела Црква (српско одељење немачко одељење)	37	29	8	—	—	—	—	3	—	1	10	1	—	—	—	—	—	9	7	2
Вел. Бечкерек (српско одељење мађар. одељење)	4	103	2	—	—	—	—	1	—	—	3	3	—	—	—	—	—	11	5	6
Велика Кикинда	50	49	1	—	—	—	—	—	—	—	28	5	—	—	—	—	—	63	45	18
Вршац (српско одељење немачко одељење)	91	83	8	—	—	—	—	—	—	—	21	5	—	—	—	—	—	24	11	13
Мушка Нови Сад (српско одељење немачко одељење)	56	33	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	13	3
Мужина Нови Сад (мађар. одељење)	30	28	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	14	5
Женска Нови Сад (мађар. одељење)	101	92	9	1	1	—	—	9	8	1	18	6	—	—	—	—	—	54	44	10
Пачево, српско одељење	34	30	4	—	—	—	—	2	—	—	11	1	—	—	—	—	—	1	1	3
Петровац (чехословачка)	55	52	3	—	—	—	—	—	—	—	5	4	—	—	—	—	—	3	29	6
Сента (српско одељење мађарско одељење)	53	45	8	—	—	—	—	—	—	—	13	9	—	—	—	—	—	25	23	16
Сомбор (српско одељење мађарско одељење)	22	12	10	169	159	10	—	—	—	—	20	8	—	—	—	—	—	—	—	—
Србобран (српско одељење немачко одељење)	13	13	—	—	—	—	—	3	1	2	6	3	—	—	—	—	—	—	45	22
Суботица (српско одељење мађарско одељење)	18	44	12	1	1	—	—	—	—	—	9	3	—	—	—	—	—	1	19	13
Цомболов (српско одељење немачко одељење)	56	44	12	1	1	—	—	—	—	—	6	3	—	—	—	—	—	1	28	15
Укупно	30	22	8	—	—	—	—	—	—	—	14	2	—	—	—	—	—	—	35	27
Н. Врбас (српско одељење немачко одељење)	17	14	3	—	—	—	—	—	—	—	8	2	—	—	—	—	—	—	9	5
Србобран (српско одељење немачко одељење)	23	23	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	—
Србобран (српско одељење немачко одељење)	26	19	7	—	—	—	—	9	4	5	11	1	—	—	—	—	—	—	13	6
Суботица (српско одељење мађарско одељење)	80	66	14	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	23	16
Цомболов (српско одељење немачко одељење)	66	57	9	—	—	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	12	6
Укупно	34	33	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	2
Укупно	983	850	133	171	161	10	27	13	14	276	226	50	42	33	9	508	348	160	160	160
Укупно	86,47	13,53	—	94,15	5,85	—	48,14	51,86	—	81,88	18,12	—	78,57	21,43	—	68,50	31,50	—	—	—
Укупно	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

0/0

РЕКАПИТУЛАЦИЈА

	РЕКАПИТУЛАЦИЈА						П Р И В А Т Н И								
	разредни (чл. 41.) у августу прошле године		по чл. 39		по чл. 42		у августу прошле године		у току школ. рада (2. алинея чл. 53)		у мају и јуну ове године				
	полагало	није полагало	полагало	није полагало	полагало	није полагало	полагало	није полагало	полагало	није полагало	полагало	није полагало			
Србија	6055	4909	127	85	42	182	586	421	165	175	131	44	886	543	343
Црна Гора	885	613	103	63	40	78	119	89	30	18	11	7	234	99	35
Б. Б. Б.	983	850	171	161	10	14	276	226	50	42	33	9	508	348	160
Укупно	7923	6372	401	309	92	274	981	736	245	235	175	60	1628	990	638
% . . .	—	80,42	—	77,06	22,94	24,72	—	75,02	24,98	—	74,46	25,54	—	60,81	39,19

У екскурсији је учествовало 6 ученица, 20 ученика, директор, 3 наставника и 2 наставнице. Циљ је био: „уознавање једног дела нових крајева уједињене Отаџбине“, а правац: Параћин — Сталаћ — Крушевац — Краљево — Манастир Жича — Чачак — Ужице — Кремна — Вардиште — Сарајево — Груж — Дубровник — Ерцег-Нови — Манастир Савина — Котор — Ерцег-Нови — Сарајево — Брод — Београд — Параћин. Путовање је трајало од 13 до 29 априла. Излетници су донели „врло много утисака са овога дугога пута“ и стекли „доста новог знања, нарочито историјско-географскога“. Они су се „још једном уверили да је путовање најкориснија школа, или бар једна од најкориснијих“.

Седмодневну екскурсију су извршили наставници са ученицима реалке у Вршцу, од 3—10 јуна, ради упознавања отаџбине, у правцу Вршац — Нови Сад — Карловци — Београд — Вршац. Тродневне екскурсије су биле у овим школама: Алексинац, кроз Сићевачку Клисуру (геолошко-географска); II женска Београд, до Радужева (јестаственичко-географска); Врање, Манастир Св. Прохор Пчињски — Куманово — Врање (геолошко-географско-историјска); Крушевац, до Жиче и Овчарско-Кабларске Клисуре (географско-историјска); Куманово, Манастири Скопске Црне Горе (историјска); мушка Ниш, на Власину (јестаственичка); Улцињ, по Боки Которској; Србобран, Нови Сад — Раваница — Јазак — Беочин (ради упознавања земље); Суботица, Фрушка Гора.

Једнодневне и полудневне екскурсије имале су скоро све школе, али само по неке више пута. Овакви *излети* су вршени или у циљу телесног вежбања, или ради чисте забаве и проводње ученичке по чистом ваздуху и лепој околини, или, најзад, ради научног објашњења и проучавања каквог географског или јестаственичког појава који се налази у најближој околини школе.

Вредно је најпосле напоменути да су средње школе у нас почеле понова уводити у живот стари лепог обичаја изласка целе школе у најближу околину у најлепше годишње доба, о Ђурђеву-дне. *Ђурђевски уранак* је ове године извођен само у Србији и Црној Гори; извеле су га ове школе: Алексинац, Ваљево, Велес, Куманово, женска Ниш, Нови Пазар, Охрид, Призрен, Прокупље, Беране, Никшић, Подгорица, Улцињ и мушка на Цетињу.

Х. БАЧКЕ ДРУЖИНЕ

Бачке дружине по средњим школама у Србији почеле су се оснивати још шездесетих година прошлога века; у Црној Гори и у Бачкој, Банату и Барањи, оне су постале тек по ослобођењу. Оне у Србији су све до рата биле чисто литерарне и, по речима проф. Д-р Миливоја Павловића¹⁾, „нису биле средина која диже и васпитава и негује једну идеју. Оне су биле позорнице субјективних литерарних способности

¹⁾ Венац, св. 8, књ. VII, 1922, стр. 583.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

чланова. Сви они који су имали других способности, нису налазили ни-тересовања у раду тих дружина“. На дружинским састанцима су читани оригинални и преведени радови чланова, и то већином белетристички, и критике на њих; дружинске књижнице су пружале члановима лектуру, такође већином белетристичну. Међутим, запажено је да данас у ђачким дружинама све мање ђака узима учешћа и да их је све мање који се њима интересују. И оне су, као и све друго после рата, у знаку прео-бражаја, и оно што се отпочело непосредно пред рат, продужује се и данас, очевидно на корист самих дружина: поред чисто литерарних које већ постоје, оснивају се разна трезвењачка, лоптачка и у опште спортска, позоришна дилетантска друштва, у већини случајева као секције већ постојећих литерарних. Највећи број спортских и трезвењачких дружина које смо у овом годишњаку поменули, јесу секције литерарних дружина.

Ове школске године постојале су ове литерарне ђачке дружине (први број поред имена дружине показује годину њена оснивања; други, број чланова ове школске године):

Алексинац: Уједињење, 1914, 154.

Београд. I мушка гимназија: Нада, 1867, 105; II мушка: Караџић, 1893 као Гимназијалац, 98; III мушка Јавор?, 180; IV мушка: Скерлић, 6 септембра 1919, 55. Године 1921 дружина је издала *Алманах ђачко литерарне дружине Скерлић IV београдске гимназије*. I женска гимназија: Заједница, 1908, 129; II женска: Освит, чији записници постоје од 1912, 150 (дилетантска група ове дружине приказала је у београдском Народном позоришту Стеријине Родољупце); III женска: Алекса Шантић, април 1920, 120; реалка: Тежња, од пре рата (архива уништена), 90.

Бишољ: Ћирило и Методије, 11 маја 1914, 95. Поред јавних концерата и представа, сваке недеље од 2—4 по подне ђачки матинеи, на којима се пева, рецитије и игра.

Ваљево: Чика Љуба, 1907, обновљена 1922 године.

Велес: Ђачко литерарно-уметничко друштво Нада, септембар 1920, 148. Друштво има оркестар и певачки хор, с којима приређује концерте.

Велико Градиште: Југославија, 15 април 1920, 125. Дружина приредила позоришни матине са Кочићевим *Јазавцем пред судом* и сликом у 1 чину *Први корак* од Н. Саловјева.

Врање: Ђачка Штедионица, 1891, са задатком да помаже сиромашне ученике, претворена је идуће године у Заштиту, друштво за умно и материјално усавршавање својих чланова. Обновљена 1920, 174. Секција Бора Станковић учествује са позоришним комадима на концертима.

Горњи Милановац: Будућност, 1920, 36.

Зајечар: Напредак, 1889, 300.

- Јагодина*: Омладинац, школске 1906—7 год., 122.
- Књажевац*: Слобода, октобра 1920, 135.
- Крагујевац*: I мушка: Подмладак, 1868, 99.
- Краљево* (четворазредна државна): Жича, јануара 1922. Приватна гимназија (V, VI и VII разред) има дружину Св. Сава, 15 новембра 1921, 41.
- Крушевац*: Напредак, 1884.
- Куманово*: Његош, септембра 1920.
- Лесковац*: Истрајност, основана пре рата; школске 1913—14 године променила име у Светислав Вуловић, 69.
- Лозница*: Освит, 1919, 100.
- Негошин*: Јакшић, 1903, обновљена 1920, 121.
- Ниш*: мушка: Његош, од 1887—1899, када је променила име у Српска Узданица, да би се доцније вратила понова на старо име, 156; женска: Стеван Сремац, 13 марта 1921, 120.
- Нови Пазар*: Рас, 5 фебруара 1922.
- Охрид*: Св. Климент, 16 јануара 1921, 90. Концерти са позоришним коадима.
- Параћин*: Напредак, 1922.
- Пирош*: Искра, 1894, 200. Концерти у Цариброду и Пироту са позоришним представама.
- Пожаревац*: Развитак, 1890, 160. Концерти и позоришни комади.
- Призрен*: Напредак, маја 1919, 104. Концерти тамбурашког одсека.
- Прилеп*: Доситеј Обрадовић, почетком школске 1921—22 год., 52.
- Приштина*: Косово, 6 новембра 1920, 150. Секције позоришна, ногометна и оркестар.
- Прокуље*: Доситије Обрадовић, 1911, 180.
- Свилајнац*: Зора, 15 септембра 1912, 50 (чланови ученици IV разреда државне и V и VI разреда приватне гимназије).
- Скопље*: Дојчин, основана пре ослободилачког рата у Солуну, у време кад је тамо била српска гимназија за време турске управе. 1919 обновљена у Скопљу, 167. Позоришне представе.
- Смедерево*: Давидовић (по Димитрију Давидовићу, књижевнику и просветном раднику, сахрањену у Смедереву), 1913, 100.
- Ђурија*: Јакшић, 1920, 105. Позоришни комади.
- Ужице*: Напредак, 15 марта 1891, 290.
- Чачак*: Рајић (по Танаску Рајићу, који је бранио Чачак), основана 1890, радила до 1914. Обновљена 1919, 150. Од 1920 издаје часопис *Омладински весник*, који излази у месечним свескама.
- Шабац*: Поука, из осамдесетих година прошлога века, 150.
- Штип*: Напредак, од почетка школске 1919—20 год., 89.

Беране: Његош.

Никшић: Будућност, 25 децембра 1920, 83. Позоришни комади.

Пећ: Јакшић, 6 априла 1920, 53.

Подгорица: Његош, 1919, 117 (секције музичка, спортска). Позоришни комади.

Цетиње: мушка, Скерлић, 20 маја 1919, 305.

Бела Црква: Развитак, 29 септембра 1920, 40. Позоришне игре и томболе.

Велики Бечкерек: Братство, децембар 1920, 90. Позоришни комади.

Велика Кикинда: Доситеј, 2 фебруара 1921, 83.

Вршац: Скерлић, 1919, 303.

Нови Сад: мушка, Напредак, 1919, 100; женска, Књижевно друштво ученица Државне Женске Гимназије, 1 фебруара 1920, 240. Села.

Панчево: Змај Јован Јовановић, 30 априла 1919, 150. Села.

Сомбор: Скерлић.

Џомбољ: одељење са српским наставним језиком, Ђура Јакшић, 4 априла 1921, 44; одељење са немачким наставним језиком, Lepa u-Verband (по банатском, немачком песнику из 19 века), 146.

(Наставиће се)

МИЛАН К. ПЕТКОВИЋ

ВАСПИТАЊЕ И РУЧНИ РАД

(Крај)

Бранећи досадашње наставне методе, њихове присталице често износе мишљење да те методе најбоље негују и развијају памћење. И збиља, данашња „књишка“ школа се највише ослања на памћење. Али како се у њој предају распарчани, лишени унутрашње везе предмети, па се при том губи из вида унутрашња зависност међу њима, — то о правилном, разумном неговању памћења не може бити ни говора. Баш на против: услед обичне злоупотребе њиме, памћење не оправдава наде које се на њега полагају.

И стога су се школски радници увек старали да пронађу ма какво поуздано средство за неговање доброг памћења.

Да бисмо се сачували од погрешака, морамо себи ставити питање: какви су то услови при којима се оделите представе, а исто тако и групе састављене из низа представа, пошто су отишле из прага свести, опет враћају у неизмењеном виду?

Ево тих услова:

Известан ступањ напегнутости и ритма душевне делатности, узете у целом, известан ступањ силе датог психичког акта, који (ступањ) за-

виси од особина објекта; извесна количина понављања тих душевних процеса; изванредан ступањ присутне свежине, како духовне, тако и телесне; утицај физичке и психичке предрасположености и њом изазиваног расположења; количина оних ранијих представа, помоћу којих се нове представе перципију, — све то утиче на ток и на својство памћења, тј. способности поновног стварања непромењених представа.

Да у чему другом, ако не у раду, ако не у ручном раду, може савремена дидактика наћи поуздано и свеобухватајуће средство које би давало могућност да се добије најповољнији утицај свих тих чинилаца на развитак памћења?

Благодарећи образовању, заснованом на начелу производног рада, ми добијамо могућност да свој наставнички рад далеко боље подешавамо према индивидуалним особинама ученикове психичке организације. Учинити да предмет наставе буде очигледан, није тако лако као што обично мисле. За усвајање и за унутрашњу прераду није довољан само вид. Ко прима већином помоћу вида, тај неће бити кадар подједнако успешно примати слушне, опипљиве и покретне представе. Преовлађивање овог или оног начина аперцепирања представе показује индивидуалне особине наше деце.

Од памћења, тј. од способности репродукције непромењених представа, пређимо сад ка уобразиљи, тј. ка способности репродукције представа у измењеном, прерађеном виду.

Уобразиља има огроман значај за образовање ума. Гете је назива „припремно школом мишљења“.

Одсуство уобразиље води ка ограничениости. На против, богатство духовног живота и здравље ума обусловљавају се оном лакоћом са којом се у нашој свести врши измена и прерада представа помоћу уобразиље. Отуд постаје јасан онај пресудни значај који има за дете изобиље или оскудица животних утисака, њихова једноликост или разноврсност, а тако исто и то у колико су јасне, одређене и у ред доведене представе које је оно стекло. Исто онако као што за тело није свеједно какве су и колике су оне хранљиве материје које се уносе у организам, тако и за уобразиљу није свеједно какве су оне представе и спојеви низа представа којима се она храни: ако тих ликова има мало и ако су бледи, онда ће и уобразиља бити оскудна и бледа, — и обратно.

Школска деца обично пате од оскудице уобразиље. Ње у њих или никако нема, или им је она врло слабо развијена. То се показује најлепше за време игре или таквих занимања која захтевају слободно посматрање, као што је нпр. цртање.

А зашто је тако слаба уобразиља школске деце? Слаба је стога што им недостају два главна услова за ту делатност, а наиме: готов капитал представа, и способност да стварају разноврсне комбинације тих

представа. Ако нема довољно посматрањем стеченог материјала — богате залихе чулно живих слика, разговетних, јасних, интензивних, — онда неће бити ни творачког слободног располагања са скупљеним материјалом, неће бити покретности, ни умне свежине.

А да бисмо постигли успеха у том погледу, учитељи треба да обрате пажњу: 1) на то да се стиче залиха представа, и 2) на то да се те представе подвргавају унутрашњој преради.

Ту се наша обична настава, која се састоји из самих речи, показује као немоћна, и једино подесна настава може бити само таква која би се ослањала на изоштрено гледање, пипање, — једном речју, на јасну аперцепцију, посредством спољашњих чулних органа, а која би при том давала ученицима доста простора и побуда за слободно самостално посматрање и мишљење.

И баш таква је настава помоћу ручног рада, стављена у везу са другим струкама предметне наставе, — у својству примењене струке.

У данашње време ученике уче вештини изражавања помоћу специјалних говорних вежбања, потпуно растављених и одвојених од остале наставе, и често лишених сваке садржине, сваког смисла.

Показује се да је тај начин лажан, и то баш стога што је реч одвојена од ствари.

Какав је узрок томе што деца која се уче тако рђаво говоре, па чак никако и не умеју да се колико-толико добро изражавају?

Узрок је већим делом тај што деца немају шта да кажу, што имају мало мисли. Њихов говор је неуглађен и немоћан стога што су она с муком стицала своје представе, што не умеју њима разумно да рукују, и што им, најзад, неки пут недостаје и подесних речи за изражавање мисли.

То сиромаштво у речима, њина незграпност и немоћ, потиче директно из оне одвојености речи од очигледне аперцепције, из оног пустих избацивања речи од ког нас је хтео да сачува још Песталоци; из оног вербализма, који је од увек био највећи школски грех и који данас царује на све стране — у свима школама.

Право неговање, развијање говора, можемо за нашу децу очекивати само од стварне, тако рећи „предметске“ наставе. „Дајте ствари, што више ствари, — довикује нам Русо, — наше брбљавачко васпитање ништа не ствара, осим брбљавце!“

Свако дете осећа природну потребу да са речима које употребљава, спаја ма какав смисао, и да састави себи какву било представу о ономе што чује. И ако је учитељев говор лишен садржаја, онда се не треба чудити што се у глави ученика образују несмислене и нескладне представе.

Ошуд се за сваког педагога рађа правило: прво ствар, па тек после реч.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Критериум говорно-правилног, тачног изражавања, лежи увек у подударности и хармонији речи са делом — са предметом, са стварју, са садржином мисли.

Реч је мишљење, а материална страна мишљења састоји се у очигледним перцепцијама, представама и појмовима који служе као средства мишљења.

Образовање појмова, судова и закључака налази се у зависности од ступња тачности, јасности, живости и поузданости представа. Ако настава буде поправљала те особине представа, онда ће ученик „проговорити“, и проговориће одлично, јер, као што се каже, од пуноће срца уста говоре.

Противни случај, — а на име тај кад наши ученици, премда располажу живим представама, не умеју да им даду одговарајућу говорну љуску — такав случај се далеко ређе налази.

Еле, који пут најсигурније приводи ка стицању вештине изражавања?

Опет пут стварног васпитавања, заснованог на начелу производног рада.

Јер ћете само тада бити у праву да очекујете од својих ученика извесну вештину у свезивању и говорној репродукцији појмова, кад се у њих већ буде образовала довољна залиха предметних утисака, аперципованих посредством многостраног, дуготрајног и делатног рада.

Дакле, ако посредством физичког и производног рада створимо залиху појмова који одговарају изучаваним предметним знањима, онда ће непосредна последица тога бити то да ће наши ученици већ и сами собом показати вештину да прекрасно изражавају своје мисли.

Производни рад ће лако довести до образовања таквих појмова које би иначе детету, још нејаком за мишљење, тешко било себи саставити.

Производан рад ће на најочигледнији, на најпоузданији начин урезати у дететовом уму, слуху и језику, сву пуноћу и разноликост потребних му речи и говорних обрта.

Дакле, прво нека раде, па тек после нека говоре. Ако се будемо држали тога правила, реч наших васпитника ће престати бити незграпна и немоћна, њихови изрази већ неће само клизити по површини, него ће потицати из саме суштине ствари, што ће опет, од своје стране, благотворно утицати на стицање вештине и виртуозности у изражавању.

На тај начин ће бити у добитку и разумевање самог рада, и техничка обрада језика.

Ми се у том погледу потпуно придружујемо овим речима Дерфелдовим: „Онај који васпитава децу ручним радом, тај им њиме даје у руке и најбоље средство за развитак њиховог говора“.

Вештина писменог изражавања храни се из исте залихе која је потребна за васпитавање вештине усменог изражавања. Од већег или

мањег богатства материјалних представа, зависи и већа или мања слобода и лепота писменог говора.

Ми мислимо да је настава, заснована на ручном раду, најспособнија да то потпомогне и оствари.

Пошто таква настава (која се ослања на ручни рад) продира у саму суштину ствари, у његову праву природу, то она заједно с тим васпитава и истинитост и искреност, те ће се деца, кад добију такво васпитање, клонити празне фразе, — она ће се старати да, макар и обичним и простим речима, увек изражавају саму језгру ствари, да приђу право ка самој језгри своје мисли, и да се испуне одвратношћу према свакој празној бујици од речи и према магловитом лутању „црквом око крста“.

У броју недостатака данашње наставе треба да урачунамо и то што она не само да не доприноси образовању јединства свести, него га не престано још ремети, — прво својим наглим и невезаним скакањем од предмета наставе ка другом, које скакање ствара међусобно невезане групе представа, и друго, неразумним кљукањем ученичких глава свакојаким шљамом.

И стога морамо радосно поздравити и прихватити радну наставу, као најбоље и најпоузданије средство за развитак мишљења које има целине и свезе. Јер рад, с једне стране, сам разјашњава познавање оних предмета на које је упућен, а с друге стране, он напредује, одмиче и у потпуној мери исказује сву своју васпитну силу, у толико у колико се он ослања на изучавање примењених струка знања.

Од оног доба од како је васпитавање и образовање почело заимати умове, показало се да успех на том пољу зависи од јачине пажње која падне у део *оригиналним индивидуалним особинама васпитаниковим*.

Радно васпитање је на најбољи начин подешено за *културу индивидуализма*.

Ми мислимо да ће право на индивидуалност, право на слободан развитак урођених особина, дарова и наклоности, бити најбоље зајемчено помоћу наставе на темељу производног ручног рада.

Васпитавање, засновано на производном раду, доноси корист не само развитуку ума, него је оно потребно и за изградњу воље и карактера.

Савремена опште уобичајена система или не обраћа пажњу на ту страну васпитавања човека, или је забашурује. Темељну измену на боље у том погледу можемо очекивати само у том случају ако производан рад буде стављен у темељ васпитавању.

Песталоци вели: „Сваким даном учитељу нашем је бивало све јасније да је вредноћа и рад, физичка производна делатност, за човечји род доиста свето и вечно средство за сједињење свих његових разноврсних сила у једну целину — у силу човечности“.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ако се досад васпитавање и користило разним врстама мишићне делатности, као покретним играма, спортом, гимнастиком, оно је при том имало у виду искључиво очвршћавање и развитак мишића, а није знало да се тиме усавршују и мишићима одговарајући мождани центри, те да *на тај начин физичке силе благотворно ушичу и на развишак интелекта.*

Овде онде, у школским радионицама, у понеким школама, ручни рад је уведен као самостална грана наставе, и тамо где је то био случај, показала се сама собом преимућства радног васпитавања. Међутим истински, најглавнији значај ручног рада, као темеља духовног развитка, превиђају његове присталице.

Премда се савремена школа хвали очигледношћу наставе и захтева очигледност у предавању сваког предмета, као неопходну подлогу знања, ми ипак врло често видимо да оне представе и појмови које би савремени учитељ хтео да унесе у свест својих ученика — да те представе не приањају за ученика, нити могу прионути, стога што се данашњи учитељ вара, уображавајући да се његов ученик састоји само из — главе.

Присталице искључиво говорне наставе, које међутим ипак признају потребу слушне и видне очигледности, ако хоће да су доследни, морају признати, осим тога, потребу васпитавања и других апарата: пипајућег, кретајућег и одговарајућих им осећаја, као допуну очигледног метода, као средство да се усаврши очигледност која сачињава подлогу сваког учења.

Затим, данашња наставна практика се и сама ослања на помоћно средство репродукције (*Darstellen*).

Говорна репродукција, кад ученик у кратким речима резимира садржај наставе, стално се практикује у школама као изванредан, одређени ступањ обраде наставног градива у свим струкама наставе. Ми чак видимо да се у неким случајевима примењује цртање као средство репродукције. При том се губи из вида да тим обома облицима репродукције недостаје оно у чем се баш и састоји конкретност, иначе говорећи, стварност, предметност.

Јер и једно и друго — и говорна репродукција и репродукција помоћу цртања — претпоставља извесну чисто апстрактну делатност мисли, тако да ми немамо права називати такву репродукцију остварењем начела очигледности које достиже до самог „начеловог“ корена, то јест: остварењем очигледности творачке, покрећуће.

До тог истог убеђења морамо доћи и ако погледамо како ученици недовољно остварују тај задатак — и помоћу речи, и помоћу цртежа.

На крају ће нас можда читалац запитати: да ли се све то да и остварити? Има ли школа довољно времена за такво „делање“? Вреди ли губити време на то? Да не стоје пред школом какви важнији задатци?

На то ћу одговорити да је, по мом мишљењу, такво „губљење времена“ у самој ствари само добитак времена, благодарећи великој *економији сила*. Чим се, према количини интензивности тог „делања“, почну

рађати такве представе које би се иначе морале у децу уносити путем мучно-досадног *бубања* (ово је баш оно право губљење времена и снаге — и ученикове и учитељеве!); и чим се ускоро сразмерно са тим „делањем“ почну исправљати погрешне представе и појмови чија би исправка иначе захтевала од ученика дуготрајно напрезање мисли која се ослобађа од заблуда; чим се ускоро, благодарећи том производном стварању, почну утврђивате такве представе које би се иначе, услед своје незнатне јасноће, ускоро нашле испод прага свести, — онда све то не само да није траћење времена, него, на против, добијање времена, и није траћење сила, него скупљање и економија сила.

(Превео Ј. Максимовић)

ЕДУАРД ШУЛЦЕ

НЕМАЧКЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Свима онима који су, од пре четири године, живели у Алзас-Лорену и у Ренанији, пале су у очи размере, распоред, опрема немачких школа. Наши јучерашњи непријатељи показали су се мајсторима у вештини рушења; код своје куће, они су се показали мајстори у вештини грађења. Они су искористили своје бављење код нас да однесу материјал и машине. Ми се нећемо угледати на њих, али ћемо моћи да се надахнемо њиховим узорима.

Али, пре свега, нека ме нико не сматра за обожаваца свега што је немачко. Германофилски занос, више или мање јаван, био је једна врста радо виђеног снобизма у извесним срединама, пре рата, можда као реакција на заслепљен шовинизам; али је и наш темпераменат такав да критикујемо себе преко мере и да хвалимо све што је туђе.

Не падајући у те претераности, треба признати Немцима велике недостатке, или, ако се хоће, велике разлике са нама, и стварне врлине, које су њихова снага и којима су они с правом горди.

Међу тим добрим особинама, жеља за удобним, пространим, дефицитивним, „колосалним“; воља да се све ради на велико, предвиђајући могућну и жељену експансију; уважање које се указује знању, и према томе и настави у свима њеним видовима и на свима њеним степенима, — све то их је навело да зидају школске зграде снабдевене свим удобностима.

Немачка, од краја XIX века, занета својим ванредним демографичким и економским развићем, поносита на своју снагу, богата капиталом и амбицијом, зидала је на све стране нове грађевине, и школе су биле предмет специјалне пажње. Општине, школске власти, архитекте, удру-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

живали су своја средства, своје директиве, своје напоре, да покушају достићи савршенство.

У центру старих вароши пуних историјских успомена, као што су Вормс, Мајнц, Франкфурт, Келн, већ постојеће школе могле су само да буду увећане или покатакд президане, али у новим квартовима ових вароши, или нарочито у новим индустријским средиштима, као што су, на пример, Лудвиксхафен или Диселдорф, подигнути су и удешени нови заводи према најмодернијим схватањима.

Да бисмо лакше груписали наша посматрања, ми ћемо испитати наизменце, у овим школама, место, унутрашњи распоред и материјал.

М Е С Т О

Ваздух, светлост и тишина, такве су потребе школе, нарочито градске школе. Отуда општине бирају на земљишту у предграђу, подељеном у напред трасом улица, какав велики празан простор између четири улице, или половину таквог простора, који излази на тај начин на три улице. Најрадије се такав простор одређује уз какав пројектован јаван парк. Увек су школе подигнуте дуж мирних улица, на сто или двеста метара од главне улице којом пролази трамвај, довољно близу да се може њиме згодно послужити, и довољно далеко да се не буде узнемирен хуком непрекидне циркулације. Ако терен мора неизбежно да оивичава такву важну артерију, пуну покрета и ларме, зграде су увучене, остављајући напред врт или двориште.

На том терену, врло пространом, архитект распоређује зграде тако да избегне затворена дворишта без ваздуха и учионице без сунца. Дворишта су отворена бар са две стране; ако два суседна дворишта треба да буду растављена, она су растављена малим зидом решеткасто распоређених циџаља, не вишим од два метра.

Врло често, спољни зидови су одвојени од улице лејом три-четири метра широком, засађеном травом, цвећем и шибљем: малим јелама, јоргованима, магнолијама; прашина са улице улази тако мање кроз отворене прозоре, и, у пролеће, у разреде продире мирис мајског зеленила.

У ултра-модерним школама, од којих су неке остале недовршене 1914, разреде су груписани по три или четири, у одвојеним павиљонима различитих конструкција, утонулим у зеленило. Рекло би се да је човек наишао на село усред вароши. То схватање, идеално, али скупо, примењено такође на болнице и касарне, сусреће се у осталом ретко.

У неколико скоро саграђених школа, врата се налазе на једном од углова зграде; на тај начин, деца се одмах растуре у четири различита правца. Уз то, та врата су често увучена, да би се тако проширило троаор, добило простора и избегао неред при изласку.

Кад директор станује у згради, он има павиљон, окружен баштицом, у једном углу дворишта, са засебним изласком на улицу.

У
Н
И
В
Е
Г
Р
З
И
Н
Т
Е
К
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНУТРАШЊИ РАСПОРЕД

Исто тако као што је земљиште велико, и локали су предвиђени пространи и многобројни. Разреди који тренутно остају празни, не сматрају се као расипање, већ као предострожност с обзиром на могуће увећање становништва. Ти разреди су тако многобројни да су у Мајнцу француска одељења за војску и наставу заузела три школе, које представљају око стотину различитих сала, и немачка школска деца су могла лако наћи места у другим школским локалимa.

Школа је овде читав један организам, и различити спратови су у главном искоришћени овако :

У подземљу, подрум за угаљ, пећ за централно грејање топлом водом која струји свуда, и сала с душевима. У тој сали има свуда по четрдесет до педесет кабина, направљених од преграда од емаљисаних цигли, високих један метар, које је лако надгледати. Вода се дели свима кабинама уједанпут, једном једитом ручицом. У подземљу је још кујна и трпезарија за децу која у подне обедују у школи.

У приземљу, које је увек уздигнуто, налазе се, поред неколико разреда, канцеларија управникова, собе за учитеље, библиотека, соба за седнице, гимнастичке дворане.

Често су гимнастичке дворане прикључене уз приземље, са стране где је ходник, и њихов кров у облику терасе стоји у вези с ходником првог спрата.

Широке камене степенице, ходници широки 2 м. 50 до 3 м., служе за разреде на другом, трећем, каткада и четвртом спрату.

На највишем спрату, најбоље осветљеном, каткада покривеном стаклом с читаве једне стране, налазе се сале за цртање и певање. Ја сам видео једну учионицу за певање начињену од повише широких степени од два до три метра, као какве степенице с благим дизањем. Наставник, на естради, види све певаче; с десне стране од њега је клавир, с леве стране орман за ноте; ни клупа, ни столица; деца увек певају стојећи.

Грејање се врши радиаторима. Ложач пролази сваког сата кроз ходнике и удешава температуру сваког разреда. На сваком одморишту на степеницама налази се чесма и лавор од емаљисаног ливеног гвожђа. У дворишту, један велики кружни басен је испуњен водом (чесмом која тече или једним малим водоскоком у средини); он има 1 м. 50 у пречнику и налази се на 80 см. или 1 м. од земље: десеторо-дванаесторо деце могу заједно да перу ту руке.

Нужници су у једној издвојеној одаји, са зидовима цементованим, као и под, докле год се може дохватити руком, и у горњем делу окреченим. Цементовано земљиште је избушено рупама за шоље од фајанса. Покретне преграде од лакованог дрвета деле нужнике, и одвојене су од земље, при дну, гвозденим подупирачима високим од 10 до 16 санти-

метара, тако да сваког вечера вода цури свуда, свом ширином одаје, спирајући сву нечистоћу.

Све те ствари нису нове за Француску, али док су то код нас само покушаји, пажљиво заведени у извесним новим грађевинама, овде су то обичне, текуће ствари, које се свуда сусрећу.

Што се тиче нових школа на селу, то су дивне виле у цвећу.

ШКОЛСКИ МАТЕРИАЛ

Школски материал, као у опште канцеларијски материал, чини једну релативно важну грану немачке индустрије.

Специјалне фабрике шаљу, кад им се затражи, каталоге, који су праве енциклопедије примењене педагогије. Споменимо само катедре, ормане за књиге, табле од шкриљца на покретним подупирачима, ормане за слике, ормане за школски музеј, научне, историјске, географске слике, које се налазе у свима школама. Општински новац је дарезљиво даван за опрему школе.

На школским клупама је видно забележена нумера серије и границе стаса за које оне могу послужити. Тако, III—120—130 значи клупу типа III направљену за ученике од 1 м. 20 до 1 м. 30.

Уз то, поред врата у разреду нацртана је на зиду једна вертикална линија која полази од земље и која је обележена сантиметрима до 1 м. 60. Чим дође који нови ђак, њега одмах измере и наместе у клупу типа који одговара његовој стасу.

Нама ће то изгледати претерано, али се овде извршује сваки пропис, јер је лекар-инспектор суверен.

Готово свуда, клупе су са два места, са засебним седиштем за сваког ученика, које се диже уз наслон чим се ученик дигне. Да се не би дизала ларма од седишта или наслона за руке, ту су затомљачи од филца или каучука.

Врло просте „згоде“ показују свуда исту бригу за хигијену и удобност. У извесним предсобљима, на пример, чивилуци стоје на кукама од 15 до 20 см. дужине, да би се избегао додир између зида и одела. С друге стране, они могу лако да се помичу и утврђују на различите висине, према добу деце која треба да се служе њима.

Та пажња да све буде савршено прилагођено, огледа се и у личном материјалу ученика. За сваки разред постоји листа предмета одређеног и обавезног типа. Сасвим мала деца долазе са својим таблицама о које су концима прикачени влажни сунђери и сува крпа. Затим купују, доцније, свеске, разноврсно ишпартане.

Код сваког продавца хартије, у близини школе, видеће се у излогу десет-дванаест типова свески, наличних по корицама, формату и дебљини, али ишпартаних за различите циљеве: просте линије за крупне, средње и ситне рукописе; квадратне линије за рачун; стране ишпартане

само до пола за геометрију, док је бела половина остављена за фигуре; свеске за географске карте од нишпартане хартије; свеске за стенографију; свеске шпартане на квадратне милиметре за цртеже и учење алгебарских функција, итд.

Не заборавимо ни ђачки бележник, који је обавезан за сваког ђака, и који је удешен тако да се у њега бележи распоред часова и, за сваки дан, задаци, лекције и белешке.

Локали и материјал прилагођени савршено школским потребама, врло строга дисциплина, атмосфера поштовања за школу и њене наставнике, фабриканти и трговци жељни да створе све што може олакшати школски рад — све то ствара средину пуну подстрека за рад.

Али немачка школа није идеална школа, и ових неколико напомена желе само да даду идеју о томе шта би могла да буде једна зграда посвећена настави, када би власти, школско особље и гомила заинтересованих — то јест све породице — то доиста хтели.

(Превод с француског)

АЛФРЕД МИЈЕ

КРОЗ СТРАНЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВЕ

ЗА ПРИВЛАЧНУ ШКОЛУ

Није довољно да зидови у разреду буду брижљиво окречени, да под буде чист, да намештај буде без прашине: разред треба да буде и примамљив. Ми се често тужимо да деца не долазе радо у школу: привуцимо их, примивши их у пријатну и насмејану собу.

Декорација разреда — пише тим поводом француски учитељски лист *Опшири приручник основне наставе* (Manuel général de l'instruction primaire) — има далеко већу важност но што многи мисле.

Доприносећи томе да омили школу, она образује дух дететов, навикава га да живи у средини развеселеној лепим стварима.

Кад се врати кући, дете ће пренети у свој стан навике које му буде сугерисало бављење у украшеном разреду; оно ће желети и у својој соби мање голе зидове, оно ће подржавати оно што буде видело да ради учитељ, и ми ћемо допринети тако да се преко детета развије естетичко осећање у породици.

Али како треба украсити разред?

Треба пре свега одлучно избацити из њега све оно што сад закрчује зидове у већини школа. Стародревне исцепане карте, отрцане слике метарског система, историјске слике, слике за моралну наставу, ужасне слике за анти-алкохоличну наставу, сваковрсне старудије: нека

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

сва та прашина, нека све те гнусобе, нека сва та гнезда микроба ишчезну дефинитивно са зидова ваших разреда.

Увите ваше зидне карте, сакрите све остало на дно ормана, пошто најпре брижљиво отресете прашину; извадите тај материјал само кад вам буде потребан да допуните или илуструјете своју наставу, и сетите се да закрчена учионица није декорисана учионица.

Боље су и голи, али чисти зидови, но зидови покривени прашљивим картама или сликама, или оним сликама претераних боја које представљају физичку беду алкохоличара или његова порода. Го зид је тужан, али није одвратан.

Како је, међутим, лако избацити сву ту беду! Неколико лепих слика, добро изабраних и пријатно распоређених, које ће се заменити другима кад буду доста дуго стајале пред очима ученика; ако нема слика, просте поштанске карте које представљају живописне положаје, славне споменике, поштанске карте које ће, у осталој, моћи бити искоришћене за наставу. А затим цвеће, много цвећа, а зими, кад је цвеће ретко, зеленило: неколико простих јелових грана које ће се обновити пре но што пожуте и сасуше се од прашине и времена.

И на тај начин учионица ће се ослободити своје суморне и одвратне строгости.

Али није учитељева дужност да декорише свој разред. Његова улога треба да буде да управља и организује.

Он треба да ученицима улије љубав спрам пријатне куће. Ако он то буде хтео, деца ће се такмичити у ревности да украсе учионицу у којој ће радити у радости, бацајући покатак поглед на цвеће које су сама узабрала, на лепе слике које су сама поклонила својој малој школској заједници. Учитељ ће имати само да дисциплинише ту ревност, да бира; и, показујући малим дародавцима шта је, у стварима које они доносе, заиста лепо и заслужује да буде изложено, он ће образовати укус својих ученика и вршиће одличан педагошки посао.

ПЕДАГОГИЈА Г. КЕРШЕНШТАЈНЕРА

Чланак Г. Д-ра Војислава Младеновића *Педагошки погледи Ђорђа Кершенштајнера* (*Просветни Гласник*, март-април, мај-јун, јул-август 1922) упознао је опширно наше читаоце с педагогијом славног минхенског реформатора; на овоме месту, ми хоћемо да изложимо његове идеје у једном врло кратком резимеу, према студији француског педагога Роже Кузинеа, публикованој у *Школи и Животу* (*l'Ecole et la Vie*).

Георг Кершенштајнер био је директор јавних школа у Минхену када је, у почетку 1900, Академија у Ерфурту ставила на конкурс следеће питање: „Какво грађанско васпитање се може дати дечацима од њиховог изласка из школе (14 година) до њиховог ступања у карну (20 година)?“ Да би одговорио на ово питање, немачки педагог

је написао једну од својих најславних књига: *Грађанско васпитање немачке омладине (Staatsbürgerliche Erziehung der deutschen Jugend)*. У исто време, он је организовао минхенске школе сходно својим педагошким теоријама, изложеним у његовим делима, нарочито у књизи коју смо горе цитирали, и у књизи *Begriff der Arbeitsschule*. Кершенштајнер је дао сâм добар резиме свог система под насловом *Васпитање за оштрабину*.

Питање Академије у Ерфурту служило је само да допусти Кершенштајнеру да систематише своје идеје и да их прецизира; његова полазна тачка је морална и социална. Што он хоће, то је да образује грађане који ће бити корисни држави и који ће јој послужити с добром вољом и интелигентно. „Модерна држава, каже он, постиже свој циљ што је могуће брже дајући сваком од својих чланова васпитање које ће га оспособити да разуме у главном функције државе, тако да може и хоће да испуни што може боље своје место у социалној организацији.“ За то, очигледно, не може бити довољна ни настава, нити чак васпитање духа. Треба, осим тога, образовати карактере. (Кершенштајнер је написао једну књигу о образовању карактера.) Међутим, то образовање карактера не може се вршити у основној школи, пошто су деца и сувише млада. Треба дакле организовати после-школску, продужну наставу (*Fortbildungsschulen*), и то је Кершенштајнер и урадио у Минхену.

Да би те школе испуниле своју улогу, немачки педагог хоће да то буду *школе рада, Arbeitsschulen*, према једној речи која је данас постала класична у педагогији. Кершенштајнер их зове тако због тога што је највише места у њима остављено ручном раду, и што се друга настава даје у духу ручног рада. Ручни рад има то истакнуто место отуда што се ручним радом најбоље образују карактери, и Кершенштајнер даје за то два разлога.

Ручни рад, по самој својој природи, даје вољу за савесним и тачним радом. Међутим, „вредност нашег школског васпитања налази се много мање у култури духа но у навици на тачан, савестан, потпун и завршен рад...“ Отуда, прва година допунске школе обухвата „наставу у исти мах практичну и техничку, која се даје радом у радионицама, лабораторијама и школским вртovima. Наставни предмети су практични радови, цртање, моделовање, познавање потребног материјала и алата, као и физичка и хемијска знања у вези са занатом који је ученик изабрао“.

Осим те моралне вредности, ручни рад има и социалну вредност. Он спрема децу за кооперацију. „У томе лежи неоцењива корист од практичног рада у школској лабораторији, школској радионици, школској кујни, школској башти: они могу добити облик заједничког рада — преимућство које ретко има интелектуални рад. Чим су ученици стекли за себе потребну вештину у рукама, што обично бива у другој години, могу се образовати групе ученика, каткада чак и читави разреди,

да изврше радове од веће важности. Тада сви осећају успех или неуспех; радост стварања или разочарење су заједничко искуство. Амбиција индивидуе треба да се прилагоди амбицији разреда. Осећање одговорности се на тај начин боље развија. Индивидуа се учи да се потчињава другима; она се учи да помаже своје мање веште или мање обдарене другове, и први пут разуме да његови лични интереси могу и треба да се стапају у интересе читаве заједнице. Тај заједнички рад образује карактер, и на њему се оснива грађанска настава.. Да би створила моралну личност, школа треба да буде социална институција, а не само фабрика сјајних индивидуалности.“

Тај социални утицај ручног рада још је више увећан различитим организацијама које имају за циљ да развију личну активност и иницијативу ученика и њихов дух кооперације. „Грађанска практична настава, развијена с једне стране методичном организацијом рада, развијена је с друге стране специјалним старањем да се школа организује по узору на независне корпорације. Помаже се оснивање школских штедионица, под управом ђачких одбора; *self-government*-а, који позива ученике да сарађују са наставницима за одржање дисциплине, одржање школе и библиотеке, који им даје одговорност за књиге и материјал, за чистоту радионица, разреда, лабораторије и баште; саставака и светковина; спортских и гимнастичких друштава и друштава за помоћ, итд.

Из ове брзе анализе и ових цитата, може се увидети шта су Кершенштајнерове школе: школе рада и заједнице рада. Деца не долазе у школу да *науче*, већ да *раде*, и, да би радила, стављају их у исте услове у којима су сви радници: образују се групе радника. Тежи се да се свуда замени интелектуални рад колективним радом. Ми видимо да се ту појављују у педагогији две особито важне идеје, које од тада нису престале да расту и да се развијају, и које се данас сусрећу у списима свију теоретичара.

ЈЕДАН ВЕЛИКИ ВАСПИТАЧ: ШАРЛ ВАГНЕР

Такав је наслов једне књиге коју је Морис Ланж, професор на Универзитету у Страсбургу, посветио Шарлу Вагнеру. Читаоци *Просвешног Гласника* већ познају, вероватно, ведар и прав дух, продируну и добру душу, богату и моћну личност овог одличног француског васпитача омладине, по његовим топлим и разложитим моралистичким списима преведеним на српски, *Буди човек, Кроз живош, За велике и мале и Крај огњишта*; на овом месту, ми ћемо да дамо кратку анализу дела Мориса Ланжа.

Прва особина једног васпитача, за Шарла Вагнера, је веселост. Не хучна и енервирана веселост, већ радост што се налази са децом, задовољство што их уздиже до знања, осмејак једном речју. Није дато свакоме да ствара у радости, у светлости; постоји дар осмејка, као

што постоји дар суза. „Има наставника, каже Ланж, који не умеју да се смеше. Има туробних наставника, који се не сећају да су били млади; има других који, уверени да је природа рђава, труде се да је казне, да је стегну, да угуше њене полете, и уображавају да ће је поправити увредама и ударцима. Отуда, полазећи у бој противу свих тих људи који се паште да ожалосте детињство, Шарл Вагнер се неће бојати да напише за мале ону забавну збирку *Прича и лакрдија*, и ону примамљиву књигу *Кроз осмејак*, где, наизменце, вода, ватра, дечји змај, цак и гомила песка, извори, долазе да нам дају лекције.

„...Како је вода одлична учитељица морала! Овде, падајући капљу по капљу, она нагриза мало по мало тврду стену, дуби речно корито, и показује тако моћ сталног, истрајног напора. Тамо, велика воденица, чак и оне мале воденице које деца праве у својим играма, потврђују шта се може добити од дисциплиноване, канализоване воде, каква се корисна снага може од ње створити. Међутим, и људи су снаге: нека се, дакле, и они науче да каналишу своје напоре, да се потчине правилу... Али, овде, пазите! зар није истина да, због напона претерано стиснуте воде прскају цеви које доводе воду у куће? Вода нас дакле учи још да будемо умерени управљајући нашом снагом. Чувајте се претераних напора, тиранске дисциплине, каже нам она.“

Али, ако радост, светлост и живот нису искључени из разреда, не треба веровати да моралу Вагнерову недостаје срчаности. Не зове се узалуд једна од његових најлепших књига *Храброст*, а једна друга *Буди човек!* Он учи на против врлини напора, и како се иде „освојењу енергије“; он говори о „цени живота“, вредности послушности; он проповеда „доброту која поправља“, и његове књиге свршавају се једним *Sursum corda*, које је достојан закључак ове химне храбрости.

Његов морал је, дакле, један снажан морал, јер је „цео живот борба“. И читајући ове високо надахнуте стране, у којима је живот представљен без украса, у којима се појављују „све рђаве снаге које нас непрекидно нападају или нам грозе“, и противу којих се треба борити, изгледа нам да чујемо одјек оног величанственог *Псалма живошу* у коме је Лонгфелов опевао огромну, свету вредност борбе и напора. „...На бескрајном бојном пољу, у биваку живота, не буди нем као стока коју воде; покажи се јунак, бори се“...

И Шарл Вагнер каже тако исто младоме читаоцу *Храбрости*: „Ја бих желео да учиним да зачујеш трештање труба које ће ти распалити груди“. При повратку из Америке, земље конквистадора, опорих људских енергија, он ће нам дати своје путне утиске, и та књига, *У срцу Америке*, слави још једном рад, напор, вредност преко-морског васпитања. Он говори с тугом о оној „моралној астенији“ која је повијала генерације пред крај прошлог века; он жигоше „ону тобожњу варошку цивилизацију“, фабрике, радиопице, које немилосрдно поступају с телима

и сакате душе; он проказује злочине скептицизма и моралног дилетантизма.

Шарл Вагнер, међутим, није никад клонуо духом. „Морални живот“ не да се олако угушити. Још од 1901, писац *Омладине* констатовао је са задовољством да се, због све веће нелагодности и због многоструких разочарења, врши нов препорођај у менталитету мислилаца, — спиритуалистичка обнова. И он ће себи поставити за циљ да покаже идеал коме треба тежити. Човечанство непрекидно корача ка бескрајности; треба људи добре воље да окупе оне који оклевају, малаксавају; Шарл Вагнер биће од тих људи. „Тако се довршава, каже Ланж, као стрелом која се винула бескрају, дивна грађевина оне моралне наставе којој је полазна тачка била у скромној реалности свакодневног искуства“...

Читање дела Шарла Вагнера је окрепљујућа лектира. Тај мислилац се није задовољавао тиме да удише „мирис празне вазе“, као толики његови савременици. Живот има свој смисао, као и своју озбиљну лепоту. Требало је поучити о томе децу људи и улити им поуздање. Моралист је радосно узео на себе ту улогу, и испунио је с чашћу. Отуда његово дело заслужује да заузме место међу делима великих васпитача човечанства.

САДАЊИ ДУХ НЕМАЧКЕ ШКОЛЕ

Интересантно је знати шта хоће сада „Volksschule“, немачка народна школа. *Општи приручник основне наставе* (Manuel général de l'instruction primaire) доноси изразе њених разноврсних тенденција према томе како се огледају у школским листовима и у дневној штампи.

У *Frankfurter Nachrichten*, ево како је постављено питање положаја школе и немачке Републике:

„Министар вера и јавне наставе у Прусској изјавио је у Скупштини да садашња немачка омладина треба да пригрли Вајмарски Устав, и да он чини учитеља одговорним ако се то не уради... Учитељ неће моћи или неће хтети проповедати то пригрљавање, јер, може ли се он сматрати задовољним садашњим режимом? Може ли се он предати уживању режима који је установљен „славном револуцијом“ од 1918? Може ли он не жалити Бизмарково време и рећи да је Устав од 1918 напредак над Царским Уставом од 1871?“

Ово мишљење представља опозицију, жаљење за царском Немачком и презирање садање владе. То је пангерманизам у учтивом облику.

Други су, међутим, примили ново стање ствари. Они су се помирили са свршеним чином, али резервишу свој став за будућност. Тај став се види у једном чланку у *Allgemeine deutsche Lehrerzeitung*, органу Удружења немачких учитеља, чланку који носи наслов *Немачка и Версаљски мир*.

„Путевима права, ми желимо да опет заузмемо своје место у свету. Немачки народ, који је био увек вешт ратник, али се никад није радовао рату, неће да се служи идејом освете; али он тврди да има права да упозна своју омладину с њиховом браћом из на силу отргнутих провинција.

„Немачком народу је отето 4,000.000 грађана. Политика наших непријатеља тежи да укине германизам, али ми ћемо одржати нашу свету очевину, с помоћу наше омладине, која ће наћи у обнови Немачке природан идеал, ван сваког вероисповедног или политичког партикуларизма.“

Најзад, једна реформаторска клица, инспирисана, без сумње, Русима, изгледа да занемарује национална питања. Она се задовољава тиме да од школе створи огњиште слободе, независности, self-controll-e, како кажу Енглези, да би остварила међу људима вечну срећу и опште савршенство. Основане су новине да помажу „Gemeinschaftschule“, и у слободном граду Хамбургу има три овакве школе у раду. Ми ћемо резимovati овде шта је о тим школама рекао један од њихових оснивача, Д-р Петерсен.

„Више од стотине учитеља и учитељица, каже он, предузели су смело, од пре близу три године, да установе једно природно васпитање, без принуде и казне... Учитељима је било допуштено још пре рата да опробају своје покушаје. Већ марта 1906, Педагошки комитет „Друштва пријатеља народне школе“ почео је свој рад и установио, по примеру на Минхен, Дортмунд, Лајпциг, „пробне школе“. Отуда долази да ми имамо већ старих и искусних учитеља, а не, као што се тако често каже, „сасвим младих идеолога“.

„Заједница рада донела је промену у положају учитеља: Доле са педантизмом и бауком дисциплине! Деца треба да имају право да хоће, а не да буду приморана да морају. Тада ће ишчезнути дипломе, казне, награде... За тако висок посао, учитељи треба да буду пре свега људи, а не представници неке заједнице интереса, партије, вере.“

Како је у таквим школама укинута свака легална власт, нема више управника: учитељско веће, родитељско веће и веће ученика старијих од једанаест година бирају за одређено време једног „Schulleiter-a“, који је само нека врста председника, представника школе. Родитељи и ученици учествују с учитељима у изради годишњег програма. Настава обухвата нарочито разговоре, конференције, шетње.

Тешко је знати тачно какви могу бити резултати ових новачења. Ове школе су реакције на круту, каткад сурову дисциплину, која влада још у већини немачких школа. Али ова реакција изгледа претерана, и овим новим школама се пребацује одсуство стварног рада, унутрашња ривалства у свима овим већима, демагошки дух који нагони учитеље да ласкају ученицима и њиховим породицама, интриге оних који желе да буду изабрани за Schulleiter-e, али који су одлучили да се одрекну места при првој тешкоћи.

С друге стране, у народу, води се жива борба око религиозне наставе. У више места, католичке и протестантске јавне школе су подељене; у опште узев, школа је „једновремена“, обавезна за сву децу, макар каква била њихова вера, али са специјалном вероисповедном наставом, коју дају четири сата недељно, пола свештеник или пастир, пола наставници према својој вери. Напредне партије, велики број учитеља и сама влада желе да створе „Weltschule“, школу без религије, једну врсту лажне школе, али наилазе на жестоку опозицију од родитеља и већине наставника који припадају активно једној или другој вероисповести, нарочито на селу.

Најзад, највећа брига, код немачких учитеља, је новчано питање. Од 1 априла прошле године, почетна учитељска плата је 30.000 марака; ожењен учитељ са двоје деце добија око тридесете године од прилике 50.000 марака. Ове цифре изгледају врло високе, али, кад се зна данашња вредност марке, оне означају праву беду.

Жаљење за сјајем Царства, воља да се да Немачкој њена премоћ у Европи, жеља да се обнови школа и настава, неумољивост у верским ривалствима, напори за спасавање од сиротиње која вреба либералне професије, — то су струје које се данас укрштају, противстављају или удружују у духовима немачких учитеља.

ЕУРИТМИЈА

Завршетак школске године и раздавање награда нису никада били у нашим школама церемоније пуне интереса. Међутим, с мало труда, оне би се могле претворити у једну дивну манифестацију радости и лепоте, као што показује овај пример који је прошлог лета саопштило париско *Време* (*Le Temps*).

У граду Амиенсу, један инспектор основних школа имао је одважности да прекине са страшном традицијом и да организује један завршетак школске године чије ново схватање заслужује да буде забележено и препоручено свима нашим наставницима и педагозима.

„У једном лепом парку, чистих класичних линија, и под величанственим сенкама, седам хиљада школске деце било је окупљено његовим старањем, и дало публици од двадесет хиљада гледалаца хармоничан приказ једне светковине ритма, изводећи, уз звуке оркестра, укупне кретње, кола уз певање, оживљење песме, мимиране и игране популарне сцене. Четири стотине девојчица одевених у тунике извело је, у том дивном декору, балет праћен певањем, и љупко скакутање ових наивних свештеница Тепсихориних, без икакве ултра-музикалне претензије и икаквог позоришног комедијаштва, било је права чаролија.

„Такво схватање школске свечаности је особито симпатично: она интересује, не само децу, коју обично врло лако заборављају у оваквим манифестацијама, но целу варош, јер су све породице ту удружене. То

је права светковина града. То је једно лепо и здраво остварење популарне уметности. „Последњи час“ схваћен на тај начин завршава годину школског рада у естетичкој радости и у физичком заносу ритма и слободно примљене музичке дисциплине, и оставља ученике под срећним и трајним утиском солидарности и хармоније.“

Ова „лекција еуритмије у једном парку“ очараће све љубитеље пластичне лепоте.

НОВО ВАСПИТАЊЕ

Читаоци *Просвешног Гласника* прочитали су, у једном од његових последњих бројева, апел који је француско удружење „Ново васпитање“ упутило недавно наставницима и родитељима. Вероватно да ће их интересовати да буду обавештени о радовима које је та одважна мала реформаторска група већ предузела, или их уписала у програм за ову школску годину.

Ми експериментишемо у овом тренутку у неколико школа — пише у *Школи и Животу* (*l'Ecole et la Vie*) идејни вођ „Новог васпитања“, Роже Кузине — две методе слободног рада: методу *научног рада* и методу *лиштерарног рада*. Ове методе основане су на двама принципима: 1) слобода рада; 2) замена индивидуалног рада колективним радом.

Под слободом рада, ми разумемо ово: Ми напуштамо уобичајену навик да се у напред одреди програм извесног броја знања која ће се саопштити деци преко лекција. Ми држимо да та метода има двоструку незгоду што приморава децу да стичу знања која они не осећају потребу да имају и, према томе, која не желе, и чија школска и животна корист није, у осталом, очигледна; и што им на тај начин забрањује, потпуно или делимице, плодносно рад духа који се труди да научи што жели да зна, пошто свака лекција, чак и најбоља, не може довољно ставити у покрет личну активност детета, ни учинити апел на његову иницијативу. На против, ми се задовољавамо да предложимо детету област рада, допуштајући му да се слободно вежба, да ту у свима правцима чини сва истраживања која га интересују, пошто је учитељ ту само за то да укаже своју помоћ ако се она тражи, или да одговара на питања ако му се постављају. *Насшава* је замењена *радом*. Дете је на тај начин стављено у школи у услове који су прави услови живота.

Исто тако, у животу ван-школском и после-школском, дете, ни човек, не раде сами. Они примају помоћ од својих ближњих, они сарађују са њима. У школи, дете учи солидарност у играма у дворишту, а ми мислимо да треба да је учи и у раду у разреду. Отуда ми замењујемо индивидуални рад колективним радом. Деца раде у групама, пошто свака група производи само један рад. Ми смо природно наведени на такав начин рада, ако држимо да деца треба, у школи, не да стичу знања, већ да науче радити. С друге стране, деца раде слободно, и не

задовољавају се да *примењују* лекције учитеља; чак, како их он више не руководи, излази да им треба оставити тако исто и слободу да се узајамно помажу и поправљају. Искуство показује, у осталом, да је рад, произведен на тај начин, готово увек тако добар да поправке учитељеве нису потребне.

Метода *научног рада* је основана на *слободном колективном посматрању*. Деца доносе у разред предмете који их интересују (биљке, камење, животиње, израђене предмете), посматрају их заједно, састављају заједнички своја посматрања, и резимују на листићима та посматрања праћена цртежима. Листићи се затим класирају по реду који су нашла и исправила деца у току рада. Ту нема, као што се види, ни програма ни лекција. Деца не уче науку: она је праве. Она не уче научне теорије: она уче да их открију посматрањем факата и научних појава.

Под *лиштарним радом* или *слободном композицијом*, подразумева се метода која се састоји у томе да се тражи од деце да пишу, увек радећи заједно, писмене саставе (приче, описе, итд.) за које им није унапред наметнут предмет. Ми их групишемо, највише по седам или осам, око једне табле; они пишу на њој слободно што им се допада; учитељ не руководи радом нити се меша у њ на какав било начин. Искуство показује да се на тај начин добијају ванредно занимљива дела, и тако коректна с гледишта језика и правописа да исправке нису готово никад потребне.

Да би се видели резултати ове методе, Роже Кузине је основао, под патронажом „Новог васпитања“, један мали месечни часопис, *Плава птица*, који уређују само деца.

С. П.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Основи Педагогике, од Д-ра Павла Чубровића, Београд, 1922.

Покушај Г. Д-ра Павла Чубровића да да основе педагогике јесте врло сложен, јер је теорија образовања врло сложена наука, чији принципи зависе од решења толиких проблема, не само психолошких и биолошких, већ и метафизичких. Ако апстрахујемо многе недостатке овог дела и имамо у виду развитак наше васпитне мисли, онда можемо рећи да оно представља добар покушај једног васпитног система код нас, по богатству материала који садржи, и по озбиљној тежњи да се консеквентно развију неколике педагошке идеје које многи теоретичари сматрају као основне принципе васпитања.

Ми ћемо се мало више задржати на основним идејама Г. Чубровића, па ћемо онда укратко изложити слабе и добре стране дела.

Истакавши важан педагошки принцип, који је у исто време и закон развитка са социолошког и биолошког гледишта, наима да су све човекове особине и способности зависне од спољних услова живота, Г. Чубровић га није применио на васпитање, зато што васпитање није схватио шире, као једну врсту животне акције, која је, као и остале врсте те акције, потчињена основним животним законима. При одређивању појма васпитања, Г. Чубровић се наслања на еволуционистичку етику и социологију, и тражи потпоре у резултатима истраживања експерименталне психологије, на супрот Г. Д-ру Вићентију Ракићу, који заснива свој васпитни систем поглавито на биологији. Отуда је дефиниција појма васпитања коју даје Г. Чубровић ужа од дефиниције тог појма код Г. Ракића: док је, по првом, васпитање свесно утицање, свесно мењање човечије природе у неком одређеном правцу, дотле је, по другом, васпитање развијање снага и способности. Према томе, појам васпитања, у другом случају, обухвата не само намерно већ и ненамерно утицање. Ако, са Карлом Гросом, признамо да човеков живот почиње са ненамерним самообразовањем, на које се надовезује у младости образовање од стране других, а из њега постаје намерно самообразовање, онда морамо усвојити другу дефиницију, узимајући у обзир васпитни утицај практичног живота, поглавито његов утицај на развијање воље за рад.

Да је дефиниција васпитања код Г. Ракића шира, те да има већу примену, доказује и поређење одредби васпитног циља које нам дају Г. Ракић и Г. Чубровић. По првом, циљ развијању снага и способности јесте одржање и напредак, по другом, морални карактер који ће делати по моралним законима; по првом, крајњи васпитни циљ није само морални, но и естетички, интелектуални, економски и грађански, по другом само морални. Ако се ставимо на монистичко гледиште и усвојимо хипотезу континуитета, онда ћемо придати већу вредност првој дефиницији; до ње нас, у осталом, доводи само посматрање живота. Г. Чубровић држи да су у циљу, који он признаје за тачан, „обухваћене све потребе како за одржање индивидуе и њен развитак, тако и за одржање друштвене целине“ (ст. 27, 28). Али он ту превиђа оно што истиче на другим местима, наима да су на појаву моралног живота код човека утицали у току еволуције борба за самоодржање и однос узајамне помоћи чланова једне заједнице, однос који је постао првобитно у тежњи човековој да се одржи (24); да су морални принципи постали као нужне чињенице одржања односа међу људима (25); да човек може бити срећан само онда ако ради у корист одржања целине, те да васпитање тежи томе да се води рачуна о одржању и појединаца и целине (30); да тежња васпитања за одржањем појединаца и целине условљава успостављање моралног друштвеног реда. Према томе, морално васпитање јесте само једно од средстава одржања индивидуе и заједнице. Историја васпитања нам показује да су у току еволуције игре, свечаности, митови, гатке,

песме и друге појаве служиле одржању и развијању, појаве које, дакле, имају васпитни карактер. Из тога излази да највиши васпитни циљ не може бити само циљ моралног васпитања, да се он не може одредити са етичког и социолошког, већ са биолошког гледишта, јер етика има посла са уређењем односа међу људима, и то у овом или оном времену, у овој или оној друштвеној заједници, док се биологија бави проучавањем живота у опште. Па како су васпитне радње једна врста животних радњи, то се циљ тих радњи има одредити испитивањем њихових односа према осталим животним радњама, дакле, генералним посматрањем живота, а не посматрањем само оних животних радњи које регулишу везе у једној социалној заједници, која се, као и остале животне форме, мења. Само онда ако тражимо оно што је заједничко свим животним облицима, можемо одредити циљ васпитања. На том путу и долазимо до дефиниције васпитног циља коју је дао Г. Ракић.

Јесте тачна тврдња Г. Чубровића да без одређених мисли и осећања нема одређене радње и да је, због тога, потребно јединство васпитног циља. Али Г. Чубровић доцније наглашава с правом и промену друштвених односа и, у вези с тим, промену васпитног циља; услед тога мењају се навике, те не можемо делати искључиво по њима (150). Међутим, по њему, врховни васпитни циљ, који мири индивидуалну педагогику са социалном с једне стране, и еволуционистичку и формалну етику с друге стране, јесте морални карактер који дела по моралним законима и принципима који, са формалним идејама, чине затворену целину, чији се обим налази у самој природи човековој и његовој тежњи да се одржи и развија (32). Као што се види, писац, да би дао педагошке принципе од опште вредности, у тешкој улози измирења поменутих наука, не чини горњу оgradu при одређивању општег васпитног циља, — који, по њему, мора бити један, да би се створило код ученика једно одређено убеђење о социалним и духовним појавама — и ако његово доцније излагање ту оgradu чини нужном. Отуда ће он, говорећи о поређењу као формалном ступњу, закључити да је, поред уопштавања градива, циљ поређења и стицање моралних појмова, као и појмова лепог, корисног и истинитог, који би важили као закони или као правила и принципи за живот (117), али неће нагласити да такав рад, без упоредног подстицања ученика на критичко одношење према досад утврђеним појмовима, спутава слободу њихове свесне активности.

Због тога ће он ићи дотле да тврди да индетерминизам искључује васпитање. На против, баш зато што признајемо слободу воље, признајемо да је могуће васпитање. Воља је, као фактор свести, у толико више слободна у колико је више развијена, јер развијена свест ослобађа човека. „Један део судбине је слобода човечја. Нагон бирања и делања непрестано кључа у души човечјој. Интелекат уништава судбину. Колико човек мисли, онолико је слободан“ (Емерсон). Слобода воље је резултат

развијене духовне културе. Стога је наивно тврђење да бисмо узалуд стварали уверење код васпитаника, формирали њихов карактер, и развијали њихова осећања, зато што њихова слободна воља може сваког часа изменити оно што смо путем васпитања постигли (6). Сама могућност утицања на људску природу, на коју се Г. Чубровић позива, да би оборно индетерминизам, доказује слободу воље: само у случају ако се осећа слободним, човек је кадар извести промене у свом унутрашњем животу, утицати на самог себе, те, следствено, веровати да је могуће и самообразовање и образовање других. Даље, кад тврди да би се изгубила вера у могућност социалног моралног реда у опште кад се не би зло казнило, а добро наградило, писац заборавља да моралне одговорности и казне не може бити без признања слободне воље, да су, дакле, немогући етички појмови на којима се оснива његова социална педагогија.

Принципиелно узев, један од главних недостатака те педагогике је гледиште по коме је морално васпитање основ свег васпитања. По Г. Чубровићу, морална воља се увек односи на неког другог који се налази у неком положају или у неком друштвеном односу; човек, чинећи добра другима, чини добро и себи, те на тај начин утиче на морални друштвени ред; према томе, формирање моралног карактера је циљ васпитања. Међутим, као што смо видели, појам етичког васпитања је нижи од појма васпитања у опште; педагогика, као наука, има задатак да пронађе васпитне принципе од опште вредности, а не само основе моралног васпитања. Из тог разлога, она мора да испита општи васпитни значај разних врста слободних вежбања, а не само њихову социалну, односно моралну важност. Међутим, Г. Чубровић, кад говори, на пр., о гимнастичким вежбањима, играма и путовањима, износи више њихов друштвени значај, а занемарује општи значај њихов за развијање нове и свесне акције у опште, дакле, развијање индивидуалности, што заслужује много већу пажњу од стране једног васпитног теоретичара.

Тиме што појам васпитања своди на морално васпитање, — што тврди да су етички закони на које ћемо навикавати васпитанике да делају идеја водиља за сједињавање свих васпитних процеса (126) — а даје мање места формалном образовању, превиђајући његову функцију у еволуцији живота и потпуну зависност моралног карактера од наших творачких способности, Г. Чубровић смањује обим примене основних принципа педагошких, те педагогија код њега престаје бити општа теорија образовања. Отуда су, у његовој књизи, игра и уметности, које, као општа васпитна средства, треба да заузимају централно место у теорији образовања — као што је то случај код Г. Ракића — јер у највећој мери развијају нашу свесну акцију, добиле мању важност. Тако, по Г. Чубровићу, игра, као непродуктивно физичко занимање, доприноси стварању добрих навика, а као васпитно дисциплинско средство служи, као и друга занимања, „као предохрана да се мисли, осећања и вољне

радње ученика одрже у кругу који је са васпитног гледишта целисходан, т. ј. као средство да се не појаве рђаве жудње, навике и т. д., које би могле да се појаве при беспослици, а тиме би се и школски рад довео у питање“ (196). Што се тиче уметности, њих писац само помиње на неким местима, ма да је вредност њихове васпитне функције у животу знатна. Чак и кад бисмо, са Г. Чубровићем, сузили примену васпитних начела, — свели васпитање на школско, методско развијање снага и способности, не обазирјући се на васпитну моћ стварне борбе живота, — ипак не бисмо смели превидети огроман значај игре (у најширем смислу речи) и уметности за развијање и усавршавање интелигенције и воље у школи.

(Свршиће се)

СЛОБОДАН ПОПОВИЋ

БЕЛЕШКЕ

Студенти у универзитетским већима. — Једна скорашња одлука француског Министра Просвете одлучује да се за дисциплинарне ствари које се тичу студената додају у будуће уз универзитетска већа и два студента. На сваком универзитету и на свакој вишој школи, делегати се бирају сваке две године, тајним гласањем свију студената, који у исти мах одређују четири заменика, који замењују делегате за случај да су спречени доћи, да даду оставке, или да заврше студије пре но што им истекне мандат. Могу се изабрати само пунолетни ученици, француске народности, и који нису били никад дисциплински кажњени.

Једнакост мушких и женских плата. — После једне дуге дискусије која се водила на последњем конгресу француских средњешколских професора о једнакости мушких и женских плата, решено је да се изврши референдум међу свима наставницима о следећој тачци: „Јесте ли ви присталице једнакости наставе, плата и диплома, или, на против, држите, као и професори гимназије у Тулону, да је „социална опасност, неправда и излишност“ подстицати тражбине које, без будуће користи за жене, затварају дефинитивно људима будућност?“

Укупни резултати референдума дали су већину у корист изједначења плата.

Наставнице су гласале за потпуну асимилацију. Што се тиче наставника, њихови гласови били су подељени овако: од 1914 гласача, само се њих 485 изјаснило за једнакост; 160 се уздржало од гласача; 310 је примило једнакост плата, али под условом да се најпре оствари једнакост диплома; 959 професора се сложило са професорима из Тулона да, међу професорима оба пола, не може бити ни једнакости рада, ни једнакости диплома, ни, према томе, једнакости плата.

Уредник,
СВЕТИСЛАВ ПЕТРОВИЋ
Душанова улица бр. 5, Београд.

Државна Штампарија
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца,
Београд.